

QUADRAT

REVISTA DE PROZA SI ARTE VIZUALE

3

2020

Publicația apare
cu sprijinul
Institutului Cultural Român
„Mihai Eminescu”

Revistă editată cu sprijinul
Ministerului Educației,
Culturii și Cercetării
al Republicii Moldova

INSTITUTUL
CULTURAL ROMÂN
MIHAI EMINESCU

MINISTERUL
EDUCAȚIEI, CULTURII
ȘI CERCETĂRII

ISSN 2345-1874

Editor: *Fondul Culturii Scrise din Moldova*

Redacția:

Nicolae Spătaru, director
Grigore Chiper, redactor

Consiliul de redacție:

Vladimir Beșleagă
Iulian Ciocan
Lucreția Bârlădeanu
Florica Ciodaru-Courriol (Franța)
Alistair Ian Blyth (Marea Britanie)
Evgheny Stepanov (Rusia)
Volodymyr Danylenko (Ucraina)

**Prezentare grafică,
Machetare computerizată:**

Dumitru Maxim

Număr ilustrat de

Mihai ȚĂRUȘ

Coperta I –

Mihai Țăruș – *O zi de toamnă, Tamara*, 2016, u/p, 60x55 cm.
Scriitorul Alexandru Ecovoiu

Adresa redacției:

MD 2004, Chișinău, str. 31 August 1989 nr. 98, of. 303, Tel.: 079400921

E-mail: nicolae_spataru@yahoo.com,

site: <http://www.proza.quadrat.press>

Tiraj: 250 ex.

Coli de tipar - 8,5; Coli editoriale - 4,1

CUPRINS

PRO-PROZA

Milan Kundera 7

FICTION&FICTION

Vladimir Beșleagă 9

VĂRU-MEU CHIRILĂ 9

Constantin Dram 25

INFERNALIA

(Fragment de roman) 26

Dumitru Apetri 34

LAURA CEA VISĂTOARE 35

Viaceslav Russu 47

EPILEPTICUL 48

FIE, O CAFEA! 50

ECARISAJ! 51

NOUL VAL 54

Vitalie Colț 55

TANCUL CU DRAPTEL 56

LIRIK-UP 60

Doina Ioanid 61

**UȘILE ȘI PORȚILE NOASTRE
DE TOATE ZILELE** 62

MADE IN RU 64

Evgheny Stepanov / Евгений Степанов 65

ТРИ ЗНАЧКА 66

TRANS/DUCERE 74

Atiq Rahimi 75

PIATRA RĂBDĂRII 76

Jan Cornelius 83

UN OM,

UN CAL ȘI O LECTURĂ PUBLICĂ 84

PARTY OPEN HOUSE 86

Nescio		88
	LINGE-BLIDE	89
	<i>DIALOGURI ESENȚIALE</i>	93
Alexandru Ecovoiu		94
	ALEXANDRU ECOVOIU: „VIAȚA ESTE UN SUSPANS PERMĂNENT”	95
	<i>ESEU</i>	99
Tatiana Ciocoi		
	UN „FEMINIST CONTEMPLATIV”: SU TONG	100
	<i>SCAN Lit</i>	109
Diana Vrabie		
	LA NOAPTE SAU DESPRE CEEA CE ÎNSEAMNĂ „A TRĂI DUPĂ AUSCHWITZ”	110
Grigore Chiper		
	FUGA DE REALITATE SAU FORȚA DE RECICLARE A EI	115
Călina Trifan		120
	UN ORAȘ PROMIS	
Dumitru Crudu		
	DOUĂ ROMANE DE PAUL GOMA	122
	<i>TORTURA BRUTELOR</i>	122
	<i>UN MARE ROMAN</i>	123
	<i>PALETĂ</i>	126
Mihai Țăruș		127

Milan Kundera

„Romanul îl însoțește pe om permanent și credincios de la începutul epocii moderne. „Pasiunea de a cunoaște” (cea pe care Husserl o consideră ca fiind esențială pentru spiritualitatea europeană) a pus stăpânire pe el permițându-i să scruteze viața concretă a omului și să-l protejeze contra uitării ființei”, permițându-i să țină permanent sub lupă „lumea vieții”. În acest sens înțeleg eu și împărtășesc încăpățânarea cu care Hermann Broch repeta: Să descopere ceea ce numai un roman poate să descopere, aceasta e singura rațiune de a fi a unui roman. Romanul care nu descoperă o parte până atunci necunoscută a existenței este imoral. Cunoașterea este singura morală a romanului.

Mai adaug la aceasta următoarele: romanul este opera Europei; descoperirile lui, deși făcute în limbi diferite, aparțin Europei întregi. Succesiunea descoperirilor (și nu însumarea a ceea ce s-a scris) alcătuiește istoria romanului european.”

(Din volumul *Arta romanului*)

Fiction&Fiction

Vladimir Beșleagă

S-a născut la 25 iulie 1931, în localitatea Mălăiești, raionul Grigoriopol.

A absolvit Universitatea de Stat din Chișinău (1955). La numai un an după absolvire debutează cu o carte de povestiri dedicate copiilor. Dar adevăratul debut îl reprezintă *La fântâna Leahului* (1963), volum de proză scurtă. În 1966 publică romanul *Zbor frânt*, considerat una din pietrele de rezistență ale literaturii române din perioada sovietică. În anii '70-80 editează mai multe romane: *Acasă*, 1976; *Durere*, 1979; *Ignat și Ana*, 1979; *Suflul vremii*, 1981; *Sânge pe zăpadă*, 1985. Anii '90 se remarcă prin faptul că prozatorul publică din manuscrisele sale păstrate în sertar: *Cumplite vremi*, roman, partea I, 1990 (în întregime trilogia va apărea în 2017); *Viața și moartea nefericitului Filimon sau Anevoioasa cale a cunoașterii de sine*, 1992. După 2000 interesele scriitorului se diversifică. Pe lângă cartea de proză scurtă: *Hoții din apartamente*, 2006 și romanul *Voci*, 2014, scoate de sub tipar cărți de abordare a unei tematici de actualitate: *Cruci răsturnate de regim. Mănăstirea Răciula*, 2006; *Dialoguri literare*, 2006; *Destine transnistriene*, 2010. Ultimele cărți apărute poartă un caracter autobiografic: *Tata Vasile în 73 de episoade și XIV scriitori*, 2015; *Mama. Casa. Pământul (lacrimi, litanie, incantații)*, 2019. Scriitorul a fost distins cu cele mai prestigioase premii și distincții de stat din Republica Moldova. Redăm selectiv: Premiul de Stat (Național) al Republicii Moldova, 1978; Scriitor al Poporului, 1991; Premiile Uniunii Scriitorilor pe anii 2002, 2014; Ordinul Republicii, 2003 (returnat în 2003); Premiul de Excelență, 2004.

Vladimir Beșleagă

VĂRU-MEU CHIRILĂ

Eu și văru-meu suntem de-o seamă: născuți într-un an și într-o lună – februarie, când crăpau ouăle corbului de ger (se știe că ouăle celea nu crapă chiar atât de ușor).

Într-o lună, dar nu și-ntr-o zi, că n-a vrut întâmplarea să se întâmple așa: el e cu vreo șase zile, adică vreo săptămână, mai mare decât mine. De ce, nu știi: ori că eu am fost mai molâu și mai leneș, când a trebuit să vin pe lume, de mi-a luat-o el înainte, ori că taică-său a fost mai harnic decât moșneagul meu... la vremea lui. Dar ceea ce s-a văzut din capul locului, ăsta-i numele: mie părinții mi-au ales un nume rar, dulce – Marcel (mai târziu taică-meu îmi spunea că l-a auzit de la cineva – așa îl chema pe feciorul unui învățător ori popă – nu mai știi), pe când lui văru-meu i-au aninat un Chirilă, și Chirilă a rămas să-l cheme toată viața.

Chirilă ca Chirilă, dar vorba-i că ne-am dus odată, într-un an, la școală. Și aici el iară mi-a luat-o înainte: în fiecare toamnă venea mai devreme și-și ocupa loc lângă fereastră, iar eu trebuia să mă așez dincoace. Pentru că trebuie să știți că noi totdeauna într-o bancă am șezut – așa se cuvenea, că doar suntem veri, adică mai mai frați. Și nu de alta, dar Chirilă, șezând toți anii la fereastră, mai mult se uita pe afară, prin curtea școlii, în lungul drumului, decât lua seama la tablă, de aceea trebuia să-l mai ajut și eu când scăpăta la adânc. Și dacă nu l-oi fi scos eu, verișorul, cine avea să-l scoată? Despre mine, cum învățam eu, v-oi spune mai pe urmă, că nu-mi place să mă laud. Dintâi am să vă spun despre Chirilă. Dar... stați că mi-a venit o idee: văru-

meu avea un nărav al lui. Iarna, când ne dădeam pe gheață, la început era așa: ne repezeam amândoi din loc, adică ne făceam vânt și ne duceam alături, cât ne ajungea putere. Dar asta numai la început. După aceea Chirilă se apuca de poala paltonului meu și se ținea. Eu îmi făceam iară vânt și iară mă duceam, iar Chirilă se ținea de mine. Apoi iată, năravul ista l-a apucat și la învățătură. Clasa întâi și-a făcut vânt și a trecut-o. Iar dintr-a doua s-a apucat de coada mea și l-am târât așa până printr-a șasea ori a șaptea (nu țin minte bine, am uitat, că-i vreme de atunci) și... Și într-o zi numai ce-l văd că-și pune cușma-n cap, se scoală din bancă pe la jumătate de lecție, iese și se duce. Când am trecut pe la dânșii odată și l-am întrebat: „De ce nu vii la școală?”, Chirilă mi-a răspuns: „Eu am terminat-o de-amu”. Și mi-a spus că lui i-ajunge atâta carte. Iar moșu-meu, adică tată-său, a zis: „Măi băiete, dac-or fi toți învățați pe lumea asta, cine are să ne tragă ciubotele?”

Pe atunci încă nu știam ce planuri are Chirilă. Și nici de roiul acela pe care l-a prins cu o zi înainte, venind la școală, nu mi-a spus nimicută...

Eu am pus capul în pământ și am terminat toate clasele, câte erau în școala noastră, după care n-am mai stat pe gânduri (auzisem că se poate învăța și mai departe), m-am dus la oraș și i-am zis înainte. După vreo câțiva ani am terminat învățăturile și la oraș și, după cum îi obiceiul, trebuia să fim trimiși la lucru prin sate și raioane. Eu mă gândisem să mă întorc la mine în sat ori măcar în raionul meu, că-mi erau părinții cam bătrâni și trebuia să-i sprijin și să-i ajut, pentru ajutorul și sprijinul ce mi-au dat ei, cât am învățat. Dar comisia ceea ce s-a gândit: „Băiețelul acesta-i prea deștept ca să-l trimitem undeva într-un sat. Mai bine-l lăsăm aici”. Și m-au lăsat la oraș. Mi-au găsit o masă și un scaun într-un așezământ, unde mai lucrau și alții alde mine, mi-au arătat masa și scaunul, mi-au dat un toc, hârtie și un munte de cărți și mi-au spus: „Citește-le pe toate și după aceea vom vedea noi ce-i de făcut.” M-am apucat să le citesc.

Când au auzit ai mei că din mulți eu unul am fost ales și oprit să lucrez la oraș, tare au început a se lăuda cu mine. Mai ales tată-meu – cu cine se întâlnea, îl oprea și-i zicea: „Ai auzit? Fecioru-meu îi om mare în oraș.” „Da ce-i el acolo?” îl întrebau oamenii. „Cum ce-i? se mira tata. Om mare. Un fel de ministru, dar oleacă mai mare! Ai văzut?”

Că se lăuda el cu mine la alții era cum era, dar între dânsul și frate-său s-a început o cioandă. Într-un rând, tată-meu vine de la deal acasă cu o căruță încărcată cu bețe de răsărită pentru defoc. Și când

a ajuns în drept cu casa noastră, o roată a dat peste ceva și căruța s-a răsturnat. Tata a nimerit sub bețe, de nu-l puteau găsi măhălenii. Iar frate-său, adică moșu-meu, cică, ședea pe pragul casei lui, a văzut tot și râdea, în loc să vină să ajute a-l scoate. De unde tata s-a priceput că el, frate-său, i-a făcut-o, el anume într-adins i-a pus o buturugă în cale ca să se răstoarne. Dar asta n-ar fi fost strașnic. Nu trece mult după aceea și Chirilă, care după ce lucrase la prisaca colhozului, își cumpără mașină, trece cu mașina pe drum pe lângă noi și i se sparge o roată. Găsesc ei amândoi cu tată-său în roată un cui, și după felul cum era sucit cuiul cela, văd că era de-al nostru, și încep să țipe în gura mare, că, adică tata anume l-a pus în calea mașinii, ca să-i spargă roata...

Asta bătrânii noștri, iar noi – eu și Chirilă – ne înțelegeam și ne împăcam nici că se poate mai bine. Și înainte de a mă duce din sat, și după ce m-am dus. Iar când veneam acasă și ne întâlneam, vorbeam de parcă nici nu ne-am fi despărțit niciodată! Mai ales vara, în vacanță.

Ia numai o dată, mai anțărț, am avut oleacă de cioandă, pentru o fetișcană, care lucra la noi în sat, la spital. Dar s-a trecut și aceea. Chirilă a lăsat de la dânsul, eu – de la mine, și măcar că fata a rămas pe vară a mea, Chirilă parcă nu s-a supărat. Dar aceea a trecut și nu cred să fi ținut el mânie pe mine. Mai ales că înainte de a lucra la prisacă Chirilă a umblat cu căruța și de vreo câteva ori m-a dus cu bagajul până la șosea. Iar eu, pe drum, i-am povestit cum îi viața la oraș, cât îi de bine și ce mai fac și cum petrec eu acolo, și el asculta și numai da din cap și îndemna caii cu biciușca...

Am citit eu vreo jumătate de an cărțile pe care mi le-au dat, apoi într-o bună zi mi s-a spus că aș face bine să-mi dau părerea despre ceea ce am citit. M-am apucat și într-o lună de zile am așternut pe câteva zeci de foi pe scurt tot ceea ce am citit, i-am dat șefului, acela a trecut cu ochii prin ele, a zis că-i bine și mi-a dat încă un munte de cărți și hârtie, dar de acuma de două ori mai mare decât cele de la început. Și cu toate că, după părerea mea, îi plăcuse cum am scris la început, mi-a dat a înțelege că ar trebui să fiu mai atent, mai sărguincios și să nu prea subliniez propriile mele păreri, când ajung să le scriu. Dacă am văzut eu că așa-i treaba (aici se apropia termenul, ca să prezint iară lucrarea), am hotărât să-mi găsesc undeva o cămăruță, ca să am liniște și să-mi pot lua cărțile acasă, ca să citesc seara. (Pân-atuncea șezusem în gazdă la niște oameni și stăpânul cam trăgea la măsese, și când venea acasă, cam anina cu ciubotele în oale și castroane.)

Mi-am găsit o cămăruță la o băbuță pe strada Frumoasa, dar... trebuia să plătesc înainte pe o jumătate de an (băbuței aceleia îi era frică să nu mă răzgândesc și să plec), dar pentru că odăița era ca o floare – tot cum se cuvine, – am hotărât s-o ocup. Vorba-i că-mi lipseau niște parale. Aveam eu ceva, dar nu-mi ajungea, trebuia să mai împrumut. De la colegii mei de lucru îmi era incomod să cer, aveam un prieten, dar acela era proaspăt căsătorit și avea nevoie de pat și masă... Am hotărât să-i mai supăr o dată pe moșnegii mei. Așa că într-o sâmbătă, după lucru, vin acasă, anume cu gândul ista. Știam că sora mea, care era mai mică și lucra la ferma de vaci, avea de gând să se mărite la toamnă, avea adunați ceva bani (de, îi trebuia zestre), așa că moșnegii puteau să rupă de la dânsa să mă împrumute, iar la toamnă făceam eu ce făceam și mă răsplăteam.

Am ajuns seara acasă. Tata tăman lega vițica sub șopron, iar mama se învârtea pe lângă plită, de unde se vedea ieșind o limbușoară de fum. Dar când am intrat eu în ogradă și am strigat: „He-hei! Ce faceți, bătrânilor?” tata a lăsat funia din mână, i-a zis vițicăi să șadă cuminte, s-a pornit cu pași mărunței spre mine, s-a oprit, m-a privit lung în față și peste umăr (eu eram ceva mai nalt decât dânsul, așa că trebuia să se uite în sus), apoi m-a luat de mână, m-a dus spre prispă, fără a se uita că mama a venit și ea și se învârtește împrejurul meu, tot zicând: „Băiețelul mamei! Băiețelul mamei, dar cum ai venit! Așa de mult n-ai mai dat pe acasă”, apoi a băgat de seamă că-i cu lingura-n mână, a ascuns-o sub pestelcă, s-a aplecat, a apucat pestelca de un colț și și-a șters ochii pe rând, apoi a făcut „Văleu! Ar’ să deie-n foc” și s-a repezit fuga la plită. M-a așezat tata pe prispă, s-a așezat și el lângă mine, a pus palmele pe genunchi, parcă vrând să ascundă peticele, pe care i le cususe mama dintr-o altă materie, mai deschisă, de se cunoșteau cusăturile acului, mari.

Am stat noi așa, tăcuți, apoi tata a zis: „Ei? De ce taci? Spune ceva!” Și eu am început a-i povesti despre mine, dar mai mult a-l întreba de dânsii, de ce se mai întâmplă în sat, de soră-mea, și când să aduc vorba despre nevoia mea cu banii, iaca aud un glas de la gard:

– Ai venit, măi Marcel?

Era Chirilă, de cea parte, iar de astălaltă – mama. Se vede că ea i-a spus. Așa m-am bucurat, când l-am văzut! I-am zis să treacă dincoace (casele-s alături, despărțite de un gard nalt de piatră cu lut), el a zis că se duce pe la poartă (cândva, demult, fusese un pârlaz, dar îl astupaseră moșnegii), tata când a auzit așa, s-a uitat chiorâș la mama, apoi s-a ridicat și s-a dus spre șopron la vițică, iar eu am intrat cu

Chirilă în casă și am stat până târziu. Mama a sclipuit repede niște plăcințele, pe plită, a răsărit și un ulcioruș între noi și:

– Să trăiești, vere!

– Să trăim, frate!

Am stat noi până târziu, când a răsărit luna. Ne-am adus aminte de pe când eram niște copleși, cum învățam la școală, cum ne dam pe gheață, cu sania...

Chirilă înapoi acasă nu s-a mai dus pe la poartă, a sărit peste gard și a zis să facem pârlazul la loc, că suntem veri, adică, mai-mai frați, și să nu ne uităm la moșnegii noștri, care s-au țicnit de tot și se sfădesc ca niște țigani.

Și încă petrecându-l până la gard, cum era lună, am văzut de după colțul casei lor coada mașinii, și Chirilă de dincolo m-a bătut cu palma pe umăr și mi-a spus că, dacă vreau, poate să mă ducă cu mașina până la șleah ori chiar până-n târg. „Să vezi și tu ce trăsură am.”

Și s-a dus fluierând spre casă, dând din mâini, parcă ar fi zburat ori ar fi vrut să se apuce de vișinii subțirei, care creșteau pe ici și colo câte unul. Iar la colțul casei lucea ceva la lună. Era geamul mașinii.

N-am prea nimerit-o venind acasă: din vorbă-n vorbă, tata mi-a spus că vițica asta până la toamnă nu, dar la cealaltă vară are să fie vacă cu lapte, așa că or putea s-o deie surorii mele, de unde m-am priceput că banii care i-au avut i-au băgat într-însa, în vițica asta, care are să fie la vară vacă, și apoi, trecând peste nuntă, a început să mă întrebe dacă n-aș putea să-i iau pe amândoi – tata și mama – la mine, că aici, cine știe dacă le-a mai rămâne loc, că ar vrea și ei să aibă o bătrânețe liniștită... Iar eu, auzind și ascultându-l, m-am gândit la băbuța mea și la cămăruța pe care trebuia s-o închiriez, apoi la lucrul meu și – și am hotărât să mă duc mai repede, așa cum am venit. Și m-aș fi dus chiar atunci, spre seară, dar mama s-a apucat de mine, să nu mă pornesc la căderea nopții: „Lasă că te-i duce mâine-n zori și ai s-ajungi bine”, iar eu mi-aduc aminte de văru-meu și i-am dat a înțelege mamei că el ar putea să mă repadă până la șleahul cel mare, dar mama m-a luat de-o parte și a zis că se duce la dânsul să vadă, dar nu cumva să audă tata.

Dar după ce a venit, am înțeles că Chirilă nu-i acasă, și n-am avut încotro și i-am spus lui tata de planul nostru. El, cum stătea drept în mijlocul ogrăzii, s-a uitat peste gard, apoi a plecat capul și a scuipat jos, între degetele cele mari ale picioarelor, cu unghiile lățite: „Lasă că s-a duce el și pe jos. La aiștia am ajuns să ne căciulim?!”

M-am pornit abia a doua zi și abia pe la amiază, căci măcar

că Chirilă venise acasă, dar se dusesse undeva dis-de-diminează, iar mama a trebuit să mai coacă și să-mi mai gătească ceva, așa că am ieșit din ogradă și m-am pornit, când soarele începuse să frigă și să ardă.

Cât am mers prin sat, am mers repede, căci era umbră pe sub copacii de pe marginea drumului, și coșnița pe care mi-o încărcase mama plutea ca o pană împrejurul meu, când din dreapta, când din stânga, îndemnându-mă să trec mai iute prin fața porților oamenilor, nu cumva să scoată vreunul capul de după gard și să mă întrebe minunându-se: „Te, te-te, ce geantă frumoasă ai! De la târg ai cum-părat-o?”

Cum am ieșit în margine și am dat în cărarea de la vale de vii, coșnița s-a lăsat deodată în jos, moartă, mai să-mi smulgă mâinile de la umeri, și am simțit că mi se împăienjenesc ochii. M-am gândit cu ciudă la tata, că a zis: „Lasă că s-a duce el și pe jos până la șleah, că nu-i mare boier”, apoi nu știu de ce mi s-a părut că trebuie să fi având niște pietre în coșniță, apoi m-am oprit, mi-am suflecat pantalonii până la genunchi și m-am pornit mai departe. Cărarea sfârâia fierbinte sub sandaletele mele: o simțeam cu tălpile, o simțeam bine.

Dar coșnița, ce crezi? – s-a apucat să-mi roadă și pulpele, după ce mi-a ars palmele. O schimbam dint-o mână în alta, uitându-mă peste apa verde a viei, stând neclintită și strălucind mat la soare, și tot luam aminte: nu se aude măcar un scârțâit de roată de pe undeva?

„Asta-i!” deodată m-am lovit peste frunte. Am lăsat coșnița în cărare și am sărit peste o râpușoară, care putea fi și o urmă de șanț, și scursătură de ape. Peste câteva minute m-am întors cu un cogeamite harag, l-am petrecut prin torțile coșniței, am ridicat-o în spinare și am pornit mai departe.

Liniște-n cer. Tăcere pe pământ.

Măcar un car cu boi de m-ar ajunge.

Mi-am desprins ochii de la cărare și m-am uitat departe înainte, unde pe partea stângă a văii, pline de aer fierbinte și încremenit, se urca la deal drumul meu, ajungea sus, pe zare, și acolo se dădea peste cap. Acolo, peste muchia dealului, era șleahul meu, întins fumuriu peste șapte culmi. Iar la marginea cerului, deasupra, se vedea un noruș ca un berbecuț alb, rătăcit de turma lui. „Ca un berbecuț rătăcit”, mi-am zis eu, și nu știu de ce am zâmbit trist.

În vremea asta s-a auzit un zbârnâit și, până să mă dumiresc ce-i – avion, tractor sau altă lighioană cu motor – pe lângă mine, a trecut o arătare de mașină, în goană turbată, de a întunecat lumea:

soarele a rămas ca o biată pată galbenă să tremure undeva sus, capătul prăjinii mele, pe care o simțeam cu mâna, s-a făcut albastru, iar via – toată sură. Și prin colbăraia ceea am apucat a desluși ceva rotund și sforăitor, fugind, parcă ar fi vrut să scape de potop.

M-a apucat tusa și, printre două ori trei înecături, i-am tras o înjurătură celui care nu face pe-alături când vede om pedestru, și, mai ales, că l-a adus dracul nu din partea de unde-mi trebuia mie.

M-am uitat spre sat: peste creasta tufelor de vie pălăliau roșii câteva vârfuri de casă. Ce mi-o fi pus mama în coșniță, de-i așa de grea? „Mamă, mamă, de ce nu mă pot întoarce la tine?...”

Și iar am pus ochii pe cărare, și cărarea era fierbinte (o simțeam prin tălpile sandaletelor), și am văzut o moviliță neagră de cârtiță și mi-am adus aminte de șeful meu. Parcă l-am auzit deschizând ușa naltă, capitonată și întrebând pe ceilalți: „N-a venit încă tov. Iepure? (adică eu). Pesemne că vrea să scrie cerere”.

M-am uitat spre muchia dealului, berbecuțul își plecase puțin codița și am înțeles că mai am mult de mers înainte. Iar dac-oi ajunge sus, la șleah, cine știe cum oi pleca mai departe!

Șoferii când m-or vedea cu mâna ridicată și cu bagajul ista lângă mine, nici n-or vrea să oprească...

Gândindu-mă ce năstrușnice întâmplări se pot întâmpla pe lumea asta (făcând o legătură destul de întortocheată, cu mii de cotituri și zig-zaguri – de la comisia de repartizare până la vițica noastră) și simțind că-mi șiroiește ceva pe piept, am apucat să-mi flutur cămașa dinainte cu două degete, când am auzit că undeva la spatele meu s-a iscat iarăși un zgomot și, până să-mi șterg ochii de sudoare, zgomotul acela s-a făcut vuiet, vuietul – urlet, urletul s-a prăbușit lângă mine, în drum, deodată, parcă și-ar fi dat duhul.

Când s-a lăsat norul de colb la pământ, de sub dânsul a răsărit ceva ca o jumătate de bulbuc mare, sur-vinețiu, și dintr-o spărtură din dreapta lui a ieșit afară un cap rotund cu obrazul ras, cu un căpăcel de chepcă pe creștet și mi-a strigat:

– Stai, măi Marcel! Stai, un-te duci? Stai că te-am cunoscut că tu ești... Tu ești!...

Știut că – Chirilă era! Dar cine naiba l-a rugat să vie după mine? Să fi venit ieri-seara, mai era cum era, dar amu – tot degeaba: am întârziat. Ce mi-a mai rămas până-n deal? Dar uite, bre, că-i mult încă, parcă n-am mers mai nimic. Ia să văd ce vrea de la mine. Poate l-o fi trimis mama din urmă, că o fi uitat să-mi spună ceva.

Chirilă vine cu mașina până în dreptul meu, eu cobor încet,

fără nici o poftă, din cărare în drum, și mă opresc lângă roată. Chirilă parc-ar spune ceva, parcă mă îndeamnă să fac ceva, iar eu mă uit cum șede colbul gros de trei degete pe mașină (să știi că cel care a trecut adineauri încolo, spre sat, tot el era), apoi bag de seamă că aripa capotei a sărit din cârlige și saltă tremurând în bătaia motorului. Cu rabla asta de mașină nici până la pelinul de colo n-ai să ajungi. Să mă rogi, măi Chirilă, că nu mă urc în trăsura ta.

- Hai suie, ce mai stai! strigă Chirilă, deschizându-mi ușa.
- Dar încotro mergi? îl întreb așa, printre altele, cu nepăsare.
- Încolo, în sus, îmi arată el spre deal.

Dau din cap: dacă ni-i în drum, de ce nu m-aș urca? Numai că nu știu de-om ajunge acolo. Până la pelinul acela pletos om ajunge cumva... Și îmi dau jos coșnița de pe umăr, scot haragul din tortile ei (să-l arunc într-o vie, o să-l găsească cineva, o să-l pună la vreun butuc și tot o să fie de folos), dar văru-meu, când vede că vreau să-l arunc, întinde mâna lungă și mi-l apucă: „De ce-l azvârli? Pune-l aici!” – și-l bagă în mașină, dinapoia lui, unde am observat că era scoasă bancheta și în albiuța de fier ce rămăsese se vedea o ladă de scânduri și o căldare verde, lăsată pe-o parte, cu mâner de lemn la toartă.

Îmi bag picioarele îndoiate, unul, apoi celălalt. Chirilă se întinde și trânteste ușa dinspre mine, apoi numai ce simt că ne cuprinde un cutremur. Ne izbim din loc și – parcă ne-a luat un vânt pe dedesubt și ne duce înainte. Din față vine un șuvoi de lumină, în două cu foc și, când ajunge la botul mașinii, se desface în două și curge înapoi, înspumat.

Tufele de vie de pe coastă dănțuiau cu țepile haragilor în cap și, întorcându-se, veneau până aproape, apoi rămâneau în urma mașinii.

- Măi! Ce viteză! strig eu, scoțând mâna afară, pe geam.

Chirilă, pesemne, n-a înțeles ce-am spus și, lăsându-se spre mine, îmi arată cu capul spre coșniță:

- De ce-o ții pe genunchi? Pune-o dinapoi...

Întorc capul. Pe deasupra căldării și lăzii – două pene, de rață ori de găscă, nu știu, o fugăresc pe alta de găină și n-o pot prinde. Pana de găină se răsuțește în sus, până la geamul colbăit și plesnit într-un colț, celelalte două mai-mai s-o ajungă, asta de găină cade ca piatra în jos, acelea după dânsa și, când s-o ajungă, ea se repede iar într-o parte, iar în sus, și tot așa... „Lasă c-o țin eu și pe genunchi.”

– Ori ai ouă acolo? zâmbește Chirilă. Oușoare de la mama... Și te temi să nu le strici?

Deodată prinde a hohoti de râs, lăsându-se cu spatele pe spe-tează și cu mâinile întinse, cu degetele strânse la volan, sus. A încetat a râde și mă întrebă:

– Măi Marcel, tu ai fost vreodată la Odesa?

– O dată.

– Măi, acela oraș... Da' marea ai văzut-o?

– Am văzut-o...

– Măi, da-i mare! Așa-i? Dar să vezi ce bazar se face acolo! Am fost ieri – și se dă la urechea mea. – Numai să nu audă aiștia. Tu cată să nu te scapi cu vorba către cineva, auzi?... Ha-ha-ha... Dar știi de ce râdeam mai dinioare? De tine!

– De mine?

– Da! Știi cu cine semănai, când mergeai cu cracii suflecați și cu traista-n băț? Cu un călugăre. Da, da, cu un călugăre. Ba nu, cu un apostol... Ha-ha-ha...

Îmi dă un cot în coastă și râde, și râde. Uitându-mă la dânsul, apoi la cărare, nu știu cum mi se năzare că mă văd și eu mergând prin capătul viei cu pulpele goale și cu haragul în spinare – și încep și eu să râd. Și râd, și râd, și râdem amândoi, până ce ne dau lacrimile. Deodată, la un hop, mașina saltă, mă lovesc cu capul de sus, nu tare, ca să mă doară, dar așa, numai ca să-mi aduc aminte că râd și să mă întreb: „De ce râd? De cine râd? – De mine râd!” Și pe loc îmi piere veselia. Auzi? Mă întrebă de oușoare. Adică, crezi că dacă m-ai luat în rabla ta de mașină, poți să mă iei peste picior, cum știi și cum îți place? Nu, măi Chirilă!

– Știi ce am în coșniță? Niște miere. Mi-a dat mama de acasă și mă tem să n-o vărs.

Gâtul scurt și gros al lui Chirilă s-a făcut roșu, degetele de pe volan vinete: tot satul vorbea că mașina asta albinele i-au făcut-o, albinele colhozului. Auzisem și eu vorbele astea, dar nu l-am întreat niciodată, și nici aseară. Amu, dacă m-a înghimpat...

– Muște proaste, ce vrei? mi-a făcut Chirilă din ochi (el ținea știubeiele lui pe lângă prisaca colhozului, cât a lucrat la prisacă). Dar erau mai mari și mai frumoase? Și dacă eram din primăvară până-n toamnă la pădure, aveau ele când căra și la știubeiele obștii... Dar dacă vrei s-o știi – ți-aduci aminte? – pe mine tot muștele iestea m-au rupt de la școală! Când m-am lepădat de școală, tăman în vremea ceea prinsesem un roi într-un copac, lângă drum. L-am prins și l-am dus acasă. Peste câțiva ani am făcut trei știubeie... Apoi, lucrând la prisacă, am ajuns la zece, apoi la optsprezece... Ei, și dacă nu mă da afară,

ieșeam singur... Ei pe mine m-au rugat, nu eu pe dânsii. Da' mașină de ce să nu-mi cumpăr, dacă de la pădure până-n sat îi departe și tot mai bine să vii pe roate, decât pe coate. Nu? Tu trebuie să știi, că ești învățat... Ești om mare, cum spune moșneagul tău...

Dinaintea mașinii, departe, pe vale, stătea culcată umbra unui nour – lată, de cuprindea și coastele văii, dintr-o parte cu vii până la un loc, iar mai încolo rămânea, din cealaltă parte, loc gol, galben, spălat de ploi.

Când a zis văru-meu „om mare”, mi-au sunat tot atunci în ureche alte câteva cuvinte: „Om mare cu straista-n spinare”. Și parcă iar a vrut să mă umfle răsul. Dar nu de ce-a răs el, sau mi s-a năzărit mie – de altceva.

– O mai ții minte, măi Chirilă, pe Nelli? Ce ochi frumoși avea! (Chirilă strânge buzele.) Frumoși... Albaștri erau. Așa-i că albaștri?

– Nu știu. Poate – albaștri...

– Dar ce: nu i-ai văzut cum erau?

– Tu i-ai văzut mai bine.

– Parcă ție nu ți-i arăta?

– Dar știi, măi Marcel, că eram să-ți tragem atunci, în vara ceea, o bătaie. Mie mi s-a făcut milă de tine. Băieții ziceau: „Hai să-i punem un sac în cap, să-l suim într-un copac, să-l legăm de-o cracă să șadă acolo toată noaptea”. Dar nu i-am lăsat eu. Și amu mi pare rău.

– Dar de ce era să mă căzniți așa? Ha, măi vere?

– D-apoi de ce mi-ai suflat-o de sub nas?

– Eu ți-am suflat-o? Ea singură a venit la mine.

– Cum să nu vie? Când te-a văzut cu pantaloni înguști și mustăcioară sub nas, mai era chip să se ție? N-aveai tu fete în oraș? Abia pusesem și eu mâna pe una mai spălățică... Știam eu unde vă plimbați voi seara: pe lângă salcâmie de la vale de spital...

– Dar era dulce, măi vere, măi. Oh, ce dulce... Și știi ce-mi spunea, când o întrebam de tine? – „Chirel? Băiat bun, dar cam brutal...”

– Cum ți-a spus? Chirel? Așa îmi zicea și mie, în cele două luni, cât ne-am întâlnit. Dar ne întâlneam rar. Era frig, iarnă. Ea ieșea afară, în alb, și parcă era una cu zăpada... Da... Chirilă se uită într-o parte. Amu mi-aduc aminte. Albaștri îi erau ochii. Albaștri. Dar ne vedeam rar. Era frig... Apoi, în primăvară, am ieșit la deal, veneam târziu, oboșit... Iar vara ai venit tu... Iar toamna a plecat...

Treceam pe lângă niște tufari. O creangă a izbit în geam. Praf alb s-a scuturat pe prosopul cu care era acoperită coșnița mea. Am vrut să-l scutur, dar trebuia să dezleg cheutorile, că erau legate cu niș-

te ață groasă, cu o mulțime de noduri, și când m-am aplecat deasupra ei, m-am văzut în placa nichelată din fața mea. Placa era încovoiată, și-n fundul ei, undeva departe, se vedea o față cu un nas mare și umflat, cu niște șfichiuri de urechi pe la părți și obrajii întinși, galbeni.

– Tot la oraș s-a dus. N-ai întâlnit-o?

Dau din cap: nu.

– Da, amu mi-aduc aminte: albaștri îi erau ochii. Albaștri... Auzi? Ce-am vrut să te întreb?

– Ce?

– Nu mi-i găsi acolo o roată? Pe la prieteni, pe la cunoscuți.

– O roată? De care? Pentru mașină?

– S-a strâmbat una. Am pus-o pe aceea de rezervă și amu – când mă duc la drum – n-am...

– Poftim, măi Chirilă. Am roți câte vrei! Adică n-am eu, dar pot să-ți găsec. Chiar și azi. Hai că-ți găsim.

– Și te duc până la gazdă?

– Pân-la gazdă!

– Iac-așa! mă lovește el cu palma peste umăr. Asta mai zic eu neamuri! De ce să ne uităm la bătrâni? Că ei s-au țicnit, sărmanii. Se sfădesc, se măscăresc. Zău că: cum m-oi duce amu acasă, stric gardul și fac pârlaz. Ce înseamnă să mă duc eu la văru-meu tocmai pe la poartă? Nu. Eu vreau să trec peste pârlaz. Și tu la mine să vii tot peste pârlaz. Și când îți trebuie ceva... mașina, undeva, totdeauna-s gata să te duc. Zău: chiar amu m-oi duce acasă, stric gardul și fac pârlazul. Și zici că-mi găsești roată?

– Îți găsec. Mergem și-ți găsec.

– Dar ce crezi? Mergem. Te duc, înapoi vin cu roată și fac pârlaz. Eu, dacă vrei să știi, așa-s: dacă ajung pe om din urmă și văd că omul se duce undeva, opresc, îl întreb, îl iau și-l duc. Așa-s eu: bun la inimă. Amu, când am ajuns acasă, mama ta zice că ai plecat. Așa ceva nu se poate. Și m-am pornit după tine, te-am ajuns, te-am luat și iaca te duc. Dacă vrei, te duc pân-la gazdă...

Mă gândeam că nici nu știu unde să mă duc. Dacă mă vede băbornița mea sosit cu mașina, îmi cere chiria pe un an înainte. Mai bine nu.

– Știi ce? Totuna azi se poate să nu găsec roată. Îți dau adresa. Tu vii mâine, poimâne, când ai să poți și...

– Foarte bine! Iac-așa mai zic și eu!

Ia foița pe care i-am scris adresa și o bagă în buzunarul pantalonilor. Apoi se bate peste buzunar, parcă ar avea acolo nu un bilețel, ci chiar roata care-i lipsește.

– Da' ce, crezi că chiar am vrut să te ridicăm în sac și să te legăm?... Doamne ferește! Așa am glumit eu... Și cată, roata să fie nouă! Auzi? Dacă a vrea acela ceva, i-om pune noi un pahar, și te-i înțelege tu cu dânsul pe urmă.

Și-mi face cu ochiul: știi și tu – ce să te învăț eu?

Ajungem la marginea umbrei întinse pe jos. Aici drumul face brusc la stânga, sare peste o adâncitură, care o fi fost pârau când plo-uă și se scurg apele, apoi ajunge sub cealaltă coastă și pornește pe sub deal înainte. Mă uit înspre partea lui Chirilă. Prin geamul lui, drept deasupra mașinii, se deapănă râpi galbene, care spintecă inima dealului – râpi galbene, lutoase, adânci, prăpăstioase. Chirilă apasă mereu pe accelerator, lada și căldarea dinapoi hodorogesc, penele s-o fi învârtind nebune-n zbor, iar mașina fuge, de parcă și-ar fi pus în gând ori să zboare ori să crape și să se desfacă în așchii și bucăți. Mai degrabă să se desfacă.

– Măi, ce viteză! strig iară și scot mâna afară.

Chirilă sucește volanul și o luăm la deal. O bucată de loc mergem din inerție, repede, apoi motorul începe să geamă. Mă las pe spate și închid ochii: e mai bine totuși în mașină decât pe jos. Bine că l-a adus Dumnezeu pe Chirilă. Când deschid ochii, văd în dreapta mea o prăpastie. Mergem pe malul unei râpi adânci. Jos, o bucată de loc, drumul se îndepărtează de râpă și eu mă așez iar liniștit și răsuflu ușurat de tot. „Bine, măi, îmi zic eu! Dar de ce i-am spus pe mâine ori poimâine, dacă ar putea să mă ducă azi? Că șoferii iștia, când m-or vedea cu bagajul ăsta băbesc... Ia să-l mai încerc eu. Cum a auzit că-i găsesc roată, îndată și-a schimbat vorba. Și motorul geme. De nu s-ar desface măcar până-n deal, la șleah. „Călugăre! Auzi tu? Să-și bată el joc de mine! Dar lasă că...”

– Dar ce: îi iese sufletul?

– Așa-i la deal!

– Totdeauna?

– Totdeauna.

– Dar când ești încărcat? Iaca, bunăoară, ieri, când ai fost la Odesa...

– Păi, acolo nu-s dealuri...

– Da-napoi?

– Nici înapoi... Da' de unde știi că am fost ieri la Odesa?

– Știu eu! Vreau să-ți spun că eu nu m-aș duce.

– De ce?

– Drumurile iestea... Știi cum îs drumurile. Cu primejdie... Și,

în general, m-aș lăsa de mașină. Aș vinde-o. Ce: nu-s amu autobuzuri? Câte vrei...

– Lasă, că dacă ai mașina ta...

– Numai griji cu dânsa.

– Ce-i drept, așa-i...

– Amu iaca, îți trebuie o roată. Bine că eu am să ți-o pot găsi.

Dar dacă n-aș fi eu? Ar trebui să cauți... Să plătești... Să dai cât nu face.

– Măi Marcel, măi! Dacă nu ne-om ajuta noi, verii, unul pe altul, apoi cine o să ne ajute? Ha? Zi și tu. Suntem veri, adică frați! Așa-i: frați!

Mă uit că umbra nourului nici gând n-are să se termine. Poate de-amu-i seara, și eu cred că-i tot amiază. Cum se vede, nu mai ajung eu azi la lucru. Ce-am să-i spun șefului? Că s-a răsturnat tata cu căruța și a căzut sub bețele de răsărită și a trebuit să-l duc la spital... He, dar parcă șeful știe ce-s acelea bețe de răsărită? Am să spun că erau paie. Da, paie...

– Grijiile ca grijile, dar să vezi ce-am văzut eu când am venit sâmbătă încoace, pe drum.

– Ce-ai văzut?

– Trei mașini răsturnate. Una a dat într-un copac și l-a retezat de la mijloc. Era turtă. Alta sta într-un șanț și ieșea fum din ea. Da' a treia, nu departe de aici... trecuse peste șanț. O roată rămăsese deasupra și se învărtea încetișor. Iar alături, sub un copac, ședea un om învelit cu o scurteică albastră și...

– Și?

– ... fără cap.

– Fără cap? Chiar n-avea defel?

– N-avea. Iac-așa bunăoară, cum ți l-ar reteza ție odată și ar rămâne trupul fără cap...

Chirilă a tăcut, nu mă mai întreba nimic.

Motorul a prins a tuși. Am mai mers oleacă, vreo douăzeci de metri, și numai ce văd că Chirilă cârnește la dreapta, mașina se așază în curmezișul drumului și se oprește. Odată cu motorul.

– Ce-i?!

Chirilă strânge din umeri.

– Nu știu.

Deschide ușița, iese, ridică alene capota, se bagă-n motor. Mă uit la indicatoare – benzină este. Chirilă se mocoșește acolo, se mocoșește, ciocănește-bocănește. Până mi se face lehamite să tot aștept,

pun coșnița în locul meu și mă dau și eu jos. Ies, mă întind, de-mi trosnesc oasele – atâta am șezut îndoit în patru în cabina lui! Mă uit peste vale. Acolo, în dreapta, departe, se vede satul, ca o mână de fasole tărcățele împrăștiate pe jos. Apoi, încoace, viile stau rânduite. De aici se văd ca-n palmă. Colo sus îs viile cele noi, întinse pe spaliere. Dintr-acolo vine zburând soarele. Se duce umbra noului. Poate-i aceea din vale, poate alta. Cât am stat în mașină, puteau să treacă o sută de nouri. Oare berbecuțul meu ce-o fi făcând? De aici nu se vede.

– Dar ce stăm atâta? I-ai găsit buba?

Chirilă dă din cap că nu. Umblă cu o petică și șterge colbul de pe mașină.

– Dar hai, că întârzii de tot!

Chirilă tace. Iar se bagă în motor, iar umblă cu petica și șterge colbul. Cum se vede, nici nu se prea pricepe la dres.

– Măi, dar o faci odată, să mă duci?

– Dacă nu se pornește motorul.

– Ce-i cu motorul?

– Nu știu...

– Poate benzina nu vine?

– Nu știu... Poate.

Și iar se uită prin părți și-și poartă limba-n gură, parcă ar vrea să-și scoată o ață de carne ce i s-a băgat între dinți.

– Cum nu știi?

Mi-aduc aminte, că, odată, mergeam cu un autobuz, era la deal, benzină puțină și nu venea la motor.

– De bună seamă, râd eu, și-l lovesc pe spinare. De unde să știi, dacă n-ai învățat ce-i aceea vase comunicante. Este, măi, așa o lege a fizicii... Dar ce să-ți lămuiesc, dacă totuna n-ai să pricepi. Știi ce? Hai s-o întoarcem cu capul la vale.

– Cu capul la vale? face mirat și, totodată, bucuros Chirilă.

– Da!

O întoarcem amândoi, împingând-o: el de la o parte, eu de la spate.

– Amu sui la volan să-i fac vânt!

Se suie. Eu îi fac vânt. Așa, ca vreo doi pași, apoi mă opresc și-mi scutur palmele una de alta și mă uit cum se duce glonț mașina la vale.

Mă întorc spre sat. Amu parcă s-a lăsat o umbră peste dânsul. S-a împănat cerul cu nouri. Încă poate să vină ploaie. Adie un vânt răcoros. Mama, cred, ia aminte spre muchia dealului, să vadă mași-

na, cum mă duce. Că ea, cred, l-a trimis pe Chirilă după mine. Dacă știam că nu ea, nici nu mă mai suiam în cotiga asta a lui. Dar ce-o să-i fie? O să-i cadă roțile dacă m-a duce? Las-că-l scot eu din minte să mă ducă pân-la oraș, și acolo ies, zic că mă duc să văd ce-i la lucru și – să mă caute! Să aștepte roata! Chiar l-am mai păcălit! I-am dat o adresă falsă. Să mă caute-n centru. Na, mă vere, roată.

De pe undeva vântul a adus un cărăbuș (am simțit că trebuie să fie cărăbuș!) și mi s-a așezat pe ceafă. Am ridicat mâna să-l arunc jos, dar tăman atunci am văzut că mașina a ajuns în vale, din urma ei au început să iasă niște clăbuci albăstirii, mașina a apucat la dreapta, pe drum, și fuge, și fuge, trăgând o coadă lungă de praf albăstriu după dânsa. Se duce, se duce și nici gând să se oprească. Cum am rămas așa cu mâna ridicată, am văzut ieșind din mașină o mână, a lui Chirilă, fluturând înspre partea mea, parcă mi-ar fi zis: „La revedere! Drum bun!”

– Stai, măi! Încotro? am strigat.

Dar mașina a trecut valea și a apucat pe drumul celălalt, de la capătul viilor, spre sat.

– Dă-mi bagajul, măcar!

Și m-am întors de ciudă să iau vreun bulgăre de pe jos să arunc după dânsul. Auzitu-l-ai ce dă dintr-însul? Să facă pârlazul la loc. Veri suntem, adică frați. Și amu, na! Să mă lepede-n drum? Frate se cheamă? Adică, văr. Și încă și bagajul mi-a luat!

– Dă-mi, bre, coșnița!

Când mă uit – sub o tufă de pelin, la marginea drumului, coșnița mea șade, lăsată olecuță pe-o parte, și mă privește vinovată, rugându-mă parcă s-o iert de ceva. M-am uitat la coșniță, la cheutorile-i rupte și legate cu ață groasă, cu sute de noduri, m-am uitat și m-am pornit s-o iau. Cărăbușul se cățărare tocmai până la urechea mea și cât a fost păr s-a ținut bine, dar aici s-a desprins și a căzut, în colbul drumului, cu picioarele-n sus, și nici să zboare, nici să se întoarcă. Am pășit peste el, am luat coșnița, am ridicat-o pe umăr (haragul nu se îndurase văru-meu să mi-l lese) și am pornit la deal.

Undeva, dincolo de zare, era șleahul mare, iar sus, deasupra, mă aștepta berbecuțul cel alb, rătăcit de turma lui. Ca să mă ajute să gălesc mai ușor drumul.

Constantin Dram

S-a născut la Războieni de Neamț, pe 20 octombrie 1958. Profesor universitar de literatură comparată, Facultatea de Litere, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași. Director al Editurii Universității „Al. I. Cuza”.

Volume de critică și eseistică: *Lumi narative I*, 1998; *Mihail Sadoveanu. Modelul istorisirii de dragoste*, ediția a II-a, cu o postfață de Liviu Leonte; *Devenirea romanului*, 2003, *Lumi narative II*, 2005; *Omul mилоșian*. 11 metamorfoze urmate de căderea în oglindă, notă bibliografică de Catinca Agache, 2008; *Ordinea iubirii*. De la Banchetul la Robinson Crusoe, 2009; *Lumi narative III*, 2009; *Muzeul de imagini*, 2012; *Lumi narative IV*; *Singurătăți de genul masculin, eseuri de literatură comparată*, 2017.

Beletristică: *Fuga Marelui Regizor*, Editura Junimea, 1992; *Milionar la marginea Imperiului*, Institutul European, 1998. În pregătire: *Infernală. O istorie adevărată despre Woland*.

Colaborator permanent, cronică literară la proză „Convorbiri literare”, pe anumite intervale la „Cronica” „Meridian 27”, „Bucovina literară”, „Hyperion”, „Expres cultural”, „Plumb” etc. Președinte al colegiului redacțional al revistei „Plumb”. Ediții școlare diverse, zeci de prefețe, articole.

Constantin Dram

INFERNALIA

(o istorie adevărată despre Woland)

...E destul pentru o populație ca să crească în popor și țară, gândi Woland, după ce stinse raza și vâlceaua dispăru, ca și cum nu ar fi fost. Ar putea să se numească Silvania, noua țară. Dar ochiul necoperit al Satanei rămase deschis către ceea ce urma să se petreacă, murmurând, fără să își dea seama ce face, *Eleni, Eleni... kai na min ksexnas na mou xamogelas!*

Mândru de ceea ce realizase, Prințul Întunericului hotărî să încerce mersul pe jos, practicat de sârmanii aborigeni pe care îi simțea ascunși prin peșteri și văgăuni. Râse în sine, deoarece le cam știa soarta; nu se știe de ce însă îi avea brusc de simpatici și hotărî să le facă din când în când câte un favor. Și așa toți urmau să îi chinuiască prin zbuciumata lor istorie, căreia abia îi dăduse curs.

Prilejul se ivi când ajunse într-o poiană minunată pe care fu nevoit să o accepte de-a dreptul minunată. Doar dacă ar fi lipsit cei câțiva nespălați care, sub comanda unui burtos îmbrăcat anapoda, în fuste negre, lucrau ceva; mai în spatele lor se ivea silueta cam strâmbă a unei clădiri. Woland strâmbă și el din nas: nu-i plăcea deloc ce urma să apară în poiană, mai cu seamă că el îi bănuise mult prea înapoiți pe puținii băștinași. Or, ei construiau o biserică, probabil că prima mai serioasă de prin părțile acelea.

Dintr-o dată se înveseli. Între lucrători și burtosul care le dădea ordine era un cazan imens în care clocoteau tot felul de materiale. Diavolul îi urmări cu interes și fluieră discret a pagubă când se lămurii cu ce ageamii avea de a face. Doreau să facă sticlă de vitraliu, dar le lipsea un element și diavolul ar fi vrut să plece sau să dea cu piciorul și să le răstoarne cazanul în foc, iar pe lucrători să îi dea la toți dracii, deoarece dracul nu ridică mânăstiri. Dar avea o nefirească dragoste pentru sălbăticiții săi și, aproape fără să își dea seama (nu-i vorbă, nici oamenii nu își dădură seama, nevăzându-l nicicum) se instalează pe marginea uriașului cazan și aruncă cele câteva lingouri de plumb despre care constructorii nu aveau habar.

Compozitul sfârâia și creștea acum de mama focului, iar Woland, prea plin de sine, alunecă și se simți tras în clocoteala ce îi aminti de casa sa subpământeană, odată cu un pic de lene plăcută. Taman atunci însă, lângă cazan apăru burtosul, era călugăr, prea târziu remarcă acest amănunt bietul diavol, deoarece ipochimenul aruncă o cruce mare de aur în clocoteala cazanului și mai zugrăvi una în aer, la repezeală, deasupra cazanului.

Înainte de a încremeni în sticla vitraliului ce urma să înfrumusețeze altarul bisericuței, Woland își aminti că asemenea istorie îl va costa secole și că numai o blasfemie ne mai întâmplată în acel loc îl va putea scoate cândva din compozitul îndrăcit și apoi sfințit pentru un mileniu sau cine știe.

Dar asta avea să fie o altă poveste. Mult mai simplă pentru acele vremuri. Doar că povestea lui, care putea să fie interesantă, cu tot felul de începuturi, se opri aici cu vizionatul, deoarece cel pe care nu îl cheama încă Master, își aduse aminte de una trăită de el însuși, nu demult. Mai apoi, după fatala întâlnire cu Woland, fu convins că nimic nu a fost întâmplător și, de Sus sau de Jos, cineva se juca cu destinul său aiuristic.

– Când acel tinerel cu pretenții de preot a venit în localitatea părinților mei, undeva nu departe de intrarea în Munte, ca tânăr student umanist ce mă aflam, am simțit nevoia de a fraterniza cumva cu el. Nu era doar firea deschisă spre comunicare, cât un fel de pornire jucăușă și răutăcioasă de a-mi face prieten un popă, chiar dacă acesta nu avea nimic în comun cu ființele îmbrăcate în negru și pline de importanța menirii lor pe Pământ, pe care le întâlнисem până atunci. Acesta era, mai degrabă, un imberb lipsit de aroganța bărbii și de suficiența burții legată cu pricepere ecleziastică. Dimpotrivă! Era vesel, neconstipat și avea un fix: să își găsească ideile necesare

pentru a finaliza lucrarea de licență. M-a atras tema: Cum poate fi prigonit diavolul! Și m-am băgat în această operațiune cu o încântare și o frenezie de care nu dădusem dovadă până atunci. Împreună cu el, CU PREOTUL ÎN CĂUTARE DE LICENȚA CARE ÎI SPOREA DREPTURILE DE REPRESENTANT AL LUI Dumnezeu ÎN ACEA PARTE DE LUME, m-am dedat la parcurgerea unor cărți ce s-au depărtat destul de repede de acele indicate în programele sale teologice și, grație unor relații mai de departe, cu lumea interzisă de guvernul de atunci, prigonitor pe față al oricărei sisteme religioase, am intrat în posesia unor cărțuții ce vorbeau despre diavolul catolic, de bună seamă altul decât cel răsăriteano-ortodox. Și așa m-am dedulcit la multele imagini, fețe, ipostasis... ale Diavolului, plecând de la demonul Huwawa pe care îl termină cu mare pricepere Ghilgameș, dimpreună cu prietenul Enkidu, continuând cu făpturile păroase și încornorate născocite de mințile neistovite ale prietenilor din Elada cea însoțită, oprindu-mă apoi, nu mereu însoțit de popă, acesta având uneori de colindat prin sat în căutare de servicii care să ne umple la amândoi pungile cu niscaiva bănuți, la acea ambiguitate a poporului lui Israel, creator al opozantului, adică al îngerului-satan, imagine pe care prietenul preot mi-a refuzat-o fără echivoc, rugându-mă să mă gândesc că scopul lucrării de licență era unul singur, să ia examenul. Dar mă prinsesem bine în horă și îmi vedeam de ale mele în nopți ce se terminau prea curând, cântatul cocoșilor adormindu-mă (în sfârșit!) tocmai atunci când mi se părea că înțeleg ceva despre mazdeenii și născocirile lor pre-creștine cu nume grozave care sunau ca uruitul unor pietre de moară: Leviathan, Azazel, Rahab și marele Ahriman. În fața acestor nume preotul se strâmba cu mare cucernicie și scotea vase mari pline cu vin rubiniu, la care ne închinam amândoi ca vrednici creștini ce eram. Și în timp ce eu mă pregăteam febril să îi dau lovitura convingătoare, aplicând problematica diavolului din vremea lui Iisus (neștiind că toate capcanele rafinamentele unor clasificări diabolicești le voi găsi cu adevărat doar în Evul Mediu), părințelul își pregătea cu iscusință propria-i lovitură, pe care mi-o și înfățișă la o oră târzie, când mințile noastre păreau a căuta liniștea unui pat. Cu figura ușor tălămbă – doar pentru cine nu îl cunoștea, acesta îmi dădu spre lectură un registru frumos liniat, cu un titlu convingător, pentru el, de-a dreptul criminal pentru mine: Perspective de murire în parohia R... Desigur că am dat pe gât două câni înspumate și doar parfumul violaceu mi-a estompat înjurătura ce mi-a venit intempestiv, crucea ta de popă fără lege omenească. Căci în registru, după cum

văzusem fără mare greutate, după atâtea liste de diavoli parcurse, se aflau, într-o ordine dictată de anii trăiți pe Pământ (dar și de alte socoteli ale parohului, adică boli reale sau imaginare, conjugalitate, stare materială, ajutoare filiale, plictis existențial și altele), toți oamenii din localitatea părintească, iar în fruntea tuturor, ca decan de vârstă fără vârstă știută exact de nimeni, biata bunică maternă, după care nu murisem eu niciodată de dor, dar totuși! De fapt, o și uram într-un fel, mai cu seamă după ce îl prigonise pe bunicul meu falnic iubăreț, singurul din multe sate acuzat de dublă tentativă, una de adulter, reușită, adică el trăise patru ani cu o iubită mai tânără ca el cu 41 de ani, cealaltă nereușită, adică omucidere! Că bietul bărbat încornorat avusese ghinionul de a încerca să își spele rușinea, lucru cu care bunicul nu se declarase de acord, după cum se vede alegându-se cu niște ani buni de pușcărie și cu interdicția, până la moarte, din partea bunicii, de a împărți cu ea ceva din marile binefaceri ale căsătoriei. Și totuși, am contestat înscrierea ei în calitate de cap de listă pe lucrarea preotului (aducătoare de marafeți cinstiți, după cum tot el m-a informat, dar degeaba! Strâmbându-se evlavios și cu supușenie undeva în Sus, el mi-a comunicat că de bună seamă că Al de Sus a parcurs instant registrul și asta e adică *mane tekel fares* sau ceva asemănător, a zis popa și, cu oarecare părere de rău, ținând cont de faptul că era vorba de bunica mea pe bune. Și atunci i-am relatat că un autor vorbea de o naștere frauduloasă a diavolului ce l-a ispitit pe Domnul în pustie, deoarece era o lipsă evidentă în Cartea Veche, așa că trăiască acele cărți apocrife ce i-au plantat pe răzvrătiții cu nume la fel de frumoase precum Lucifer, Satana, Sammael, Satanael, Belial, Mastema și alții precum Belzebuth, prințul muștelor despre care i-am citit un fragment, de care se vede că uitase, ascultându-l atunci ca întâia oară: „...Căci porunca duhului necurat să iasă din om, pentru că de mulți ani îl stăpânea, și era legat în lanțuri și în obezi, păzindu-l, dar el, sfărâmând legăturile, era mânat de demon în pustie. Și l-a întrebat Iisus, zicând: care îți este numele? Iar el a zis: Legiune. Căci demoni mulți intraseră în el.”

Dar nimic nu se putea compara cu ordonările și apucăturile diavolilor din Evul Mediu, aspect pe care îl stabilirăm către dimineață, în câteva zile eu urmând să îmi reiau cursurile în Marele Oraș. Vorbindu-i de Ultimii Părinți ai Bisericii și de părerile lor, amicul meu popă se prefăcea că e pe punctul de a adormi: oh, nu dragule, ne îndepărtăm de subiectul tezei și cădem în păcatul științei goale. Dar eu îi dădeam înainte, cu entuziasm și cu orice lipsă de asemenea fri-

că nejustificată. Augustin nu vorbise, oare, atât de entuziast, despre Satana cel bun, îngerul care căzuse în păcatul trufiei, văzându-l apoi prin gelozia lui tocmai față de om, așa cum crezuse Dumnezeu că trebuia creat. Diavolul e șarpele, accepta preoțelul meu trăgând cu sete o dușcă purificatoare din vinul care nu se mai termina, ca la nunta din Cana Galileii, când Domnul cel Nou umpluse prin apă cele șase vase de piatră ce erau menite într-un alt scop. Oamenii medievali descoperiseră, dracul știe cum, imaginea lui Pan, Zeul-Țap, cel care, dimpreună cu satiri și fauni, păroși și desfrânați, uneori chiar periculoși prin răutatea lor bețivănească și de aici aveau să aducă aproape de ei cohorte de demoni care căzuseră de sus dimpreună cu Lucifer – Satana și printre ei se aflau mulți incubus și succubus, cei care culpabilizaseră și erosul prin legăturile lor cu femeile pământene, dând astfel o foarte bună pâine de mâncat celor care instruiau procesele cu vrăjitoare, femei care se culcau cu diavolul și mai aveau nerușinarea să i se închine atunci când acesta li se înfățișa sub forma unei broaște râioase sau a unei pisici, negre obligatoriu, cerându-le săruturi scârboase și pline de balele blestemului veșnic. Dar atunci închideam ochii și o vedeam pre Ea, cea plecată din Dolce Stil Nuovo, pe care într-un secol nou o atinsesem cu cuvinte nedorite și îi adresam rugăciunea iertării: „Iartă-mă, Reinette... am uitat să te slăvesc de dimineață până seara și de seară până dimineața, cu cuvintele care numai ție ți se cuvin, iartă-mă, tu singura femeie a vieții mele, în orice veac voi fi trăind până acum, iartă-mă, Reinette...” Dar mă întorceam către clientul meu și îi spuneam că diavolii trăgeau tot mai mult către sfintele așezăminte monastice și călugării îl vedeau în fel și chip, ca pe un bou urât, ca pe un urs, un câine sau un lup, ca pe un cal neobișnuit, ca pe un negru puternic cu coarne și de multe ori în drumul lor spre moartea izbăvitoare monahii erau ispitiți și atacați de fiara întunericului; atunci, îi spuneam eu cu patos ascultătorului meu tot mai nedumerit, se trezeau villainii, oamenii din popor care au început să îl batjocorească în legea lor pe dușmanul neobosit și îi atribuiam alte nume: Șchiopul și Ucigă-l Toaca și Cel de pe Comoară și Cel Viclean și Încornoratul și Naiba și în fel și chip. Dar el își urma drumul său și au urmat catharii cei cu pornire din bogumilism și l-au rebotezat Satanael, un fel de alt fiu al lui Dumnezeu...

Definitiv mi s-a părut că l-am zăpăcit pe părințel în momentul când l-am descoperit pe acel călugăr medieval care a descoperit că trăise degeaba cât trăise, drept care, atunci când diavolul i s-a prezentat cu afacerea vânzării sufletului pentru ceva fericire erotică și niște

tinerete complementară, el a semnat cu cerneala sângelui său, fără să se gândească. Aproape că s-a oprit din băut lichidul cel aromat și frizzante convivul meu când, amintindu-mi nu știu ce despre nuptiae chimicae, o cununie hermetică și nu dintre acelea care se mai întâmplau în bisericile de azi, am trecut la adevăratul personaj care putea să ne intereseze, din acel minunat secol al XVI-lea, la doctor Faust. Preotul s-a uitat lung la mine, bâiguind ceva de Goethe și apoi, căutând printr-o memorie aproximativă, despre niște scriitori din secolul XX, oprindu-se fără a ști altceva în plus.

Alta era însă problema: într-o epocă de emancipări culturale totale, așa cum fusese Renașterea, în atât de multă grandoare a genilor, locul fusese suficient de liber pentru proliferarea necromanților, chiromanților, astrologilor, alchimiștilor, a magicienilor, a medicilor șarlatani, încât aparițiile diabolice, credința în practici ce invocă spirite și spectre se manifesta, paradoxal, ca mai mult ca niciodată. Geniul se păstra însă din uriașa retortă renescentistă și pentru șarlatani; cel mai convingător trebuie să fi fost doctor Faust, am încheiat eu triumfător în fața preotului ce încă mai scormonea după numele celor doi scriitori din secolul XX. *Cum grano salis*, am cugetat eu privind-l și am reînceput, neștiind că era ultima dată când mai vorbeam despre așa ceva cu preotul de țară. Pe acest Faust, părinte, spun documentele, nu îl poți înțelege decât între legendă și adevăr, știință și magie, angelic și diabolic. „Haide...haide, nu se cuvine...” mai încerca preotul să protesteze după tipic, eu însă îi dădeam înainte. Padre! Strigam eu și în aer se bănuia înfiriparea timidă a zorilor! A fost acest doctor un *magus maximus* și încearcă să vezi că pe atunci mai erau și Copernicus și Paracelsus; se crede că ar fi studiat la cele mai bune universități la care putea el ajunge pe atunci și astfel educația latinească ar fi estompat originea țărănească. Ai crede că bunii oameni din Renaștere ar fi uitat de Diavol (aici preotul se afirma și el dând din cap hotărât că așa ceva nu se poate niciodată, adică Prințul Întunecat e mereu peste tot), dar totuși, adăugam eu, evoluția era clară. Niciodată nu s-a vorbit așa de mult cu spiritele și conjurarea morților devenise o artă: pe lângă persoane apropiate, din familiile celor interesați direct, erau aduși, ca spectre, desigur, și Alexandru cel Mare și Caesar și Hanibal și să nu uităm că oglinzile și jocul lor vor fi avut mare contribuție. Dar oglinzile cine le-a creat, oare, mormăia preotul în credința sa încă intactă. Și dintr-o dată am început cu toate: cum că în țara dintre păduri, Transilvania, se aflau cele mai multe și mai laborioase vrăjitoare și că doctor Faust a trecut pe la ele, mai

mult locuind el pe la Sibiu, unde se arăta oamenilor sub forma unui motan cu ochi de foc, mare și întunecat; cum că știa cel mai bine să vorbească morților de seamă, sculându-i din criptele lor învechite și aducându-i în față urmașilor încremeniți de spaimă; cum că duhul cel rău, adică Diavolul, intrând în el, îl făcuse să trăiască mulți ani și după plecarea sa dintre oameni, li se înfățișa călugărilor sub formă de stafie... Nu îi spusese comanditarului meu despre faptul că mult hulitul și clevetitul vrăjitor și magician își intersectase viața, după bună pildă renaștentistă, cu Elena cea de la Troia, într-un fel pe care tot eu urma să îl distilez, ceva mai târziu.

Începusem, destul de teatral, să-l instruiesc pe adormitul meu vecin cu felul în care era conjurat Diavolul, cu amănuntele înțelegerii pe 24 de ani cu crudul Mefistofelis și îi mai dădeam și niște titluri notate în viteză despre călătoriile lui Faust cu noul său tovarăș: *Cum a călătorit doctorul Faust în iad, O întrebare despre ceata Diavolilor și despre principatul lor, O discuție despre iad și hruba sa*, titluri spăimoase și care îl întorceau pe ortodoxul preot din dorința sa de a căpăta moca sau aproape moca (pe niște prosoape de la morți și niște căldări de vin roșu) o lucrare de licență.

Pregătirile noastre de cercetare pentru licența cu diavoli s-au oprit însă în momentul când o femeie dintre acelea cu care popii au talentul să își populeze casele veni către noi bătăindu-se și anunțându-ne că preoteasa urmează să nască înainte de vreme. Eu rămăsei interzis la auzul informației, dar preoțelul se ridică, după ce se clătină sensibil, și plecă împleticindu-se, aruncându-mi priviri tulburi în care crezui că deslușesc imagini colorate violaceu de pe marginile unei cărți uriașe: de undeva mi se năzări că era un Codex ce părea să mă aștepte, doar pe mine, într-o firidă dintr-o sală subpământeană cu coloane și mobile nemaivăzute, iar în capătul uriașei încăperi dansa de una singură o femeie cu părul înfocat; și apoi totul se învârteji brusc, auzii un straniu cântat cocoșesc, răgușit batjocoritor, iar capul îmi căzu pe masa petrecerii noastre, adormind. Mă trezi preotul spre amiază, anunțându-mă de nașterea ce se petrecuse deja. Se vedea că alte griji îl prinseseră și am convenit să o lăsăm pe altădată.

Așa se întrerupse, brutal, colocviul nostru diavolicesc, fără să mă gândesc că în scurt timp vor veni adevăratele urmări și că nici acea conjurare a Lui nu avea cum rămâne fără răspuns: căci abia acum revăzui cu ochii minții scena burlescă în care preotul, cu o mască caprină de sărbătoare pe față și cu degetele așezate într-un anume fel deasupra frunții, cu o blană mițoasă așezată pe-o parte și cu o coadă

ce îl făcea să semene cu un Arlechino din primele generații, spatula îi mai lipsea și coloratul cu chinoroz, dar preotul era oricum negricios și dănțuia el frenetic strigând: „Oh, frate al meu Nefârtate, cunoaște-mă și dă-mi dreaptă parte!” spunându-mi apoi că era un fragment dintr-un joc al lor, un fel de teatru ad-hoc al seminariștilor și al studenților teologi, prea plictisiți de rutina orelor de curs și a liturghiilor interminabile.

Plecai în scurt timp spre Marele Oraș, spre a-mi continua studiile. Avea să fie o toamnă neobișnuit de caldă, prelungită cu mici episoade erotice prin parcurile deja pustiite de frunze. Așa mă și prinse telegrama care îmi anunța scurt, în acel stil de neconfundat, de moartea bunicii, cea care fusese plasată cu atâta pricepere de întreprinzătorul preot în fruntea listei sale cu PERSPECTIVE DE MURIRE. Abia acum scuipei cu sete: „Crucea mă-tii, popă lacom de carcase centenare!”

Și începui să mă gândesc la toate cele ce îmi stăteau în față, citind mecanic niște foi de hârtie apărute în fața mea, dracu știe de unde! taman pe marea masă, și aceea dintr-un alt secol, în camera unde îmi duceam existența de student. Se chema textul acela de pe foi neobișnuite Iarna lupilor și ceva nedeslușit mă furnică prin vene; era ca și cum mirosea greu a frică în jurul meu și simții lămurit că mi-aș fi dorit să nu plec la drum. Să fac orice, să dorm, numai să nu plec în acel drum. Iar după lectură, cu atât mai mult aș fi vrut să nu plec.

(Fragment de roman)

Dumitru Apetri

Istoric și critic literar, doctor în filologie. S-a născut în comuna Târnauca, plasa Herța, județul Dorohoi, actualmente regiunea Cernăuți. Membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova, membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Semnează articole, studii și eseuri în diverse probleme literare și culturale, cu preponderență despre traducerea artistică și aspecte ale traductologiei.

Este autorul cărților: *Bucovina: cultură, personalități, destine*, 2000 – Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova; *Dialog intercultural. Aspecte ale receptării literare*, 2006; *Eseuri și profiluri literare*, 2007; *Arta replăsmuirii artistice*, 2008; *Atitudini și opinii*, 2010; *Dimineți cu brumă* (micronuvele, schițe-portret), 2010; *Cronici literare și culturale*, 2015 – Premiul Relații culturale al Uniunii Scriitorilor din Moldova; *Amiezi răcoroase* (nuvele, schițe-portret, crochiuri, evocări), 2016.

Cărți alcătuite, redactate, comentate: *Lire înfrățite* (ediție bilingvă, în românește și ucrainește), 1979; *Vasile Bogrea. Scrieri alese*, 1998 (în colaborare); *Omagiu lui Taras Șevcenko*, 1999; *Igor Crețu, maestru al cuvântului* (antologare, coautor), 2012; *Martiriul transnistrean sub jugul totalitar rusesc* (coautor, redactor stilizator), 2013.

(La 80 de ani)

Dumitru Apetri

LAURA CEA VISĂTOARE

Ancuța, croitoreasă cu faimă într-un sătuc de pe valea Nistrului, dar și mamă grijulie de felul ei, s-a hotărât să-i facă fiicei sale în ziua de naștere, la treisprezece ani, un cadou pregătit de mâna ei: o bluziță și o fustiță care să trezească admirația colegilor de clasă.

Pe la mijlocul lui aprilie, când s-a întors eleva de la lecții, i-a zis: „Mâine e ziua ta, eu ți-am pregătit în taină un cadou. Iată-l. Îmbracă-le să văd cum arăți în aceste hăinuțe.” Fiica a cuprins-o, a sărutat-o și s-a apucat să se îmbrace.

Uitându-se la fiică și dintr-o parte, și din alta, i-a zis:

– Te prinde de minune, îți stă așa cum mi-am pus în gând.

Fetișcana s-a învârtit de vreo două-trei ori în fața oglinzii, a sărutat-o încă o dată pe mămică și i-a spus:

– Îmi vine să zbor... Mâine mă pot duce la lecții în hăinuțe noi?

– Nici vorbă.

După ce s-a dezbrăcat, s-a lipit cu umărul de mămică și i-a zis în șoaptă:

– Apleacă urechea să-ți împărtășesc o veste, despre care mi-ai vorbit: am și eu ciclul lunar.

– Dacă-i așa, îi spune mămică zâmbind, de azi ești Prințesa mea, la botez – Laura, când te dezmierdăm – Mica, în continuare vei fi Prințesa noastră. Tu ești născută în toiul primăverii, să dea Domnul, drăguț, ca adierile primăverii să te învâluie mereu și să te însoțească totdeauna și pretutindeni.

Când Laura s-a așezat să ia masa, mama, fixând-o cu privirea, îi spune:

– Tu nu îmi semeni atât mie, cât bunicii tale: obraji rozoviori, ochi mari de cicoare, zveltă, subțirică la trup, *Rândunica* îi ziceau bunicii părinții. Era harnică și sfătoasă, orice întâmplare o înșira cu tâlc, se lipeau bărbații de ea ca albinele de flori, dar... a avut o viață zbuciumată. Flăcăii îi ațineau calea, cu măritișul însă nu i-a mers. A nimerit de două ori în capcane grele. În calea femeilor frumoase, Laurică, tot timpul se află mreje ascunse cu dibăcie de anumiți bărbați. Vezi tu, prințesa mea, fii atentă, caută să te ferești de capcane.

– Am să fiu atentă, dar drept să-ți spun, mămică, la grădiniță eu mă jucam mai mult cu băiețașii, în clasele primare căutam să comunic în primul rând cu ei, făceam schimb de pixuri, creioane colorate, desene. Pe ei îi rugam să mă asculte cum declam poeziile pe care urma să le spun la lecție. Fă-mă, mămică, să înțeleg de ce ai zis *capcane*.

– Iată cum i-a fost viața. Prima dată, pe la vreo 17 ani, a fost furată – un obicei de pe la noi. A furat-o un flăcău nu prea arătos, închis în sine și cam morocănos. De petreceri și ospete se ferea. Când le intra cineva în casă, parcă-i stătea în spate, nu-și afla loc. N-a întins-o mult cu acesta. Al doilea era harnic, priceput la lucruri, dar zgârcit și o temea, gelos, cum se zice. N-a dus-o mult nici cu ăla. Al treilea era mândru de felul lui, chiar și fudul uneori, cam leneș, ce-i drept, dar avea și un vino-încoace. Era glumeț și cânta frumos. Pe acesta l-am văzut și eu de câteva ori.

Să fi avut vreo șase anișori când l-am văzut întâia oară. Într-o primăvară, în a treia zi de Paști, noi, două familii relativ tinere pe atunci, am ieșit să mesim pe malul Nistrului. Am invitat-o și pe bunica. A venit împreună cu soțul, bătrâiori amândoi. Pășeau încet, el nu prea auzea bine, pleca urechea când i se vorbea mai domol. După primul păhăruț de vin, s-au înviorat amândoi. La al doilea pahar, privindu-ne atent, ne-a zis cu blajinătate: „Ce zi minunată-i azi și ce loc pitoresc ați ales voi aici, lângă apa curgătoare... Mă închin de sănătate și vă rog să-mi dați voie să îngân un cântec ce mi-i drag.” Cu voce înceată, puțin răgușită, dar foarte plăcută, ne-a cântat romanța *A venit aseară mama*. Atât de pătrunzător a cântat-o atunci, că noi, femeile, am lăcrimat toate. Dragă Laură, gândește-te și tu care căsătorie a fost capcană și care nu...

În cel mai frumos poem al Neamului nostru se conține o expresie: *bată-te-ar norocul*. Și iată că pe Laura a bătut-o norocul chiar în clipa când a apărut pe lume. Bunul Dumnezeu i-a făcut cel mai prețios dar menit anume pentru femei, a înzestrat-o cu frumusețe, dar, făcându-i-l cu generozitate, a blagoslovit-o cu încă două virtuți – atracție

pentru sexul viril și însușirea de a fi visătoare și a-și îndulci sufletul cu cele visate.

Un vis încântător i s-a arătat adolescenței și la treisprezece ani-șori, spre dimineața zilei de naștere. Nou-botezata prințesă i-a prins rostul și, de cum s-a trezit, l-a așternut pe hârtie în formă de poezie: *Pe la zori, ca un prinț,/ Soarele-mi alintă obrăjorii/ De mă iau pe loc fiorii/ Și de ațipesc, chiar tot atunci,/ Îmi șoptește vorbe dulci/ Și mă-ndeamnă să urcăm la ceruri...* În continuare – admirație față de frumusețile cerului și plăcerea zborului cosmic.

Prima probă versificată se gândea s-o citească unui coleg de clasă care o simpatiza, dar, până la urmă, s-a hotărât să se destăinuie profesorului de română Dorian Silvestru. A purtat poezioara vreo săptămână în buzunărașul șorțului, tot căutând să-l prindă pe profesor de unul singur. Când l-a prins și i-a citit-o, pe loc au pornit complimentele și îndemnurile: „Bravo! Mă bucur nespuse că avem în școală o poetă atât de tânără, meriți laude, vom publica-o în gazeta cenaclului nostru la rubrica „*Tinere talente*”. După o scurtă pauză, îi spune cu blândețe: „Privindu-te, mi-am amintit, Laura, de un vers eminescian: *Iar în ochii ei albaștri*, eu am să zic, *Iar în ochii tăi albaștri/ toate basmele se-adună.*”

Când a auzit acestea, obrăjorii i s-au îmbujorat și au prins a revărsa scânteii de bucurie. Neștiind ce să spună, a aplecat încet fruntea, l-a trecut cu privirea de sus în jos și a pronunțat un mulțumesc de o gingășie neasemuită. În momentul când și-a îndreptat privirea spre fața profesorului, mâinile i s-au lăsat involuntar în jos, au apucat marginile fustiței năvăvind parcă s-o lungească puțin. Era primul compliment din partea unui profesor și o năpădise emoțiile.

Pe neașteptate, mâinile i s-au încrucișat la piept, gurița i s-a uscat momentan și, luându-și inima-n dinți, i-a zis abia șoptit:

– Eu... astă-noapte... v-am... visat... Mă iertați...

– Te iert, dar să nu te lași de poezie, să scrii, să perseverezi, voi fi bucuros să te citesc, să te ajut să ieși cât mai curând în lume.

În școala din satul de baștină, Laura, fără să știe, era protejată și până a se anunța ca poetă din două motive: mămicăi ei, croitoreasă vestită, i se adresau toate profesoarele din școală în probleme de vestimentație, iar tăticul, enolog de specialitate, avea bunăvoința să-l ajute la nevoie pe oricare consătean cu un vin ales sau cu un sfat prețios în chestiuni de păstrare și consum al strugurilor și al nobilei băuturi – vinul. Din ziua apariției cu poezioare pe panoul cenaclului toate îi mergeau strună.

A devenit vedeta școlii.

Cu aura aceasta a trecut ușor și prin facultatea de jurnalism a Universității din Chișinău. E adevărat: compunea mereu poezii, participa la concursuri. Unii colegi îi ziceau că e născută în zodia norocului, alții – că poeziile sunt ființe răsfățate și de Domnul, și de semenii lor. Oricum, când a absolvit facultatea, prințesa avea trei plachete de versuri publicate, la care apăruseră în presa din țară câteva ecouri favorabile.

Într-o dimineață de iunie, cum numai s-a așezat la calculator să revadă textul unei poezii recent ticluite, o sună un angajat de la revista tineretului (îl cunoștea din facultate) și o întreabă dacă ar fi dispusă să plece de curând la un Festival de poezie în România.

– Sărut mâna, răspunde domnița. E tocmai unul din visele mele intime.

– Treceți pe la mine și punem la cale plecarea.

– Sărut fața, vin imediat.

În una din zilele următoare, împopoțonată la patru ace, cu inima plină de voie bună, a urcat în autobuzul cu destinația București. Când să ia locul indicat în bilet, un bărbat între două vârste care ședea pe locul ei îi zice:

– Domnișoară, dacă preferați locul de lângă fereastră, vi-l ofer cu mult drag.

– Mi-ați ghicit preferința.

– Dacă nu o să vă placă, ne schimbăm în orice moment.

Așezându-se și aruncând privirea în zare, zice:

– E o zi frumoasă azi.

– Da, aprobă el, mai mult chiar: e minunată, e superbă. Am două motive azi să mă simt fericit: splendoarea zilei și ocazia (ah! ce ocazie) de a sta alături de o ființă duioasă și seducătoare.

Când domnișoara i-a zâmbit dulce, el îi spune:

– Drumul o să dureze vreo 7-8 ore. Dacă ai binevoi să-mi spui numele dumitale, am schimba pe parcurs câte o vorbă-două, așa, ca să treacă timpul mai ușor.

Schițând același zâmbet dulce, i-a zis:

– Numele meu e Laura, părinților însă le plăcea să-mi zică Mica, iar de cum am împlinit 13 ani îmi zic Prințesa.

– Îți mulțumesc de bunăvoință, îngână el, și, întinzându-i mâna, se recomandă:

– Ciprian. Știi, continuă el, mi-ar plăcea mult să-ți zic Mica.

– Dacă vă place... i se răspunde.

– Dragă Mica, spune-mi te rog: pe amanta cărui scriitor din Evul Mediu o chema Laura?

– Stimate domnule Ciprian, nouă, jurnaliștilor, despre Evul Mediu ni s-a vorbit puțin de tot. Nu vă pot răspunde.

– Îți spun eu: Laura era idealul feminității pentru poetul și umanistul italian Francesco Petrarca. Un ciclu de versuri al său proslăvește viața Laurei, un altul – trecerea ei în eternitate. Laura a devenit simbolul feminității eterne. Tu vezi, Mica, ce nume superb ți-au ales părinții! Te încredințez că îl meriți din plin.

– Dumneavoastră, cum se vede, sunteți filolog.

– Da, ai ghicit.

– Locuiți și munciți în București?

– Nu, eu locuiesc în Chișinău, merg într-o delegație la un for al lingviștilor. M-aș bucura să-mi spui și tu, Mica, unde locuiești și cu ce ocazie pleci la București.

– Eu sunt jurnalistă proaspăt angajată în serviciu, dar sunt și poetă, plec la un Festival de poezie al tineretului.

– Ce surpriză plăcută pentru mine! Șapte-opt ore alături de o atât de tânără poetă, duioasă, seducătoare. Să nu te miri, da' poezia, dacă-i autentică, seduce ca și cele mai dulci minciunile.

– Că seduce e adevărat, dar, domnule lingvist, nu cred că poezia are vreo tangență cu minciuna cea dulce.

– Da' eu cred că are. Iată un exemplu dintr-o poezie care-mi place la nebunie: *Se scuturau toți trandafirii/ În seara când ne-am despărțit/ Plângea pădurea și zefirii,/ Plângea și lacul liniștit.* Spune-mi, frumușico, într-adevăr, se scutură toți trandafirii și plâng pădurile când se despart doi îndrăgostiți?

– Da, mă puneți la grea încercare... E vorba, cred, de senzația trăită de cei siliți de împrejurări să se despartă.

– Bine, da spune-mi poate să plângă un lac?

– În poezie, poate.

– Vezi... e tangența pomenită, nu? Laurică, îmi place că aperi poezia, da' eu îți mai aduc un exemplu: *Brâul Cosânzenei* de Coșbuc. Cunoști poemul?

– Da, l-am discutat la liceu, câteva strofe mi-au rămas pentru totdeauna în memorie.

– Spune-mi, te rog, ce e în el adevăr?

– E o poveste de dragoste, domnule.

– Știi ce a spus despre această poveste criticul Dobrogeanu-Gherea? Că e cel mai frumos poem al lui Coșbuc. Un om de rând ar zice: minciunile frumușele.

– E o alegorie, spune ea.

– Iată că ești de laudă, e convenționalul. Într-o discuție pe tema convenționalului, prozatorul nostru basarabean, Vasile Vasilache, a pronunțat o frază memorabilă: „O minciună bine ticluită stă tichie de aur pe capul unui adevăr pleșuv.”

– Da, domnule, minunat și profund, chiar aforistic s-a exprimat prozatorul.

– Încă un exemplu. Serghei Esenin, cel mai duios poet al rușilor, are un ciclu de versuri intitulat *Motive persane*. Poate cea mai frumoasă piesă a ciclului se numește *Eu n-am văzut, persano, Bosforul nici-odată*. Următorul vers: *Să nu mă-ntrebi de el că nu știi să răspund*. Dialogul imaginar, subliniez imaginar, cu una din codanele persane s-a întruchipat, grație baghetei magice a poetului, într-o veritabilă și profund emoționantă odă frumuseții feminine. Pe mine, dragă Mica, mă înduioșează profund creația lirică, dar am o admirație aparte pentru poezia dominată de nostalgie. Sugestiile nostalgice sunt pline de tâlc. Iată încă un exemplu, doar o strofă: *Și cine s-a oprit să plângă/ O frunză veștedă-n cărare,/ Când codrii freamătă alături/ Și râde-un răsărit de soare*. Anume frunzulița căzută de timpuriu îți răscolește sufletul până în adâncuri, te face să te cutremuri transferând imaginar situația în mediul uman.

În clipa când Ciprian și-a oprit meditațiile, domnița a pronunțat puțin târăgănat fraza *adevăr pleșuv* și a râs cu poftă zicând:

– Frumos și șmecherește a spus-o prozatorul.

Observându-i satisfacția, convorbitorul a continuat:

– Dragă domnișoară, dacă nu te-am obosit, am să-ți aduc și o pildă de adevăr pleșuv. Într-o splendidă zi de primăvară, unei tinere jurnaliste îi vine o idee ingenioasă – să iasă în stradă și să-i întrebe pe adolescenți ce este sărutul. Unul a zis-o scurt și bine: expresie a dragostei, alții: încercare de împăcare sau de rezolvare amiabilă a unei neînțelegeri. Multe s-au spus, unele nimerite, altele – nu, iar un băiețuș, tot frământându-și gândurile, a declarat cu deosebită gravitate: împreunarea a patru buze la care participă doi indivizi. E adevăr, nu? E adevăr, dar, spre regret, pleșuv! Laurică, spune-mi fără jenă, nu te-a obosit discuția noastră?

– Dimpotrivă, mă însuflețește și mă îmbogățește. Îmi pare bine de așa vecin de călătorie ca dumneavoastră.

Bucuros de apreciere, după câteva clipe de tăcere, el îi spune:

– Laurică, de cum te-am văzut, mă chinuie mereu un gând, dar nu-mi ajunge cutezanță să ți-l destăinui.

– Mă simt intrigată. Cutezați, vă rog.

– Mă gândesc că natura grăbește uneori zămislirea ființelor umane.

– Cum adică?

– Iată cum: pe unele exemplare le face din fugă, pe altele le înzestrează cu de toate. Armonia întruchipată! Mai ales pe unele femei. Piciorușele aceloră te prind fiori fierbinți când le zărești, talia, dacă nu-i de balerină, e de gimnastă (*mlădie ca un spic de grâu*, ca la Coșbuc), sânișorii, cum zice Petru Cărare într-o poezie, *microrachete înspre mine așintite*, adică spre bărbați de alde mine, mânuțele ajustate parcă special pentru vioară sau pian, gurița, obrăjorii, ochișorii de Ileană Cosânzeană, glăsciorul – clinchet de duioșie. Într-un cuvânt, când le vezi, nu-ți poți dezlipi privirea de la ele, le-ai pune în sân de-ai putea.

Auzind aceste destăinuiri, domnița a intuit că, posibil, i se pregătește și ei un compliment. Cu un zâmbet luminos pe față și, pe un ton șăgalnic, îl întreabă:

– Vi s-a întâmplat adeseori să întâlnești asemenea creațiuni?

El, satisfăcut de starea emotivă creată, îi spune:

– Cu una dintre ele m-a fericit soarta sau, poate, întâmplarea să călătoresc pe ruta Chișinău – București.

– Când s-a întâmplat asta? o face ea pe *niznai* și-i dăruiește un zâmbet plin de căldură și voie bună. Asta se întâmplă azi, aici și acum.

În acest moment a intervenit o tăcere, în timpul căreia Laura prefera să-l privească pe vecin mai mult cu coada ochilor. El își amintea momente plăcute din viața sa. Pesemne, și gândurile domnișoarei se îndreptaseră spre vreo amintire luminoasă din adolescență sau din tinerețea ei timpurie. Își depănau amândoi amintirile, dar n-a durat mult această stare.

Ciprian, sfătos din fire, a intervenit:

– Mica, vrei să-ți spun la ce te gândești tu acum?

– Da, spuneți.

– La *lumina dragostei dintâi* sau la poeziile ce le vei declama la Festivalul de mâine.

– Aproape că ați ghicit. Primii fiori de dragoste primăvărată mi i-a trezit profesorul de română, dar s-au evaporat cam repede. Dragostea cea mare de acum e poezia. Ea îmi îndulcește sufletul, în lumea ei sălășluiesc, cu ea mă delectez.

– Frumos ai zis, dragă Mica, consună cele spuse de tine cu un fragment din poemul eminescian Epigonii: *Rămâneți dară cu bine, sânte firi vizionare./ Ce făceați valul să cânte, ce puneți steaua să zboare./ Ce creați o altă lume pe-astă lume de noroi*. Cam la o sută de ani după Eminescu, continuă el, a spus și un critic literar rus, pare-mi-

se, Piotr Palievski: „Literatura e o altă viață creată după legile vieții înseși”. Să te strădui, Mica, să crezi realități în scrisul tău care să emoționeze și să înnobileze cititorul.

– Mă voi strădui, stimate dle Ciprian, să urmez prețioasele Dumnevoastre sfaturi.

Povața aceasta s-a nimerit să fie dată cam pe la jumătate de cale. În orele care au urmat, Ciprian căuta să mențină dialogul în albia temelor plăcute: poezie, artă, dragoste. I-a destăinuit că este captivat totalmente de frumusețea cântecelor populare românești, că-i uluit de farmecul și finețea romanțelor create de români – de popor și de scriitorii de mare talent, că-i place să călătorească prin locuri pitorești, că și-a procurat nu demult o „Toyota” care-l servește de minune, că prețuiește nespus de mult libertatea, că are posibilitatea să se bucure din plin de ea. Domnișoara poetă, ascultându-l cu atenție și luare aminte, i-a spus că și ea prețuiește mult libertatea și că în această privință îi intră în voie și părinții, și conducerea revistei la care-i angajată. „Ce-i drept, a precizat la un moment Ciprian, libertatea îți poate întinde și capcane. Principalul e să te pricepi a le a le evita.”

Domnița, printr-o înclinare ușoară a capului și printr-un zâmbet ademenitor, a aprobat cele spuse și, în clipa când Ciprian a zis că ar fi fericit dacă s-ar putea să o mai vadă și dacă nu-i împotriva să facă schimb de telefoane, propunerea a fost acceptată și domnul Ciprian trăia senzația unei noi izbânzi.

La Festivalul de poezie, Laura a avut succes, s-a ales cu o diplomă de merit, cu noi cunoștințe și, în drum spre Chișinău, gândul o ducea mereu spre cele discutate cu Ciprian, îndeosebi spre constatarea că libertatea întinde capcane și că important este să te pricepi a le înconjura. Și-a amintit, totodată, că și mămica ei a adus vorba de capcane cândva. La un moment și-a zis: cu Ciprian n-ar fi rău să ne revedem. E interesant și plăcut în discuții, are experiența vieții, în caz de vreo încurcătură, îți poate propune soluții. Ei..., mai bine să nu ai nevoie...

Colegii de serviciu s-au arătat a fi bucuroși de succesul tinerei lor colega la festival, au felicitat-o călduros și a pornit viața obișnuită de redacție – pregătirea numărului următor de revistă. În a doua zi de lucru asupra rubricii „Condeie tinere”, când Laura se pregătea să iasă din redacție, sună telefonul și auzi vocea cunoscută a lui Ciprian. După ce au schimbat câteva vorbe obișnuite, noua cunoștință îi spune fără mult înconjur:

– Sâmbătă vreau să mă odihnesc la Vadul lui Vodă, aș fi fericit dacă te-ai învoi să plecăm împreună.

– Stimate dle Ciprian, mie îmi place odihna pe mal de ape. M-am născut și am crescut pe malul Nistrului, dar răspuns nu pot să vă dau acum. Dacă binevoiți, sunați-mă poimăine spre sfârșitul zilei.

– Cu multă plăcere am s-o fac. Te voi suna și mă voi simți în al nouălea cer dacă te vei învoi. Știi cântecul *La Nistru, la mărșioară/ stau flăcăii grămăjoară/ și-ntre ei o surioară*, surioara vei fi tu și vei alina privirea și sufletul celui de alături și – de ce nu? – ale celor din preajmă.

Un suflet și o inimă de femeie tânără cum să nu vrea să fericească pe un companion interesant și plăcut. Când Ciprian a revenit la telefon, ea l-a rugat atât: să n-o trezească în zorii dimineții când e mai dulce somnul.

În drum spre Nistru, după ce au ieșit din aglomerația orașului, Ciprian o întreabă:

- Spune-mi, Mica, la ce te gândești tu acum?
- Întrebarea-i potrivită: mă gândesc că vă pot face probleme azi.
- Adică?
- Eu nu pot înota.

Vestea asta l-a umplut, momentan, pe condrumet de bucurie. După ce i-a zis *nu te îngrijora deloc, totul va fi OK*, a pornit a medita în gândul lui: poate oare fi pe lumea asta o plăcere mai mare pentru un bărbat de 40 și ceva de ani decât să o învețe a înota pe o domnișoară de 20 și ceva de ani; există oare pe lume un prilej mai potrivit de apropiere corporală decât exercițiile de înot într-o apă caldă de vară și curgătoare?...

Înainte de a intra în valurile domoale ale Nistrului, Ciprian a propus să ia câte o tartină și o cafeluță înnobilită, adică dresă cu un supliment de coniac de elită. Domniței i-a plăcut și una, și alta și, când s-a apucat să-și scoată rochia, el i-a turnat încă o jumătate de ceșcuță de cafea, tot înnobilită, „pentru curaj la înot”. Savoarea cafelei fusese însoțită de două melodii splendide care se revărsau domol din cabina autoturismului: *Pe umeri pletele-i curg râu* și *De ce nu-mi vii?*... Când au intrat în apă, s-a văzut că Prințesa înota foarte bine. A fost prima ei glumă de când se cunoscuse cu Ciprian.

Dacă în timpul călătoriei spre București ea nu i-a adresat nicio întrebare privind profesia, ocupațiile și altele, în zona de odihnă i-a zis în mod delicat:

- După nivelul de cunoștințe și limbajul pe care-l posedăți, bănuiesc că sunteți profesor universitar.
- Am fost, zice el, acum sunt funcționar de stat.

– De ce ați părăsit catedra?
– Îți răspund printr-o pildă: un tătuc îl întreabă pe fecior despre examenele acestuia? „S-au scumpit, tătucule.” Cred că înțelegi sugestia?
– Da! cunosc realitatea universitară. Mai am o întrebare.
– Vă rog.
– În afară de dragoste pentru muzică, aveți și alte preferințe?
– Dragă Laura, sunt îndrăgostit de tot ce-i frumos pe lume, mai ales de sexul duios. Mă simt în apele mele când comunic cu ele, doamne sau domnișoare. Într-o romanță, eul liric zice: *blonda sau bruna, îmi e totuna*. Nu împărtășesc întocmai ideea...

În acest moment domnița a preferat să schimbe puțin unghiul discuției și l-a întrebat:

– Alegerea mea, jurnalistică, o considerați interesantă?
– Înainte de a fi interesantă, e foarte necesară. Simpatizez jurnaliștii. Nu-mi plac doar momentele când devin sâcâitori cu întrebările. Acest răspuns a pus-o pe domnișoară întrucâtva în gardă și ea a hotărât să fie reținută și atentă cu interogațiile. S-au bronzat, s-au scaldat, au jucat în cărți, tenis de câmp. Întrebările, pe care i le adresa Ciprian, erau legate, în primul rând, de grija ca domnița să se simtă bine și să accepte și alte ieșiri în natură.

Când s-au întors în oraș și au ajuns în fața clădirii în care locuia fata, Ciprian îi spune:

– La despărțire aș vrea, Mica, să ascultăm în liniște un cântec *de inimă albastră* care mi-i tare drag și a inclus romanța *De ce nu-mi vii...*

– Prin ce vă este atât de dragă această romanță? întreabă ea.

– Prin versurile care exprimă o dorință ce coincide întocmai cu o intenție intimă de a mea. Ascultă atent, îi zice și include fragmentul *Să reazem dulce capul meu/ De sânul tău, de sânul tău...*

Acest final al zilei de odihnă a înduioșat-o și Laura nu a găsit o altă soluție decât să-i dăruiască un zâmbet duios, care lui i s-a părut și promițător.

În drum spre casă, într-un moment, lui Ciprian începuseră a i se învărti în memorie un fragment dintr-un cântec popular: *Ușurică la-învârtit/ Pătimașă la iubit* și el și-a zis în sine: o fi așa noua mea cunoștință sau nu, se va vedea, important este că nu-mi refuză propunerile.

Cu fiecare escapadă în natură, relațiile între ei deveneau tot mai strânse, momentul întâlnirii tot mai așteptat. În acea vară (*vara noastră, a drumețiilor*, au botezat-o ei) vizitaseră cetăți (Soroca, Hotin, Suceava), mănăstiri (Căpriană, Putna), orașe (Cernăuți, Suceava, Iași),

se scăldaseră în Nistru, Prut, Siret, în Marea Neagră și iată că, la o întvedere din luna august, Prințesa, pe neașteptate pentru Ciprian, i-a făcut o propunere ce i-a plăcut, dar l-a îngrijorat și l-a pus serios pe gânduri: a fost invitat la hramul din satul ei de baștină, de Ziua Adormirii Maicii Domnului – la finele lunii august.

Ciprian se temea că părinții ei se vor arăta nedumeriți de prietenia lor, adică de diferența de vârstă și se va prăbuși tot ce a clădit el timp de o vară, *șoptind șoapte de amor*. Cum altfel, doar se bănuiește că iubirea la femei e în ureche. Ca să nu se întâmple așa ceva, tot chibzuind, i-a venit o idee. Să-l ia în mașină pe un prieten al său cam de vârsta domniței. Ideea a fost acceptată și au plecat la hram în trei: tânărul în rol de prieten și, poate, logodnic al Laurei, Ciprian la volan.

Au hrămuit cum e tradiția la moldoveni, iar la plecare, tatăl Laurei a avut grijă să pună în coșul cu merinde o garafă de vin de elită pentru domnul șofer care, la masă, nu a putut bea vin, apreciat de toți oaspeții, din cauza blestematului de volan. Înainte de a urca în mașină, mămica i-a dat de grijă fiicei ca peste două săptămâni să nu uite și să meargă la hram la o rudă apropiată de a lor din raionul Ungheni. „Tu știi, Laurică, cât îs de primitoare neamurile noastre, zice mama, și cât îs de pitorești împrejurimile satului Cornești – Elveția Basarabiei! Ar fi bine să plecați tot așa, în trei. O să-i placă primirea și cavalerului tău, și stăpânului mașinii, sunt convinsă.”

Peste două săptămâni, tot în trei, *echipa* s-a prezentat la Cornești. Tot hrămuind, oaspeților le vine ideea să viziteze minunata pădurice de lângă sat și doar după asta să plece spre Chișinău. Cuprinși de feeria hramului, și-o fi amintit vorba cântecului popular: *Cine-n codru n-a iubit, Nici nu știe c-a trăit*. Aceste evenimente s-au produs în prima zi de hram. În a doua zi a sosit la hram și mămica Laurei. Gazda-i spune cumetrei Ancuța că s-a bucurat mult de vizita celor trei oaspeți de ieri și că a îngrijorat-o puțin un moment. S-au dus în trei să vadă pădurea și, pesemne, s-au rătăcit.

– Cum să se rătăcească? zice Ancuța.

– Așa a bănuț feciorașul meu, Grigoraș. Când i-a auzit pe orășeni că pleacă la pădure, Grigoraș a încălecat bicicleta și s-a dus din urma lor, dar l-a găsit doar pe cel tînăr. Oprise mașina la intrare în pădurice, a deschis ușa și fuma în liniște. Grigoraș a intrat în pădure, a tot strigat-o pe Laura, dar ea n-a mai răspuns. Poate se cufundase în adânc, în desișuri. În momentul acesta gazdei i se învârtea pe limbă să zică: *plimbându-se, o fi dat tinerica de mierea ursului* și nu-i era ei de Grigoraș, dar a tăcut. Cine știe cum o fi reacționat draga ei cumătră?

Întâmplarea n-a îngrijorat-o prea tare pe Ancuța. În alte veri și toamne ea a cutreierat acea pădurice împreună cu Laura de câteva ori, au cules ciuperci, zmeură, mure și școlărița de atunci se orienta de minune în spațiul silvic. S-au așezat la masă și au hrămuit în voie. Printre altele, o întreabă pe gazdă ce impresie i-a lăsat cavalerul Laurei.

– Ce să-ți spun, zice gazda, ori că-i tăcut de felul lui, ori că-i rușinos, tăcea, mânca, băutură n-a luat în gură, ne tot atenționa că volanul mașinii e în răspunderea sa.

– Da celălalt?

– Acela și închina pahare, și lăuda vinul, bucatele, împăna vorba cu glume. Bărbat interesant. Le-am dat două garafe de vin la plecare.

Totuși, la întoarcere de la hram, sufletul de mamă se tot întreba: nu cumva Laurica s-a pornit pe urmele bunicăi? Peripeții, alunecări, căsătorii, una după alta. Viață zbuciumată. Dar până la urmă, și-a zis că și acestea își au farmecul. Așa-i în lumea asta, fiecare cu destinul său și neliniștile ce i le aruncă în cale Măria Sa Viața.

Viaceslav Russu

Născut la 18 ianuarie 1961, Camenca, Glodeni.

Studii la Universitatea de Stat din Chișinău, Facultatea de Filologie și Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică I. L. CARAGIALE din București.

Cărți publicate:

Supliment la colb cu adaos Fițuici zdrențuroase, poezii, ed. Museum, Chișinău, 2007;

Ad libitum, roman, versuri, ed. Stef, Iași, 2017.

Viaceslav Russu

EPILEPTICUL

În interiorul oficiului poștal e aglomerație, coadă numai din bătrâni. Își primesc pensia. Iată-l pe unul dintre ei pe o stradă mai laterală din Chișinău. Are chip de intelectual, iar în mână poartă o geantă demodată, din piele. Pășește încet și, dacă cineva l-ar privi dintr-o parte, ar putea spune că e un pic derutat. În întâmpinarea lui, chiar acum, vine un tânăr. Are fața chinuită și care, ajuns în dreptul bătrânului, începe să tremure, iar la câțiva pași se prăbușește. Bătrânul se apropie în grabă, iar ceea ce vede e o priveliște zguduitoare: un trup încordat, în spasme, cu gura întredeschisă și ochii dați peste cap.

Un epileptic! își zice bătrânul, își lasă neglijent geanta și se străduie din răputeri să deschidă gura celui ce geme și salivează. Cu mare greu reușește, dar își dă seama că n-are nimic ce ar putea să-i pună între dinți. Așa se procedează cu epilepticii: să nu se asfixieze!

Privește în stânga, în dreapta. Nu departe, vede o bucată de lemn, o scândurică.

Îl lasă pe epileptic, ia destul de vioi scândurica, deschide iarăși gura nenorocitului, strecoară cu de-a sila scândurica între dinții celui întins pe trotuar și stă așa lângă el: așteaptă ca sârmanul să-și revină.

– Ce are? se aude întrebarea unei tinere.

– Un epileptic, abia dacă rostește bătrânul.

Tânăra se arată foarte interesată. Se apropie, cercetează cu privirea fața celui întins la pământ.

– Sârmanul, zice ea în timp ce scoate din poșetă o batistă. Doam-

ne ferește! mai spune întinzând bătrânului batista. Își face cruce și pleacă.

Bătrânul rămâne lângă epileptic, ștergându-i când și când gura cu batista.

Îndată ce tânăra dispăre după colțul clădirii, epilepticul își revine. Mai rămâne câteva clipe întins și, ajutat de bătrân, se ridică. Fără să spună o vorbă, pune în semn de mulțumire o mână tremurătoare pe umărul bătrânului, îl bate ușor cu asta pe piept, înghite adânc. Mai repetă o dată gestul, la fel, fără să scoată o vorbă!

– Lasă-lasă, zice bătrânul în semn că refuză orice fel de mulțumire. Înțelege. L-a ajutat pur și simplu, omenește!

Epilepticul se îndepărtează.

Bătrânul rămâne singur, pe gânduri. „Doamne ferește! își spune. Doamne ferește de necaz!” Dar brusc își revine. Caută geanta cu ochii. În stânga? În dreapta? Nu-i.

Privește în direcția unde se îndreptase epilepticul.

A dispărut și ăsta.

În jur nimeni.

Mai scrutează o dată locul. Degeaba. Geanta a dispărut!

Îl trec sudorile. Se apropie de zidul clădirii din preajmă, se sprijină, își duce dreapta la inimă și se masează vlăguit.

Lângă unul dintre pereții unei garsoniere se află mai multe genți, poșete de diferite forme și culori. Printre ele e și geanta bătrânului. Televizorul e în funcție. În cameră intră tânăra care a dat batista bătrânului, așterne pe masă o mușama, iese în grabă și revine cu un tort. Lasă tortul pe masă, iese din nou și revine cu niște lumânări și o brichetă.

Se aude soneria.

Deschide.

Cu o șampanie în mână, intră epilepticul. E băut și se maimuțărește. Mai exact: imită epilepsia. Tânăra îi ține isonul. Se giugiulesc

Știrista de la tv anunță: un bărbat în vârstă de ... a fost găsit mort pe strada... Cauza decesului nu se cunoaște.

Cei doi se opresc din giugiuleală. Își îndreaptă ochii spre ecran.

În reportajul video, doi asistenți medicali urcă cadavrul bătrânului pe targă și-l duc spre ambulanță.

Debusolat, epilepticul se așază pe canapea. Trece printr-o stare de criză, parcă s-a dezbătut. Nu și tânăra! Asta aprinde o lumânare și o pune pe tort.

– Oricum ar fi murit, zice în timp ce aprinde altă lumânare. Era bătrân, adaugă. Hai, lasă! N-avem timp de tristețuri. Deschide

șampania! ordonă și se aruncă asupra epilepticului ca să-l gădile.

În interiorul oficiului poștal alt bătrân ajunge la ghișeu: își primește pensia, deschide gentuța ce o poartă pe umăr, bagă banii în unul dintre buzunarele acesteia...

Iată-l pășind agale pe aleea dintre blocuri, unde se mai află și câteva bănci. Se apropie de una, se așază, își scoate geanta de pe umăr, o deschide, scoate banii, îi numără, o bancnotă o pune în buzunarul de la haină, iar pe celelalte le bagă la loc, în gentuța, închide fermoarul acesteia și o lasă alături, pe bancă.

Pe alee apare și epilepticul, vine spre banca unde stă bătrânul, iar când trece prin fața acestuia, începe să tremure și, la câțiva pași de bancă, se prăbușește. Uluit, bătrânul se apropie în grabă de el.

Gentuța rămâne pe bancă.

Pe alee își face apariția și tânăra, partenera de business a epilepticului.

Bătrânul îl mai privește câteva clipe pe epileptic, se întoarce la bancă, ia gentuța și se îndepărtează în grabă.

– Gata, boșorogul a plecat, zice tânăra care tocmai a ajuns lângă epileptic.

Epilepticul continuă totuși să tremure, se chircește, se zbate.

– Gata, n-auzi?

Dar nu-i ascultată. Epilepticul se chircește și mai tare, convulsiile se întetesc, iar bulbucii de salivă îi acoperă fața.

FIE, O CAFEA!

București.

Troleibuzul oprește în stație.

O tipă superbă urcă împreună cu mai multă lume.

El, un pletos, un pletos un pic cu chef, o țintește cu privirea...

Se apropie de ea.

– Vă cunosc de undeva, zice, dar nu-mi amintesc de unde.

– Confuzie! răspunde femeia.

– Ba nu-i o confuzie!

– Confuzie, confuzie și iarăși confuzie!

– Ba nu... Ne-am întâlnit! Si-i-igur.

– Ce e sigur, e confuzia pe care o faceți.

– Ba ne-am întâlnit și... iată... încetul cu încetul, îmi revine și memoria.

- Mai degrabă memoria nu vă revine, ci vă rătăcește!
  - Lăsați-mă măcar să vă spun unde ne-am întâlnit.
  - Nu sufăr de curiozitate.
  - Și totuși!
  - Bine. Dar promiteți că mă lăsați după asta în pace!
  - Fie.
  - Vă ascult.
  - Vă amintiți romanța „Frumoasă Zaraza”?
  - Nu.
  - Bănuiam, bănuiam că memoria vă face feste! În romanța aceea ne-am întâlnit, frumoasă Zaraza!
- Tot troleibuzul care asista până acum atent la conversație izbucnește în râs, iar el, pletosul, începe să cânte romanța.
- Femeia e derutată, habar nu are cum să reacționeze, mai ales că tot troleibuzul e cu ochii pe ea.
- Pletosul sfârșește romanța, se așază în genunchi în fața ei și o imploră.
- Fie-ți milă, frumoasă Zaraza, doar o cafea! Doar o cafea... împreună!
- Femeia ezită. Să accepte? Să refuze?
- Privește în jur.
- Cei din troleibuz așteaptă răspunsul, iar în ochii lor refuzul ei ar însemna un eșec al vieții înseși.
- Fie, zice în cele din urmă, o cafea!
- Aplauzele inundă salonul.
- Troleibuzul oprește în stație, iar cei doi coboară împreună.

ECARISAJ!

Vanea și Ion joacă cărți pe marginea lacului din parcul Valea Morilor. Nu departe, în spatele lor, se află un camion pe prelata căruia stă inscripția ECARISAJ. Portierele camionului sunt larg deschise.

Se aude sunetul telefonului mobil ce se află pe bordul camionului, chiar lângă parbriz.

- Iobtvoimachi, se revoltă Ion.
- Bleaghi, se indignează Vanea, lasă jocul și fuge spre camion, urmat cu pași agale de Ion.

Vanea înșfacă telefonul.

- Bliaghi, nașalnicu, zice către Ion, apăsând pe recepție.

– Ȃi! se aude în difuzor. La teleșentru sânt niști javri. Rapid acolo! Și vedeț sî li prindiți!

– Da și? Vreo comisii?

– Așă sî pari. Gata! Hai, la treabi!

Conversația telefonică sfârșește. Vanea deschide borderoul.

– Chizda mă-sî! înjură și trântește aparatul.

– Bleaghi! Aghe am spalat *cuza* și iar trebu s-o mânjâm, se tânguie Ion în timp ce camionul pornește.

– Sî pun și *migalca*? întreabă Vanea.

Ion e descumpănit. Nu știe ce decizie să ia.

– Pune-o! spune în cele din urmă.

Vanea caută girofarul. Se apleacă într-o parte, în alta... Nu-i.

– Ȃi, da am uitat *migalca* pi iarbî. Am spalat-o ș-am pus-o sî sî usuși.

Ion frânează brusc. Pneurile scrâșneesc. Camionul se zgâlțâie din toate încheieturile și, cu toată viteza, se mișcă în marșarier, mai-mai să strivească un maidanez. Alți maidanezi – ceva mai încolo – fug în toate părțile. Din nou frână! Vanea coboară. Trece rapid pe lângă maidanezi... ia girofarul și revine.

Ion demarează, iar Vanea, din mers, fixează girofarul deasupra cabinei.

Ion schimbă rapid vitezele.

Camionul vâjâie pe drumul de pe marginea lacului, lăsând în urmă valuri de praf și frunze sub sunetul strident al girofarului. Maidanezii se feresc într-o parte, în alta!

– Ȃi, da pi aiștea?

– Dă-i în chizda mă-sî. Nașealnicu o zâs teleșentru. Poneatno?

– La teleșentru, undi? Cî teleșentru-i mari! accentuează Ion.

Vanea e descumpănit.

– Stai cî-l sun pi sulî aista, zice, deschide borderoul și formează numărul șefului.

– La teleșentru, undi, întreabă Vanea fără niciun fel de reverență.

– La vâșcî! se aude în receptor, după care conversația se întrepruce brusc.

– La vâșcî! zice Vanea către Ion în timp ce aruncă mobilul în borderou.

Turnul TV în prim-plan. Aparatul de filmat panoramează în jos, găsindu-i pe Ion și Vanea alergând după un maidanez. Amândoi sunt transpirați și înjură scrâșnind. Cu chiu și vai, cei doi reușesc în cele din urmă să prindă animalul. Câinele, sârmanul, schelăie în timp

ce hăitașii îl târâie spre camion, deschid prelata și-i fac vânt. Câinele dispare sub prelată, unde se mai află 5/6.

– Gata, decide Ion. Acum... și fașim cu ii?

– Stai sî-l sun pi sulî aista.

Ion se îndreaptă spre cabină, pe partea unde se află volanul.

Vanea deschide portiera camionului pe partea opusă, scoate din borderou mobilul și telefonează.

– I-am strâns pi tăți, raportează Vanea. Gata!

– Gata? întreabă șeful.

– Gata. Și fașim mai diparti?

– Ăi, tu ai copchii?

– Am...

– Trebu sî-i hrănești?

– Trebu.

– Atunși și-i cu razgavorul ista? Vrei sî rămâi fârî lucru?

– Doamni ferești!

– Atunși, ca di obișei! Țăles?

– Țăles!

– Uiti, aista-i alt *razgavor*! închide șeful discuția.

Parcul Valea Morilor.

În depărtare, pe marginea lacului, oprește camionul pe prelata căruia stă inscripția ECARISAJ.

Vanea și Ion coboară în grabă, trec în spatele camionului, desfac prelata și iau la șuturi maidanezii, care, sârmanii, se împrăștie schelălăind prin parcul Valea Morilor, după care Vanea și Ion spală remorca, iar resturile fecalelor lăsate de maidanezi alcătuiesc încetul cu încetul un pârâiaș ce se scurge în lac.

Nu departe, femei frumoase și bărbați musculoși se zbenguie împroșcându-se cu apă.

Noul Val

Vitalie Colț

S-a născut pe 26 noiembrie 1972 în satul Mălăiești, raionul Grigoriopol, RM. A absolvit Colegiul de Medicină din Tighina.

Este membru al Atelierului de creative writing „Vlad Ioviță”, membru al formațiilor „Snails”, „Furiosnails” și „Via Dacă”.

Colaborează cu diferiți artiști din R. Moldova și România în domeniul muzici, teatrului și filmului; textier.

Este autorul volumului de poezie *Pacea din Transnistria*, 2019.

Prezent în antologia *Opt, Melopee pentru început de mileniu trei*, coordonator: Vitalie Răileanu, Notograf Prim, 2012.

TANCUL CU DRAPEL

Ghena Purcel era bine dispus. De azi, „bătrânilor” le mai rămâneau 100 de zile până la ordinul de demobilizare. În toată perioada asta, conform tradiției, ei nu-și mâncau porția convenită de unt care le revenea „bobocilor”. Ghena a băgat o bucată de unt în cană. Tot acolo și gălbenușul de la oul încă fierbinte. A amestecat cu lingura și pasta formată a uns-o pe pâine. Așa piureul din făină de cartofi și câteva șprote prăjite au mers mai bine. După dejun stătea satisfăcut în careu la apelul de dimineață.

– Batalion! Aliniere! Drepti! Alinierea spre centru! Tovarășe maior, batalionul de tanchiști este aliniat pentru dispoziții. Absenți nu-s. A raportat locotenentul superior Carpov!

– Pe loc repaos!

– Pe loc repaos! a repetat Carpov.

– Deci așa, maiorul s-a adresat locotenentului. Jumate merg cu tine în parcul-auto. Ceilalți rămân în subordinea plutonierului Petrenco. Ghena a nimerit cu cei care rămâneau pe loc.

– Bravi ostași, plutonierul zâmbea pe sub mustățile lui stufoase. Vreau să vă spun că locul unde dormiți seamănă mai mult a gogineață decât a cazarmă. Deci, acum îndrumați de sfaturile mele prețioase, vă veți năpusti cu toate puterile asupra acestui dușman șiret și crud.

Peste podeaua de lemn s-au turnat câteva căldări cu apă. Deasupra s-a fărâmițat săpun de rufe și s-a șters toată încăperea pe jos cu peria. Plutonierul Petrenco a spart, cu același zâmbet, câteva sticle și a împărțit cioburile pe la soldați.

– Priviți și țineți minte. Nu vi se va arăta de două ori. Gherasimov! s-a adresat la un soldat cu jumate de an venit mai devreme în armată decât Ghena. Arată acestor șoimi cum se face!

Gherasimov, scund, energic și executor, dar cam greu de cap, era dintr-o fundătură de prin părțile orașului Tula. A luat un ciob și a început să roadă podeaua centimetru cu centimetru. Lemnul se prefăcea din cafeniu cu sur în alb.

– Ați înțeles, roibilor? zâmbea Petrenco. Când mă întorc, să fie lună. Sergent, să urmărești derularea procesului.

De ros podelele era plictisitor și neplăcut. De la bucățelele de sticlă pe care le țineai strâns dureau degetele. Ghena s-a ridicat să-și dezmoștească picioarele și s-a uitat la lucrul făcut de ei. A trecut vreo oră, dar nu curățiseră nici trei metri. A întors capul. A calculat că ar fi mai mult de douăzeci de pași.

– Gherasimov! Ce urmează după ce terminăm treaba asta? l-a întrebat unul din soldați.

Acela, așezat cu picioarele deșirate pe o cârpă, dădea sânguinos cu ciobul.

– Auzi?!

– A? Ce? Gherasimov s-a oprit din ros.

– Zic ce urmează?

– Strângem toată murdăria de pe jos și pe urmă spălăm podeaua. Apoi încă o dată și tot așa până apa strânsă să fie limpede când scurgi cârpa. După asta lăsăm să se usuce.

– Și atât?

– A, nu. Vine plutonierul, ia oricare pernă, o pune jos și-i face un vânt până în peretele opus. Fața de pernă trebuie să fie la fel de albă, a răspuns Gherasimov mutându-și locul cu tot cu cârpă fără să se scoale.

– Lăsați-l să lucreze. Vă spun eu, a intervenit sergentul, care stătea picior peste picior pe o taburetă. După ce se usucă, podeaua se acoperă cu mastic. Apoi puneți piciorul pe o bucată de manta și cu ajutorul ei și a mișcărilor energice ale piciorului îmbibați masticul în lemn. Noi numim această ocupație patinaj artistic.

– Tovarășe sergent, cer permisiunea să merg la vecu, a spus un soldat.

– Nu. Tu ai fost. Am văzut. Știu că vrei să chiulești.

– Andrei, chiar am nevoie, a încercat să-l îmblânzească.

– Am spus nu. N-o face pe deșteptul. Toți lucrează, lucrezi și tu. Ai stimă față de camarazi.

– Batalion! Drepti! a strigat soldatul de planton când a intrat maiorul.

Sergentul a alergat spre el și i-a dat onorul.

– Alege și trimite încă șase oameni în parcul auto, i-a spus maiorul.

– Dar n-o să reușim aici. Se poate măcar patru?

– Acolo e mai important. Deși se poate doar patru.

Ghena s-a bucurat când a auzit și numele său printre cei trimiși.

Tot drumul spre parc au mers încet să mai tragă din timp. Dar spălătul tancurilor s-a dovedit a fi o sarcină nu mai ușoară. Glodul uscat demult se îndepărta cu greu cu ajutorul periilor de metal. Cel mai anevoios era curățirea șenilelor. Pe alocuri bolovanii lipiți de roți erau dezbătuți cu un ciocan mare. S-a găsit un furtun lung și lucrul a început să meargă mai repede. Oricum, nu au reușit să termine și un tanc a rămas neatins. L-au făcut curat și pe asta a doua zi dimineața. Nu se grăbeau să se întoarcă în regiment. Chiar și sergentul nu ardea de dorință să defileze prin fața ofițerilor. Într-o boxă au găsit cutii cu vopsea de mai multe culori.

– Cine desena bine la școală? a întrebat sergentul.

– Eu, a strigat Gherasimov.

– Ai să poți picta drapelul Rusiei?

– Pot. Dar...

– Ce dar?

– Nu țin minte dacă albul e sus și roșul jos sau invers. Știu că albastrul e în mijloc.

Desenul încă nu era gata când pe teritoriu a apărut un camion Ural. Din remorcă au coborât militari în uniforme de tanchiști. Nu erau soldați în termen. Ținuta lor spunea că sunt mulți ofițeri în rezervă. S-au împărțit în echipaje câte trei și în zece minute putea fi văzut cum ieșea ultimul pe poartă tancul cu drapelul proaspăt vopsit pe turelă.

Ghena l-a mai văzut odată seara la știri. Lovit de un obuz, stătea pe podul spre Bender cu țeava lăsată în jos. Era sigur că este el. Partea de jos a drapelului nu era colorată cu roșu până la capăt. Prezentatoarea povestea despre luptele din zonă și că armata rusă nu se implică în conflict.

– Ai auzit cum trăgea azi toată ziua artileria noastră? a surâs Gherasimov, fără să ia privirea de la ecran.

– Da. Și?

– Păi azi am stat la drapel în statul major. Din stația militară se auzea cum cineva din Bender transmite coordonatele. Apoi când se strâneau datele, le trimiteau artileriștilor noștri. Înțelegi?

Ghena nu i-a răspuns. Voia să doarmă. Știa că mâine va fi o zi la fel de grea.

Lirik-up

Doina Ioanid

Este poetă, traducătoare și jurnalistă. S-a născut pe 24 decembrie 1968, în București. A absolvit Facultatea de Litere a Universității București în 1995 și cursurile de Studii Culturale Franceze la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a aceleiași universități, în 1998. A fost asistent universitar la catedra de Limbi Străine a Facultății de Litere, Universitatea „Transilvania” Brașov, între anii 1998-2005. Apoi a devenit secretar de redacție la *Observator cultural* (2005-2014). În prezent, este redactor la aceeași revistă.

A debutat individual cu volumul de poeme în proză: *Duduca de marțipan*, Univers, 2000 (Premiul de debut „Prima Verba”). Au urmat alte volume de poezie: *E vremea să porți cercei*, Editura Aula, 2001 (nominalizat la Premiile Aspro); *Cartea burților și a singurătății*, Pontica, 2003; *Poeme de trecere*, Editura Vinea, 2005; Audio-book *Poeme de trecere*, Editura ninpress, 2009; *Ritmuri de îmblânzit aricioaica*, Cartea Românească, 2010; *Cusături*, Cartea Românească, 2014; *Cele mai mici proze*, Nemira, 2017 și *Bazarul culegătoarei*, Casa de pariuri literare, 2019. Poemele sale au fost traduse în franceză, maghiară, turcă, slovenă, bulgară, croată, germană, italiană, neerlandeză, engleză, galeză, polonă și spaniolă.

Doina Ioanid

UȘILE ȘI PORȚILE NOASTRE DE TOATE ZILELE

Și pragurile ușilor pe care le treci sunt importante. Vedeam praguri bătrânești, late, de lemn, tocite de atâta călcat pe ele. De obicei, la bunica Dumitra, acolo stăteau pisicile și priveau curioase. Praguri mai noi, mai înalte, mai înguste, cu oameni mai tineri și veseli. Eu îmi făcusem un obicei, să nu calc pe praguri. Pășeam peste ele atât de firesc de parcă n-ar fi existat. Bunicii își aveau obiceiul de-a vorbi din prag, de parcă vorbeau de la un hotar la altul și ar fi avut o portavoce. Maia puneă sare pe prag să oprească grindina. Sau stătea pe prag și curăța spanacul în soarele de primăvară. Taia încetase să mai treacă anumite praguri, nu se mai ducea la nea Gheată, că se certaseră pe sămânța de roșii sau pe cine vindea mai mult. Sau poate a fost ceva mai încurcât de-atât. Și de unde erau cei mai buni prieteni, nu și-au mai deschis ușile. La praguri, se făceau creștături, să vezi cât ai mai crescut, că nu era bine să te măsoari cu metrul. Atunci trebuia să stai pe prag. Și cu cât creșteam, aveam tot mai multe praguri de trecut, ale caselor și ale mele. Și mă mai loveam cu capul de pragul de sus, mă cam durea, dar na, asta era. Însă de uitat, nu mă uitam neapărat la cel de jos, cum zice proverbul, ci drept în fața mea.

Distanța de la o ușă la alta a camerei, o măsura în pași târșâiți în ultima vreme. O distanță care cântărea cât fiecare episod din viață

pe care și-l amintea cu voce joasă, bodogănind sau zicând „Nu-i așa, măi nepoate”. Apoi o altă distanță, cu bastonul până la pătuiag, unde rămânea ore în șir privind, așteptând să se ivească cineva cu care să schimbe două vorbe sau să se ducă să-i cumpere o pâine.

Când merg pe stradă, îmi place să casc și acum gura la diverse porți. Nu ca vițelul la poarta nouă, dar cu uimirea de-a descoperi incrustații, sculpturi, desene. Îmi place să înșir porți. Porți vechi din lemn, cu flori de fier forjat, porți cu glasvanduri, Art Nouveau. De curând am zărit porțile cele noi de la casa bunicilor, care a fost vândută. Și pe ea au intrat doi tineri soți, supli și frumoși. Bine că măcar e locuită. Am văzut asta de la depărtare, de cealaltă parte a drumului, cumva cu fereală, ca să nu mă zgâiesc sau să nu trezesc cine știe ce amintiri triste și bătrâne ca niște câini jigăriți. Sunt porți de fier maronii, noi, mari și opace, ca să nu vezi în curte. Da, nevoia de intimitate, înțeleg, dar pe de altă parte, e ca și cum te-ai îngrădi mai tare. Uneori ne închidem după atâtea porți de fier...

Made in Ru

Evgheny Stepanov

Прозаик, поэт, публицист, издатель. Родился в 1964 году в Москве. Окончил факультет иностранных языков Тамбовского педагогического института и аспирантуру МГУ им. М. В. Ломоносова.

Кандидат филологических наук.

Печатался в журналах «Знамя», «Дружба народов», «Наш современник», «Нева», «Звезда», «Урал», «Арион», «Интерпоэзия», «Юность», «День и Ночь», «Волга» и во многих других изданиях.

Автор нескольких книг прозы и стихов, опубликованных в России, США, Болгарии.

Три книги вышли в Румынии. Живет в Москве и поселке Быково (Московская область).

Главный редактор журнала поэзии «Дети Ра» и портала «Читальный зал».

Лауреат премии имени А. Дельвига и премии журнала «Нева».

Евгений Степанов

ТРИ ЗНАЧКА

О том, что жизнь прошла, не успев начаться, понимаешь внезапно. И эта мысль ошпаривает, как первый глоток неразведенного спирта, как первая бомба, взорвавшаяся неподалеку от тебя, как первая баба, которая сказала тебе: «А пошел ты, козел...».

Сорокадевятилетний бизнесмен Сергей Кротов (для близких Крот) ехал по Ленинградке к себе домой, в достаточно большие четырехкомнатные апартаменты на станции «Аэропорт»; за рулем просторной «Тойоты Камри» был его постоянный водитель, даргинец Арсен, который работал с ним почти десять лет. Арсен слушал непритязательное «Радио Дача», а Кротов просто молчал. Говорить ему не хотелось. Ни с водителем, ни с кем другим. В принципе, он хорошо знал, что ему могли сказать его шофер, другие сотрудники, жена и дочь, клиенты. Они говорили всегда одно и то же. Арсен, как правило, рассказывал футбольные (околофутбольные) новости; он, дагестанец, точнее, даргинец по национальности, болел за «Анжи» и всегда изумлялся большим зарплатам футболистов; жена (обычно довольно тонко, надо признать, и ненавязчиво!) просила денег; двадцатипятилетняя дочь (она жила с мужем отдельно) хотела новую квартиру; сотрудники намекали на добавку в жалованье; клиенты требовали скидок. В общем, все сводилось к одному — к финансам. В двадцать первом веке жизнь в Москве предельно упростилась, отношения развивались строго по экономическим законам.

У Кротова деньги водились. Но они у него потому и води-

лись, что он не любил с ними расставаться. Он был риэлтором. Еще в начале девяностых он сумел выгодно продать доставшуюся по наследству от бабушки — генерала КГБ — «двушку» в сталинском доме на Тверской. А потом пошло-поехало. Он продавал и покупал. Продавал и покупал. Риэлторский бизнес (да, впрочем, и любой другой), по сути, очень прост: нужно что-то дешево купить и дорого продать. У Кротова в Москве и за границей находилось в собственности десять объектов недвижимости (квартиры, апарт-отели, офисы, склады), которые он теперь, в двухтысячные, благополучно сдавал. Сдавал, впрочем, не он сам, а его небольшая фирма, в которой работало всего-то пять человек. Они, вышколенные и натасканные, как бойцовые тупорылые псы, охраняли кротовскую элитную недвижимость от рейдеров, следили за порядком в апартаментах и офисах, убирали там, а самое главное — каждый раз собирали дань с клиентов, арендаторов. За почти двадцать лет риэлторства Кротов ни разу не получил деньги в срок, всегда приходилось клиентов подгонять, а то и просто выбивать из них наличку. Таковы нелегкие будни капиталиста. А кому сейчас легко?

Кротов ехал и молчал, он думал о том, что проиграл свою жизнь. Он не стал олимпийским чемпионом (хотя был очень перспективным боксером: при росте сто восемьдесят четыре сантиметра он весил в юности пятьдесят четыре килограмма и своими длинными, как рельсы, руками держал соперников на дистанции, утюжа их, на манер нынешних кумиров подростков — братьев Кличко, прямыми джебами в челюсть и солнечное сплетение), не стал многодетным отцом (хотя детей любил, и женщин у него было предостаточно), не написал в жизни ни одного хорошего стихотворения, хотя пробовал это сделать неоднократно, еще в детстве и отрочестве — в школе. Не получилось. Не срослось. Так бывает.

Задрезжал ненавистный мобильник. Кротов поначалу не понял, кто говорит. А потом сообразил.

— Привет, Игорёк, конечно, узнал. Что, что ты говоришь?

Ему звонил его школьный приятель Игорь Петров (Петруня), которого он не видел и не слышал... тридцать два года. Он приглашал на встречу выпускников. Неужели уже прошло тридцать два года? Ведь вроде все это было вчера. Москва семидесятых. Спокойная (как сейчас оказалось), размеренная жизнь, пирожки по четыре копейки, красное фруктовое мороженое за

семь, газировка за трюндель, метро за пятак, секция бокса, тренер Александр Петрович, открытый ринг, метро «Ждановская» (нынешнее «Выхино»), первые поцелуи, Кусковский парк, рядом с которым находилась их школа.

Кротов пообещал, что придет. А сам задумался: «Ну что я им скажу? Мы не виделись так долго. Какой смысл в этой встрече? Хвастаться друг перед другом поздно, да и нечем, а просто так поточить лясы. Обычно одноклассники собираются регулярно, а мы как закончили школу, так и разбежались в разные стороны. Кто-то свалил за бугор, кто-то спился и отбросил коньки, кого-то захватил бизнес, жестокий и беспощадный; московская бессмысленная и подлая суета не оставляет времени на сантименты. Что я скажу этим взрослым теткам и мужикам, с которыми меня ничто не связывает, кроме случайного (или случайность закономерна?) пребывания вместе на протяжении долгих школьных лет?»

И все-таки повод встретиться был. Точнее, несколько поводов.

В шестом классе Серёжа Кротов (его тогда уже многие называли Кротом) был влюблен в одну девочку – Беату Кучицкую, худенькую белобрысую польку (она переехала с родителями из Варшавы, ее отец работал в СЭВ). Крот посвящал ей наивные и трогательные детско-подростковые стихи, носил портфель, пытался обнять – Беата не разрешала.

У нее было необычное хобби для девочки – она собирала значки. Кротов покупал их в киоске возле метро и дарил ей, она это принимала радостно и благосклонно. У одноклассника Крота – Сеньки Берга (его прозвали почему-то Бурый) – была большая фалеристическая коллекция, и вот у него-то дома однажды Крот и украл три значка, поступил подло, отвратительно, он это понимал, но отступить уже не мог – поздно, поздно, и он, разумеется, подарил их Беате. Значки – большие, круглые, пластмассовые, с изображением Парижа, точнее, Эйфелевой башни – Сенькин отец привез из Франции, где каким-то чудом оказался в туристической двухнедельной поездке.

Беата так обрадовалась заграничному подарку, что даже отблагодарила Серёжку поцелуем в щеку.

Крот был на седьмом небе от счастья, никогда раньше девочки его не целовали. Но миг блаженства длился совсем недолго. О воровстве Крота стало известно Бурому и его родителям, они стали его «прессовать», Крот во всем сознался, повинулся,

но как вернуть значки – не знал, потому что уже подарил их Бекте; в общем, ситуация зашла в тупик, и парень находился в состоянии, близком к депрессии, хотя тогда он еще и не знал такого мудреного слова... Однако Бурый и его родители почему-то отстали от Крота: то ли простили его, то ли поняли, что все равно от него ничего не добьешься. Ворюга – он и есть ворюга. Пусть подавится.

А Кротов переживал, не находил себе места, не знал, что предпринять. Как помотришь в глаза Бурому? Как скажешь Бекте? Как попросишь назад? Не то что поцелуя в щеку не получишь, но и портфель нести не дадут. Парень оказался между молотом и наковальней.

Впрочем, мучился он недолго. Себя мы всегда простим и пожалеем. Кротов постарался удобно забыть о своей подлости, но дал себе слово, что когда-нибудь обязательно поедет в Париж и там купит похожие три значка с Эйфелевой башней, и даже больше значков – целую коллекцию, чтобы Сенька остался доволен.

Итак, это была первая причина, по которой следовало идти на встречу выпускников. Значков у Кротова, правда, не оказалось, он их так и не купил во Франции, хотя отдыхал там неоднократно (не успел, забыл, замотался), но он решил отдать Сеньке тысячу-другую долларов, чтобы покаяться и закрыть неприятную тему. А что, красивый жест: на тебе, Бурый, тыщонку «гринов» – небось, не лишняя. Купишь себе хоть сотню таких пластмассовых безделушек. Как говорится, примите должок с процентами. Наше вам с кисточкой.

Вторая причина, по которой он решил идти на встречу, была тоже не слишком радостной. В восьмом классе он поссорился со своим очень близким другом, Сашкой Локшиным, и они с ним подрались в мальчишеском туалете; Локша ударил Крота по фейсу, сильно ударил, Крот потом еще аффективно махал кулаками, но в цель не попал (именно после этой драки он, кстати, и записался в бокс).

«А что, наверное, пришло время нанести Локше ответный удар, – подумал повзрослевший, но, кажется, не поумневший Крот. – Надо бы смыть с себя тот подростковый позор. Око за око. Зуб за зуб. Небось, до сих пор Локша надо мной смеется: мол, Крот струсил».

Он решил посоветоваться с женой – набрал ее номер. На-

таша в это время была в Праге, она частенько уезжала туда на несколько недель, просто жила – они с Кротовым несколько лет назад приобрели там квартирку в центре, – отдыхала и заодно, по мере возможностей, контролировала зарубежные активы (два небольших апарт-отеля) супруга.

Рассказал о звонке одноклассника, поделился своими идеями...

– Ну ты совсем одурел, старый идиот, – резко сказала Наташа. – Какие одноклассники, какая тысяча-другая баксов за дурацкие пластмассовые значки, какой ответный удар?! Тебе через полгода пятьдесят лет, а ты все как подросток. Все ветер играет в жопе. Когда же, наконец, ты повзрослеешь? Ну подумай сам: все придут на встречу, выпьют, начнут рассказывать про себя и детей, а ты затеешь драку? Всем морду набьешь? Мало того что мне жизнь испортил, так ты еще и одноклассникам хочешь удружить. Ну как ты это себе представляешь? И кстати, ты лучше мне тыщонку-другую (лучше – пять!) пришли. А то денег совсем нет. Или ты хочешь, чтобы я сама твои квартиры убирала?

– Да-да, пришло. И драться, конечно, глупо, – мнимо покорно ответил Крот, но от планов своих, разумеется, не отказался.

Третья причина, из-за которой он собирался на встречу и о которой он, конечно, не рассказал жене, была следующая.

В восьмом классе Кротов, не продвинувшись дальше приключений в щеку с Беатой, коварно переметнулся в сторону Нуне Саркисовой, пылкой и более сговорчивой армянки, – они целовались, как взрослые, взасос, но к желанному результату дело не шло и с ней, хотя Крот очень темпераментно настаивал. Нуне стояла насмерть и прямо говорила, что если ее отец узнает даже о том, что они целуются, то им обоим секир-башка.

...Сорокадевятилетнему Кротову было стыдно. Стыдно за то, что тогда, в школе, как-то агрессивно добивался своего. Уже во взрослом возрасте он понял, что ничего не надо добиваться силой, просто надо уметь ждать. Глупо трясти яблоню в июне. Нужно в августе подставить ладони – и яблоко само упадет тебе в руки.

Кротов хотел попросить у Нуне прощения. Да и просто захотелось ее увидеть. Что с ней? Как она выглядит? А может быть?..

Приехав домой, Кротов принял душ, надел халат, лег на свой любимый кожаный диван и, как обычно, врубил висящий

на стене телевизор; передавали (как по заказу!) бокс, лучшие бои Майка Тайсона. Кротов взбодрился. Потом позвонили с работы, он опять должен был решать какие-то несуразные и вечные, как человеческая глупость, проблемы; потом по скайпу вышел на связь институтский сумасшедший дружок Ривкин, который просил денег на очередной номер литературного журнала «Парнас».

В общем, жизнь завертелась, и Кротов на время о грядущей встрече выпускников забыл. Однако за день до назначенного мероприятия ему опять позвонил Петруня, и Кротов принял окончательное решение: приду. Он приехал (сознательно!) на встречу с опозданием.

Пусть чуваки дойдут до кондиции, подумал он, так мне будет психологически проще с ними общаться.

Ребята и впрямь уже были подшофе. Они поставили три столика (сделав из них один большой) в парке Кусково (рядом со школой) и выпивали. Многих изрядно развезло. Некоторых Кротов не узнал: толстенькие, седые или лысоватые дядьки, неузнаваемые девочки... Многие из ребят сами подошли к Серёге. Пожимая одноклассникам руки, Кротов называл каждого по школьному прозвищу: Серый, Шитя, Петруня, Валёк, Цыпа, Завал, Рафинад, Проскур...

Его все называли Кротом.

Выпив, Кротов быстро вошел в общую тональность разговоров: все рассказывали о детях, дачах, меньше всего – о работе. Шитя (Славка Шитиков) оказался уже дедом, Света Сторчикова – матерью троих детей и бабушкой, Наташка Смирнова поменяла четырех мужей, родила дочку и сына.

Беата Кучицкая не пришла.

Сенька Берг, у которого Крот украл значки, тоже не пришел.

Кротов разговорился с его другом Пашкой Сахаровым (Рафинадом).

– Ну как Семён? – спросил Крот.

– Что ты, Крот, он теперь не Семён, а Саймон Берг. Он сменил имя, крутейший бизнесмен, у него пять гигантских заводов на всех континентах, принял иудаизм, пейсатый, живет в основном в Израиле, Штатах и Цюрихе, а точнее – в самолете, гражданин США; в общем, забурел он, в первой сотне списка «Форбс». Состояние – двенадцать миллиардов долларов. А ты что, раньше не знал? Он самый крутой из нашей школы. Так сказать, отличник капиталистического труда.

– Да-да, конечно, что-то слышал, – сказал ошеломленный Крот, – он и в школе всегда неплохо соображал. Замечательно.

Кротов понял, что зря взял с собой две тысячи долларов, долг Сеньке отдавать (передавать через Рафинада) было нелепо, лучше он их отдаст Ривкину на его безумный литературный журнал, где он зачем-то печатает разных графоманов со всего света. И где он их столько находит?

...Сашка Локшин сидел на другом конце длинного стола и увлеченно беседовал, выпивая, с Ромкой Цыплаковым (Цыпой).

Кротов слушал других, смотрел по сторонам. Кусковский парк изменился и не изменился; величественная усадьба графа Шереметева стояла как прежде, лес, слава Богу, не вырубил. А вот лодок, лодочной станции, спасательных красных пенопластовых кругов, как во времена их детства, уже не было; никто не купался, мороженщики не разносили мороженое; разумеется, не осталось передевалок на берегу, где они раньше, пацанами, подглядывали за голыми девчонками; рыбаки не ловили рыбу, и ребята не прыгали, как сумасшедшие, с пирса в воду, как прыгали они, жители микрорайона, в те семидесятые годы прошлого (страшно сказать) тысячелетия.

Спустя какое-то время Сашка Локшин подсел к Сергею.

– Ну что, Кротов, ты до сих пор на меня злобу копишь?

– Да что ты, Санёк! – растерялся и невольно соврал Кротов.
– Все хорошо.

– А меня все эти тридцать два года мучает чувство вины перед тобой. Я помню, что в восьмом классе из-за моей тупой принципиальности наша математичка снизила тебе оценку за четверть. Но ты ведь неправильно решил задачу. А я всегда говорю правду. Ты же знаешь, я всегда говорю правду. Да, всегда! И я не мог не сказать, ведь математичка сама попросила проанализировать твою контрольную работу. Но я на тебя тоже обижен: как ты мог меня тогда ударить? Помнишь, тогда, в восьмом, мы поцапались? И ты меня, подлая душа, так сильно ударил. А я-то, когда кулаками размахивал, старался в тебя не угодить. Ведь мы же были лучшими друзьями. Я скорее имитировал драку. А ты не имитировал. По зубам меня огрел. Как ты мог? Крот, ну как ты мог?

Сашка остекленевшими глазами смотрел на Сергея. Кротов обнял старого (изрядно окосевшего и милого) друга и совершенно искренне сказал:

– Саня, забудь, мы как были друзья, так и остались. Я действительно не помню уже про оценки по математике, а за то, что я тебя ударил, прости. Мне, честно говоря, казалось, что это ты ударил меня...

Неожиданно Локшин, точно ребенок, заплакал, стал обнимать Кротова, и они еще выпили по несколько рюмок.

Потом они наконец-то сообразили подойти к Нуне; она, конечно, немного раздалась, но выглядела очень хорошо – миловидно и сексуально. Кротов поцеловал школьную подругу в щеку.

– А ты, Крот, – великий человек, – неожиданно сказала Нуне, – я слежу за твоими успехами.

– За какими успехами? — растерялся Кротов.

– Ну как же, – щебетала улыбчивая Нуне, – ты же спонсор крутого литературного журнала, а я там как раз печатаю свои стихи. Знаешь, вот уже несколько лет пишу. Как прорвало! Меня Арон Алексеевич Ривкин хвалит, говорит, что я не совсем бездарная. Или это не ты председатель попечительского совета журнала «Парнас»? Там в выходных данных написано: Сергей Александрович Кротов.

– Да, я иногда даю деньги Ривкину, это мой старый институтский кореш, но я даже не знал, что он меня указывает как спонсора.

Кротов выпил еще рюмку, обнял Нуне и стал игриво гладить ее по заднице.

– Ну что ты делаешь, Крот? – хихикала Нуне. – Ты такой же, как был, такая же развратная сволочь.

– Когда я тебя вижу, то теряю рассудок, – улыбаясь, отвечал Сергей. – Когда же ты, наконец, станешь моей?

– Да ты даже ни разу не позвонил за эти годы; вот тебе, кстати, визитка. Давай еще встретимся. Или ты по-прежнему такой же нерешительный, как в детстве?

Кротов ехал домой и молчал; он думал о том, что сегодня один из лучших дней в его жизни. А водитель Арсен слушал «Радио Дача». Жизнь еще не прошла.

2011, 2020

Trans/ducere

Atiq Rahimi

Născut la Kabul, în 1962, Atiq Rahimi este un romancier și cineașt afgano-francez. În 1984, în plin război, se refugiază în Pakistan, apoi cere azil politic în Franța, unde se instalează și obține un doctorat în audiovizual la Sorbona. Primele trei romane sunt scrise în persană, dar *Syngué sabour. Pierre de patience*, publicat în 2008, ca și cele care vor urma, este scris direct în franceză, opțiune pe care Rahimi o justifică explicit: „Îmi trebuia o altă limbă decât a mea pentru a vorbi despre tabuuri.” Este distins cu cea mai prestigioasă recompensă literară franceză, Premiul Goncourt. În paralel cu literatura, Atiq Rahimi desfășoară și o bogată activitate de realizator de filme de lung metraj și documentare. A adaptat și ecranizat *Syngué sabour* împreună cu cineaștul și scriitorul francez Jean-Claude Carrière, în 2013.

Atiq Rahimi

PIATRA RĂBDĂRII *

*Această povestire, scrisă în memoria lui N.A.
– poetă afgană asasinată cu sălbăticie de soțul ei –,
este dedicată lui M.D.*

Undeva în Afganistan sau aiurea

Femeia se ridică, apoi se duce spre draperia verde. Deplasează saltelele, dar nu trage draperia. „Așadar, trebuie să rămân aici. Am o noapte întreagă la dispoziție să-ți vorbesc, syngué sabur. Dar nu mai știi, despre ce-ți vorbeam înainte să ragă cretinul ăla de muezin?” Se concentrează. „A, da, te întrebai de unde-mi veneau toate acele gânduri. Asta era, nu? Am avut doi învățători în viață, pe mătușa mea și pe tatăl tău. De la mătușa mea am învățat cum să trăiesc cu bărbații, de la tatăl tău de ce să trăiesc cu ei. Mătușa mea...” Trage puțin draperia. „Nu știai nimic despre ea. Din fericire! Altfel ai fi alungat-o imediat. Acum pot să-ți povestesc totul. E singura soră a tatălui meu. Ce femeie! Am crescut cu blândețea ei. O iubeam mai mult decât pe mama mea. Era generoasă. Frumoasă. Foarte frumoasă. Inimă mare. Ea m-a învățat să citesc, să trăiesc...

---

* Piatra răbdării... În mitologia persană, este vorba despre o piatră magică, o piatră pe care o așezi în fața ta pentru a-ți revărsa asupra ei toate necazurile, suferințele, umilințele. Îi încredințezi tot ceea ce nu îndrăznești să le dezvălui celorlalți. Iar piatra te ascultă, îți absoarbe ca un burete toate cuvintele, toate secretele până ce, într-o bună zi, explodează... Și în ziua aceea, ești eliberat.

dar a avut un destin tragic. A fost măritată cu un ticălos foarte bogat. Un împutit. Doldora de bani murdari. Doi ani de căsătorie au trecut și mătușa mea nu a putut să-i facă copii. Spun „să-i facă”, pentru că asta e tot ceea ce voi, bărbații, aveți în minte. Pe scurt, mătușa mea era sterilă. Cu alte cuvinte: bună de nimic. Atunci, soțul ei a trimis-o la țară la părinții lui ca să-i slugărească. Pentru că era sterilă și frumoasă, socrul ei i-o trăgea liniștit, fără grijă. Zi și noapte. Într-o zi, ea a dat pe dinafară. I-a crăpat țeasta. A fost alungată de la casa socrilor. Și soțul ei a repudiat-o. Propria ei familie, inclusiv tatăl meu, a abandonat-o. Atunci, ea, „oaia neagră” a familiei, a dispărut, lăsând un bilet în care spunea că și-a pus capăt vieții. Trup jertfit, transformat în cenușă! Fără nicio urmă. Niciun mormânt. Ceea ce, evident, le-a convenit tuturor. Fără înmormântare. Fără bocete funerare pentru această „curvă”! Numai eu am plâns. Aveam paisprezece ani pe atunci. Mă gândeam întruna la ea.” Se oprește, înclină capul, își închide ochii ca și cum o visează chiar în clipa aceasta.

După câteva răsuflări, ca prin vis, ea continuă: *„Cu șapte ani în urmă, chiar înainte să te întorci din război, mă plimbam cu mama ta prin piață. M-am oprit la negustorul de lenjerie. Mi-a ajuns la urechi o voce cunoscută. M-am întors. Și am văzut-o pe mătușa mea! Preț de o clipă, am crezut că sunt pradă halucinațiilor. Dar nu, chiar ea era. Am strigat-o pe nume, dar s-a prefăcut că nu-l recunoaște, că nu mă recunoaște. Dar eu eram cât se poate de sigură. Sângele meu îmi spunea că ea era. Atunci m-am îndepărtat de mama ta, ca și cu m-aș fi rătăcit de ea. Și am început s-o urmăresc pe mătușa mea. Nu am pierdut-o din ochi până acasă la ea. Am oprit-o în fața porții. A izbucnit în lacrimi. M-a îmbrățișat și m-a dus înăuntru. Pe vreme aceea, trăia într-un bordel.”* A tăcut pentru ca bărbatul ei, din spatele draperiei verzi, să inspire și să expire de câteva ori. Și ea la fel.

În încăpere, totul este înecat în bezna nopții.

Spunând „mi-e foame”, ea se ridică și pleacă orbește pe hol, apoi în bucătărie, căutând ceva de mâncare. Aprinde întâi un opaiț care luminează în parte holul și slab încăperea. Apoi, după ce trânteste ușile câtorva dulapuri, se întoarce. Un codru de pâine veche de mai multe zile și un bulb de ceapă într-o mână, opaițul în cealaltă. Își reia locul lângă bărbatul ei, alături de draperia verde pe care o trage într-o parte, sub lumina gălbuie a lămpii, ca să verifice dacă prețioasa ei *syngué* sabur nu a plesnit. Nu. E tot acolo. Într-o singură bucată. Cu ochii deschiși. Cu aerul acela zeflemitor, chiar și cu tubul înfipt în gura jalnic

întredeschisă. Pieptul i se ridică și se lasă, în mod miraculos, în același ritm ca pâină acum.

„Iar astăzi, mătușa e cea care m-a găzduit. Îmi iubește copiii. Și fetele o iubesc pe ea. Așa că îmi fac mai puține griji.” Curăță ceapa. „Le spune multe povești... cum o făcea înainte. Și eu am crescut cu poveștile ei.” Pune o foaie de ceapă pe un coltuc de pâine și își bagă totul în gură. Ronțăitul pâinii uscate se amestecă cu dulceața vocii ei: „Seara trecută a vrut să spună o poveste specială, pe care o istorisea mama ei. Am implorat-o să nu le-o repete fetelor mele. E o poveste deosebit de tulburătoare. Crudă. Dar cu o putere magică! Fiicele mele sunt încă prea mici ca să o înțeleagă.” Bea o gură de apă din paharul pe care l-a adus ca să umezească ochii bărbatului ei.

„Știi că în familia noastră nu erau decât fete. Șapte fete! Și niciun băiat. Asta îi scotea din minți pe părinții noștri. Din cauza asta ne spunea bunica povestea aceea, mie și surorilor mele. Multă vreme am crezut că o inventase pentru noi. Dar mătușa mi-a spus că auzise pentru prima dată acea poveste din gura străbunicii ei.”

A doua foaie de ceapă pe al doilea coltuc de pâine.

„Oricum, bunica ne avertiza mai întâi, spunându-ne că povestea ei era una magică, care putea aduce fie fericire, fie nefericire în viața noastră adevărată. Acel avertisment ne speria, dar ne și ațâța. Vocea ei frumoasă răsună atunci odată cu bățiile inimilor noastre: *A fost odată ca niciodată un rege. Un rege fermecător. Un rege curajos care nu avea decât o dorință în viață, dar una de căpetenie: să nu aibă niciodată o fată. În noaptea nunții sale, astrologii i-au prezis că dacă, vreodată, soția lui dădea naștere unei fete, aceasta avea să dezonzoreze coroana. Ironie a sorții, soția lui nu aducea pe lume decât fete. Prin urmare, la fiecare naștere, regele îi ordona călăului să ucidă pruncul!*”

Dusă de amintirile ei, femeia a preluat trăsăturile unei bătrâne – cele ale bunicii ei, fără îndoială -, care le spunea această poveste nepoților ei.

„Călăul a ucis-o pe prima fetiță, apoi pe a doua. La a treia, a fost oprit de o vocișoară care ieșea din gura nou-născutei. Ea îl implora să o prevină pe mama ei că dacă o lăsa în viață, regina va avea propriul ei regat! Tulburat de aceste cuvinte, călăul s-a dus discret la suverană și i-a povestit ce văzuse și auzise. Regina, fără să-i spună regelui vreun cuvânt, a plecat imediat să o vadă pe acea nou-născută înzestrată cu darul vorbirii. Uluită și înspăimântată în același timp, i-a cerut călăului să pregătească o trăsură ca să fugă departe de țară. La miezul nopții, regina, fiica ei și călăul au părăsit orașul pe furiș, îndreptându-se spre ținuturi îndepărtate.”

Nimic nu o abate de la istorisirea ei, nici măcar împuşcăturile care se aud nu departe de casă. „Regele, mâniat de această fugă neaşteptată, a plecat să cucerească teritorii îndepărtate pentru a-şi regăsi soţia. Bunica făcea mereu o pauză în acest moment al povestirii. Punea veşnica întrebare: Oare ca să-şi regăsească soţia sau ca s-o hăituiască?”

Zâmbeşte. Poate că la fel cum zâmbea bunica ei. Reia:

„S-au scurs anii. Într-una din expediţiile lui de cucerire, un regat mic, unde domnea o regină dreaptă, curajoasă şi pacifistă, i-a rezistat. Poporul a respins amestecul aceluia rege străin. Un rege arogant! Atunci, regele a dat ordin ca ţara să fie trecută prin foc. Vizirii regatului au sfătuit-o pe regină să se întâlnească cu el şi să ajungă la o înţelegere. Dar regina s-a opus acestei întrevederi. A afirmat că mai curând dă ea însăşi foc regatului decât să se ducă la acea întâlnire. Atunci, fiica ei, foarte preţuită de curte şi de popor, nu doar pentru frumuseţea ei ieşită din comun, ci pentru inteligenţa şi bunătatea ei excepţionale, i-a cerut mamei ei permisiunea să se ducă ea să se întâlnească cu regele. Auzindu-şi fiica, regina parcă a înnebunit. A început să urle, blestemând cu voce tare lumea întreagă. Nu mai dormea deloc. Rătăcea prin palat. I-a interzis fiicei ei să iasă din cameră şi să intervină. Nimeni nu reuşea s-o înţeleagă. Cu fiecare zi care trecea, regatul se cufunda tot mai mult într-un dezastru fără margini. Hrana şi apa erau din ce în ce mai rare. Atunci, fata, care nu înţelegea nici ea starea în care se afla mama ei, a hotărât să se întâlnească cu regele în ciuda interdicţiei. Într-o noapte, cu ajutorul confidentei ei, s-a dus la cortul acestuia. Văzând acea frumuseţe cerească, regele s-a îndrăgostit nebuneşte de prinţesă. I-a propus să renunţe la regat dacă ea accepta să se mărite cu el. Prinţesa, fermecată şi ea, a acceptat. Şi-au petrecut noaptea împreună. În zori, s-a întors victorioasă la castel, ca să-i povestească mamei ei despre întâlnirea cu regele. Din fericire, nu i-a mărturisit şi că petrecuse noaptea în cortul lui. Regina, auzind că fiica ei îl văzuse pe rege, s-a îngrozit. Era gata să suporte toate nenorocirile de pe lume, dar nu asta! Distrusă, a răcnit: „Fatalitate! Blestemată fatalitate!” Şi a leşinat. Fata, care tot nu pricepea nimic din ceea ce se petrecea în mintea mamei ei, s-a adresat bărbatului care o însoţise pe regină de-a lungul întregii vieţi şi l-a întrebat despre motivul stării ei. El i-a spus atunci această poveste: „Dragă prinţesă, așa cum știi, eu nu sunt tatăl tău. De fapt, tu ești fiica acestui rege cuceritor! Eu nu eram decât călăul lui...” I-a dezvăluit întreg adevărul și a încheiat prin această concluzie enigmatică: „Iată, prinţesă, destinul nostru. Dacă îi mărturisim regelui adevărul, potrivit legii, vom fi cu toții condamnați la spânzurătoare. Și toți supușii din regatul nostru îi vor deveni sclavi. Dacă ne opunem

cerințelor sale, regatul nostru va fi pârjolit. Iar dacă te măriți cu el, vei comite un incest, păcat de neiertat! Vom fi cu toții blestemați și pedepsiți de Domnul nostru.” Bunica se oprea în acel punct al poveștii. Îi ceream să ne istorisească urmarea, dar ea spunea: „Din păcate, fetele mele, nu cunosc sfârșitul acestei povești. Și până acum, nimeni nu l-a aflat. Se spune că cel sau cea care îl va găsi va avea o viață ferită de neazuri. Nu prea convinsă, îi spuneam atunci că dacă nimeni nu știa sfârșitul poveștii înseamnă că nu se putea ști care sfârșit era bun. Râdea cu amărăciunea și mă săruta pe frunte: Asta se numește un mister, micuța mea. Orice sfârșit e posibil, dar să știi care e cel bun și drept... În aceasta constă misterul. O întrebam apoi dacă povestea era adevărată sau nu. Ea îmi răspundea: Ți-am spus-o: ”A fost odată ca niciodată...” Întrebarea mea era aceeași pe care, când era mică, i-o puneam și ea bunicii ei, la care aceasta răspundea: Ți-am spus-o, micuța mea, asta e tot misterul. Ani de zile m-a bântuit povestea asta. Mă împiedica să dorm. În fiecare noapte, în pat, îl imploram pe Dumnezeu să-mi sufle sfârșitul poveștii! Un sfârșit fericit, ca să pot avea o viață fericită! Îmi construiam singură tot soiul de scenarii. Cum îmi venea o idee, fugeam la bunica să i-o împărtășesc. Ea ridica din umeri și spunea: E posibil, fetița mea. E posibil. O să vezi de-a lungul vieții tale dacă ai nimerit-o sau nu. Viața ta ți-o va spune. Dar indiferent ce vei afla, să n-o spui niciodată la nimeni. Niciodată! Pentru că, la fel ca în orice poveste magică, tot ce spui se poate întâmpla. Deci ai grijă să păstrezi acest sfârșit pentru tine.”

Mănâncă. Un coltuc de pâine, o foaie de ceapă. „Odată, l-am întrebat pe tatăl tău dacă cunoștea povestea asta. A răspuns că nu. Atunci i-am povestit-o. La sfârșit, după o lungă tăcere, a rostit aceste cuvinte blânde: Păi, fata mea, e o amăgire să crezi că vei găsi un sfârșit fericit la povestea asta. Nu poate exista așa ceva. Deoarece incestul a fost deja comis, tragedia este inevitabilă.”

Pe stradă, se aude cineva strigând: „Stai!” Apoi un foc de armă.
Și goana unor pași.

Femeia continuă: „Pe scurt, tatăl tău m-a făcut să-mi pierd iluziile. Dar, câteva zile mai târziu, într-o dimineață devreme, pe când îi duceam micul dejun, m-a rugat să mă așez lângă el ca să-mi vorbească despre această poveste. Răsfirând cuvintele, a reluat: *Fata mea, m-am gândit mult. Și într-adevăr, poate exista o ieșire fericită.* Aproape că m-aș fi aruncat în brațele lui, i-aș fi sărutat mâinile și picioarele ca

să-mi dezvăluie acest final. Dar bineînțeles că m-am abținut. Am uitat de mama ta și de micul dejun pentru ea și m-am așezat în fața lui. În clipa aceea, întregul meu corp era doar o ureche uriașă care ignora toate celelalte voci, toate celelalte sunete. Nu mai exista decât vocea tremurătoare și înțeleaptă a tatălui tău care, după o sorbitură zgomotoasă de ceai, mi-a mărturisit: *Ca să aibă un sfârșit fericit, fata mea, povestea asta, ca și viața, cere un sacrificiu. Altfel spus, nefericirea cuiva. Nu uita niciodată: fiecare fericire dă naștere la două nefericiri. – Dar de ce?! m-am mirat eu cu naivitate. În cuvinte simple, mi-a răspuns: Fata mea, din nefericire, sau din fericire, nu-i este dat oricui să atingă fericirea, fie că e vorba de viață, fie de o poveste. Fericirea unora declanșează nefericirea altora. E trist, dar adevărat. În această poveste, ai prin urmare nevoie de nefericire și sacrificiu pentru a ajunge la un sfârșit fericit. Dar iubirea de tine însăși și iubirea pe care o porți celor apropiați te împiedică să te gândești la asta. Povestea asta cere o crimă. Uciderea cui? Înainte de a răspunde, înainte de a ucide pe cineva, trebuie să-ți pui altă întrebare: Pe cine vrei să vezi fericit, viu? Pe Tatăl-rege? Pe Mama-regină? Sau pe Fiica-prințesă? Din momentul în care îți pui această întrebare, totul se schimbă, fata mea. În tine și în poveste. Dar pentru asta, trebuie să te dezbari de trei iubiri: de tine, de tată și de mamă! – De ce? l-am întrebat. M-a privit lung, în tăcere, cu ochii lui limpezi care străluceau în spatele ochelarilor. Își căuta fără îndoială cuvintele potrivite pentru mine: Dacă ești de partea fetei, iubirea pe care ți-o porți te va împiedica să-ți imaginezi sinuciderea fetei. În același mod, iubirea pentru tată nu-ți dă voie să-ți imaginezi că fiica ar putea accepta căsătoria, pentru ca în noaptea nunții să-șiucidă propriul tată în patul nupțial. În fine, iubirea maternă îți interzice să-ți imaginezi uciderea mamei pentru a-i permite fiicei să trăiască cu regele, ascunzându-i adevărul. M-a lăsat să meditez câteva clipe. A mai luat o dușcă lungă de ceai și a continuat: În același mod, dacă eu, ca tată, aș da un sfârșit acestei povești, ar fi în sensul aplicării stricte a legii. Aș ordona ca regina, prințesa și călăul să fie decapitați, pentru ca trădătorii să fie pedepsiți și pentru a îngropa pe veci taina incestului. L-am întrebat: Dar ea ce ar propune, regina? După un zâmbet fugar, cum numai el știa, mi-a spus: Fata mea, nu știu nimic despre iubirea maternă și nu-ți pot oferi soluția ei. Tu însăși ești mamă acum; tu trebuie să-mi spui cum stă treaba. Dar experiența mea de viață îmi spune că o mamă așa cum e regina ar prefera mai degrabă ca regatul să-i fie distrus și poporul redus la sclavie decât să-și dezvăluie taina. Mama acționează potrivit moralei. Ea îi interzice fiicei ei să se mărite cu propriul tată. Doamne, ce tulburător era să aud acele vorbe înțelepte. Eu*

care căutam cu tot dinadinsul un sfârșit îndurător, l-am întrebat dacă era posibil. Întâi a spus că da, ceea ce m-a înseninat, dar foarte repede, m-a apostrofat: *Fata mea, spune-mi, în povestea asta cine are puterea de a ierta? Am răspuns inocentă: tatăl. Dând din cap, a spus: Dar, fata mea, tatăl, care și-a ucis propriii copii, care, în cuceririle sale, a distrus orașe și neamuri întregi, care a comis incestul, este la fel de vinovat ca regina. Cât despre ea, l-a trădat pe rege și legea, desigur, dar nu uita că și ea la rândul ei a fost indusă în eroare de fiica nou-născută și de călău.* Disperată, înainte de a-l părăsi, am tras concluzia: Atunci nu există niciun sfârșit fericit! Mi-a răspuns: *Ba da. Dar, așa cum ți-am mai zis-o, cu condiția să accepți un sacrificiu și să renunți la trei lucruri: iubirea de sine, legea tatălui și morala mamei.* Uluită, l-am întrebat dacă acest lucru îi părea realizabil. Mi-a răspuns simplu: *Trebuie să încerci, fata mea.* Răscolită de această discuție, m-am gândit numai la ea luni de-a rândul. Mi-am dat seama că tulburarea mea venea dintr-un singur lucru: veridicitatea spuselor lui. Tatăl tău cunoștea cu adevărat rosturile vieții.”

Încă un coltuc de pâine și o foaie de ceapă pe care le înghite cu greutate.

„Când mă gândesc la tatăl tău, o detest tot mai mult pe mama ta. L-a lăsat închis într-o cămăruță umedă unde dormea pe o rogojină de stof. Frații tăi îl tratau ca pe un nebun. Pur și simplu pentru că atinsese o înțelepciune adâncă. Nimeni nu-l înțelegea. La început, și mie îmi era frică de el. Nu din cauza a ceea ce tot repetau mama și frații tăi despre el, ci din cauza amintirii a ceea ce mătușa mea pățise cu socrul ei. Însă, puțin câte puțin, m-am apropiat de el. Cu multă teamă. Dar și cu o curiozitate ascunsă în același timp. Greu de definit. O curiozitate aproape excitantă! Poate că acea parte din mine bântuită de mătușa mea mă împingea spre el. O dorință de a trăi aceeași experiență ca ea. Însăpăimântător, nu?”

Tulburată și gânditoare, își termină ceapa și pâinea râncedă.
Sufală ca să stingă opaițul.
Se întinde.
Și doarme.

Când armele obolesc și tac, sosesc zorile. Cenușii și tăcute.

*Traducere din limba franceză
de Simona Modreanu*

Jan Cornelius

S-a născut la Reșița. Trăiește la Düsseldorf din 1977. Este scriitor de limbă germană și traducător de literatură română și germană. A studiat franceză și engleză la universitățile din Timișoara, Düsseldorf și Stirling (Scoția). A publicat în Germania numeroase cărți de proză satirică, volume pentru copii, poezii, eseuri despre literatura modernă. În România, a publicat texte literare și comentarii despre literatură în *Observator cultural*, *Dilema veche* și *România literară*. A tradus și prezentat în mediile germane și în numeroase lecturi publice cărți ale multor scriitori români actuali. În 2013 a publicat la Berlin excelent primul roman *Narrenstück*. Cărți apărute în România (în propria traducere): *Narrenstück*, sub titlul *Eu, Dracula și John Lennon* (2016); *De ce nu-s românii ca nemții?* (împreună cu Adina Popescu), 2019; *Aventurile unui călător naiv - Între mișcare și izolare*, 2020. *Berliner Zeitung* spune despre *Eu, Dracula și John Lennon* că este „cel mai hilar roman al primăverii 2013” și-l încadrează pe autor tradiția lui Jaroslav Hašek și Bohumil Hrabal.

Jan Cornelius

UN OM, UN CAL ȘI O LECTURĂ PUBLICĂ

(Poveste germano-românească)

Vinerea trecută am avut o lectură publică cu muzică în orașelul Leer, în Frislanda de Est, o regiune din nord-vestul Germaniei, la Marea Nordului, la zece kilometri de Olanda. Plecând în dimineața lecturii cu mașina din Düsseldorf, la un moment dat am coborât de pe autostradă într-o zonă rurală, ca să mai savurez și eu peisajul. Am luat-o prin Frislanda de Est, pe șoseaua națională, peste nesfârșite câmpuri cu vaci păscând visătoare și pe lângă turbine eoliene, uriașe cât Gulliver. Șoseaua era pustie, prin sate nici țipenie de om, de parcă intrasem într-un tablou al lui Giorgio de Chirico, varianta nordică. Nu mai eram deloc sigur dacă mă aflu pe drumul cel bun: pe indicatoarele rutiere apăreau exclusiv nume de localități mie necunoscute. Într-un târziu descopăr ușurat un tip, care, mergând agale de-a lungul șoselei, duce un cal de dârlogi. Încetinesc, apoi opresc mașina lângă el și deschid portiera. „Puteți sa-mi spuneți, va rog, cum se ajunge la Leer?” întreb. Tipul mă măsoară scurt din priviri, după care mormăie: „Stai să-mi duc calul de-aici.” Și merge mai departe, fără să mă mai învrednicească cu vreo vorbă în plus sau cu vreo privire.

Mă gândesc frustrat ca țăranul ăsta probabil nu vrea să stea de vorbă cu străinii. Treaba lui, parcă îl și înțeleg cu terorismul asta omniprezent din ultima vreme, dar cel puțin direcția tot ar fi putut să mi-o arate. Stau mâhnit lângă mașină și mă uit lung după el. După vreo 200 de metri, văd că părăsește șoseaua și intră într-o curte uriașă

cu calul, apoi iese după vreo trei minute fără cal. Se pune în fața gardului și se uită spre mine. Dau drumul la motor, mă îndrept cu mașina spre el, opresc în dreptul lui și cobor. El începe să-mi explice domol drumul, în dialectul din partea locului, care are ceva hâtru și pe care până acum nu-l mai auzisem decât în filme: „Mergeți vreo 2 km, după aia vine o altă șosea, pe stânga. Pe-acolo să n-o luați în niciun caz, continuați tot pe drumul acesta, după vreo 3 km, urmează o altă șosea pe dreapta, n-aveți treabă cu ea, continuați tot înainte.” Și tot așa, omul nu ostenește să-mi explice, pe ce șosele nu trebuie în niciun caz s-o cotesc. „Am fost destul de clar, ați înțeles?” mă întreabă în final. „Cred că da, zic, în fond nu trebuie să merg decât cu perseverență tot înainte, nu?” El: „Bravo, așa este.” Îi mulțumesc frumos pentru explicațiile amabile și deosebit de amănunțite, mă urc în mașină, o iau din loc. În oglinda retrovizoare, văd cum omul se uită atent după mine și-mi face cu mâna semne energice să merg tot înainte.

Oamenii care locuiesc în regiunea aceea se numesc în germană Ostfriesen, în română frislandezi de est. Frislandezii de est apar în unele bancuri germane drept naivi și ușor dezorientați, precum ardelenii în unele bancuri românești, dar ei sunt, de fapt, niște mari filozofi ai vieții. Nu-mi explic de ce lumea se înveselește pe seama lor. Omul acesta, de pildă, nu numai că mi-a explicat drumul, mi-a dat, dacă mă gândesc bine, și-o lecție de viața: nu te lăsa abătut de la țelul și drumul tău principal, indiferent de ispitele care se ivesc mereu în stânga și-n dreapta.

Seara, la lectură în librăria Taraxacum din Leer, apar vreo sută de oameni să asiste la spectacolul „Jan Cornelius îl întâlnește pe Jan Cornelius”. Prietenul și tizul meu la pătrat, Jan Cornelius, care-i din partea locului, cântă cu grupul lui muzical compoziții proprii: cântece poetice, melancolice despre Marea Nordului, despre apă și vânt, vapoare. Apoi eu citesc texte satirice despre est și vest, despre România și Germania. Dar înainte de-a începe, povestesc publicului întâmplarea cu calul, ca sa-l introduc indirect în atmosfera absurdă a cărții. Povestesc, povestesc... Toți se uită placid la mine, doi, trei zâmbesc politicos, dar nimeni nu râde. A doua zi dimineața, la micul dejun, Jan Cornelius, care-i și profesor de germană la un liceu din Leer și a tot navigat, os de marinar, în tinerețe și-n vacanțele școlare cu barca lui cu pânze terchea-berchea pe mările și oceanele lumii, zice râzând: „Haha, am văzut că ai început să transpiri ieri, când se uitau, la început, ăia cu toții serioși la tine. Era și firesc să nu râdă, chestia cu calul li se părea absolut normală. Aici oamenii mai au încă timp să facă totul pe-ndelete, nu ca-n harababura aia frenetică a voastră.” Dar vorba lui Shakespeare: All's well, that ends

well, sau vorba românului, las' ca-i fain, mai rău să nu fie. Deci, în continuare, publicul s-a amuzat copios, ascultând relatări despre țărâmurii străine, id est despre București și Düsseldorf.

Din perspectiva celor întâmplate, un lucru este de pe-acum sigur: când voi merge din nou, la vară, cu mașina pe șoseaua Timișoara-Reșița și îmi va ieși brusc în cale, ca și-n anii trecuți, o vacă sau un cal – cu sau fără însoțitor – pășind agale, mă voi crede brusc în Frislanda de Est, Germania. Uneori estul și vestul sunt mult mai apropiate decât ne duce pe noi mintea.

PARTY OPEN HOUSE

Ieri am fost invitat cu Carmen la Luiza și Mirko, sunt prieten cu ei și cu părinții și copiii lor. Luiza și Mirko au cam la 40 de ani, păcat că nu m-am oprit și eu cu evoluția la vârsta asta, dar asta e. Carmen zice că, de fapt, m-am oprit cu evoluția în adolescență, dar asta-i banc. Luiza și Mirko au anual, în a doua zi de Crăciun, un party open house, vin o mulțime de prieteni, vecini și cunoscuți, care aduc cu ei alți cunoscuți și vecini, ieri au fost vreo 30 de oameni acolo, unii de aici, din Germania, alții din România, Serbia, Anglia, Basarabia, Hong Kong etc. Așa că a fost superfain, de așa ceva am nevoie ca de oxigen, oameni de peste tot, bine dispuși și deschiși, care dacă-i întrebi cum le merge, efectiv îți povestesc de ce le merge prost. Luiza și Mirko au pregătit în prealabil tot felul de mâncăruri, iar oaspeții au adus fiecare câte ceva cu ei, cum se obișnuiește, fasole bătută, fripturi, sarmale, ștrudel, salate cu garnituri, prăjituri. Prietena mea Vesna, mama Luizei, a adus-o cu ea pe mama ei de 90 de ani, proaspăt sosită de la Belgrad, care la rândul ei a adus cu ea o supă de pui proaspătă, făcută la Belgrad, cu găluște de gris, cum mâncam eu pe timpuri în România. Ce vremuri, domnule! Mama tăia puiul în curte cu un cuțit bine ascuțit, sângele curgea într-o oală și se făcea apoi din el o mâncare la tigaie cu ouă și cu ficatul puiului, să-ți lingi degetele, nu alta! Azi la prânz vine nepoată-mea Isabelle cu părinții ei la noi la masă, dar ea nu mănâncă nici carne de pui, nici de nimic altceva. Isabelle face luna asta 13 ani și după o serie de lecții despre nocivitatea cărnii și un referat pe care l-a ținut ea la școală despre protecția animalelor, a decis acum un an că ea și părinții ei vor deveni vegetarieni convinși și că nu vor mai mânca never ever carne, și ea a respectat cu sfințenie această decizie, dar părinții ei nu, și acum părinții ei își mănâncă

porția lor zilnică de carne pe furiș. Fiică-mea Andreea mi-a povestit că săptămâna trecută Isabelle a descoperit un pachet de carne de porc la ei acasă, în fundul frigiderului, în spatele unui morman de morcovi și castraveți, și când Andreea a vrut să desfacă pachetul, pe el scria: „Was ist denn los? Macht es Spaß das Fleisch von getöteten Tieren zu essen und danach krank zu werden?” / Ce se întâmplă? Vă face plăcere să mâncați carnea animalelor ucise și să vă îmbolnăviți după aia?” În fine, asta-i situația și azi la ora 13 vine Isabelle cu părinții ei la noi la masă, și-a comandat o mâncare mult răspândită aici, Chili con carne, dar fără carne, normal! Iar eu îmi voi lua astăzi masa ceva mă devreme, la ora 12, felul întâi supă de vită și felul doi șnițel de pui, și anume bine închis în baie, ca să nu risc nimic. Iar spre seară o voi vizita pe Vesna, vreau să mă întrețin puținel cu mama ei și să aflu cum naiba a reușit să transporte supa aia de pui, că lichiduri în avion nu mai e voie de mult.

Düsseldorf, 27 decembrie 2019

*(Fragment din Aventurile unui călător naiv -
Între mișcare și izolare)*

Nescio

Nescio, pe numele său adevărat Jan Hendrik Frederik Grönloh, s-a născut pe 22 iunie 1882, la Amsterdam. Pseudonimul său este o aluzie la „nomen nescio”, sintagmă folosită în literatură când autorul unei opere citate este necunoscut. În 1889, și-a terminat studiile la Școala de Comerț din Amsterdam, după care și-a început o carieră înfloritoare în cadrul firmei de export Holland-Bombay Trading Company. Din 1901 până în 1903, face parte din comunitatea Tames, fondată împreună cu câțiva prieteni, încercând să trăiască după idealurile socialismului utopic. Acest grup de tineri artiști și boemi, fără simț practic, se află la originea celor trei nuvele *De uitvreter / Linge-blide* (1911), *Titaantjes / Micii Titani* (1915) și *Dichtertje / Poetaș* (1917). Un alt patrulea ansamblu de crochiuri și scurte istorii ce aduc în scenă aceleași personaje a fost adăugat trilogiei, sub titlul de *Mene tekel* (1946). Nescio s-a stins din viață pe 25 iulie 1961, la Hilversum, în Țările de Jos. După numeroase traduceri, printre care cea în franceză, de la Gallimard, și cea în germană, de la Suhrkamp, nuvelele au fost publicate în 2012, sub titlul *Amsterdam Stories*, în prestigioasa colecție a Editurii New York Review of Books Classics. [Jan H. Mysjkin]

LINGE-BLIDE

În afară de omul care considera că strada Sarphati e cel mai frumos loc din Europa, n-am întâlnit un tip mai ciudat decât linge-blide.

Linge-blide pe care-l găseai seara târziu la tine acasă, culcat în patul tău, cu pantofii murdari în picioare. Linge-blide care-ți fuma trabucurile, își umplea pipa cu tutunul tău și-ți făcea risipă la cărbuni, scoțtea prin dulapurile tale și se împrumuta cu bani de la tine, îți tocea încălțările și își trăgea pe el unul dintre balonzaiidele tale ca să ajungă acasă atunci când ploua. Linge-blide care-și trecea comanda pe răbojul altuia; care stătea pe terasa „Le Hollandais” și sorbea ca un prinț rachiu de ienupăr pe spezele altora; care împrumuta mereu umbrele și nu le aducea niciodată înapoi; care a încins soba de ocazie a lui Bavink până a crăpat; care purta gulerele false ale fratelui său, îi împrumuta oricui cărțile lui Appi, pleca în străinătate atunci când reușea să stoarcă bani de la babacul său și purta costume pe care nu le plătea niciodată.

Se numea Japi. Numele de familie nu i l-am știut niciodată. Bavink a apărut pe nepusă masă cu el când s-a întors de la Veere.

O vară întreagă, Bavink pictase în Zeelanda. La Veere, îl remarcase pe Japi pentru prima oară. Stătea pur și simplu așezat. Bavink se întrebase deja de câteva ori: Ce-o fi cu tipul ăla? Nimeni nu știa, îl întâlneai mereu așezat undeva, pe malul apei. Rămânea acolo ore în șir, nemișcat. La prânz și la 6 seara se ducea o oră să mănânce; restul zilei și-l petrecea așezat. Asta a durat două sau trei săptămâni, apoi Bavink nu l-a mai văzut.

Câteva zile mai târziu, Bavink se întorcea de la Rotterdam. Din când în când avea nevoie să vadă lume în jurul său. Cutreierase câteva zile prin portul Rotterdam, după care s-a săturat. Iar la bordul vaporului, între Numansdorp și Zijpe, iată-l din nou pe omul nostru. Bătea vântul cam tare în dimineața aia; se iscase un vântuleț cam rece, și cres-

te albe alergau pe deasupra mării. Apa împrășca în răstimpuri prova, trecând peste bastingaj. Ușile cu geamuri erau închise; nu era nimeni la prova. Doar Japi era acolo, așezat, privea departe, peste bastingaj, muiat până la piele. „Ia te uite, se gândi Bavink, ai zice că-i același tip.” Bavink se apropie de el. Vaporul se balansa și se cabra. Japi stătea așezat pe banca sa, ținându-și strâns șapca pe cap, lăsându-se stropit de apă. Îi luă ceva timp ca să-și dea seama că era cineva lângă el.

– Frumoasă vreme, frate, spuse Bavink.

Japi își ridică spre el ochii săi mari și albaștri, fără să-i dea drumul șepcii. Chiar în clipa aia veni peste bord o pală mare de apă, iar stropii îi acoperiră fața.

– Nu-i rău, spuse Japi.

Cu un pleosc, prova căzu din nou greoi în apă. Un domn încerca în zadar să deschidă ușile cu geamuri ale salonului, împinse înapoi de vânt.

– Ajungem exact la timp, spuse Bavink ca să zică ceva.

– Ah, da?, spuse Japi, mie nu-mi pasă de timp.

Conversația se urnea cu greu. Japi scruta valurile. Bavink se uită la șapca cenușie a lui Japi și se întrebă cu ce fel de tip are de-a face. Deodată, Japi exclamă: „Ia uitați-vă, un curcubeu în apă”. Se putea zări un capăt al curcubeului în apă, nimic pe cer. Japi se uită din nou la Bavink cu ochii săi mari și albaștri, apoi deveni brusc vorbăreț.

– Cred că stăm al naibii de bine aici, spuse Japi, păcat că nu durează pentru totdeauna.

– Doar o oră, până acostăm, spuse Bavink.

– Mergeți la Zierikzee?, întrebă Japi.

– De fapt, spuse Bavink, seara mă duc spre Veere.

– Ah, da, spuse Japi, rămâneți acolo?

– Da, rămân acolo, și dumneavoastră nu sunteți domnul care stă mereu așezat pe malul apei?

Japi nu se putu împiedica să nu râdă.

– Da, mă așez din când în când pe malul apei, mereu e cam exagerat. Noaptea-s în patul meu, apoi ca să mă îmbrac și să-mi iau micul dejun, am nevoie de o oră, de o juma de oră pentru prînz, și la șase seara trebuie să mă întorc să mă mânc. Dar mi se întâmplă să mă așez pe malul apei. De-aia am venit în Zeelanda. Și încă mă mișc mult prea mult. Săptămâna asta am fost la Amsterdam. Chiar trebuia, rămăsesem fără bănuți.

– Sunteți din Amsterdam?, întrebă Bavink.

– Da, slavă Domnului!, spuse Japi.

– Și eu. Dar nu pictați?

O întrebare ciudată, de burghez, dar Bavink nu înceta să se întrebe: Ce-o fi cu tipul ăsta?

– Nu, slavă Domnului!, spuse Japi, și nici nu scriu poezii, nu sunt niciun prieten al naturii, și nici anarhist. Slavă Domnului, sunt nimic, nimicuța.

Iată o chestie ce-l putea seduce pe Bavink.

Vaporul se cabra, se prăbușea, se balansa, se legăna; apa cădea ca o ploaie răpăitoare pe deasupra bastingajului; nu se zărea nimeni altcineva pe punte. În față, apa se întindea cât cuprinzi cu ochii, acoperită de cupole albe, umbra unui mare nor era ca o insulă plutitoare; departe în zare, un cargou negru, cu tangaj serios, ieșea în larg.

– Ia uitați-vă, spuse Japi, „Stad Gent”.

Se vedeau în zare apa care țâșnea în mari jerbe de fiecare parte a prorei, precum și învolburarea, clocotirea și spuma din jurul elicei. Valurile scobite, își subțiau crestele verzi și albastre, și galbene, și cenușii și albe, după adâncimea apei și reflexia norilor, niciodată și nicăieri aceleași. Un mic remorcher trăgea o barjă și două tjalk-uri.

– Nu, spuse Japi, sunt nimic și fac nimic. De fapt, încă fac prea multe. Eu mă ocup cu marea lânzeala. Mai bine să rămâi așezat în liniște, să te agiți și să gândești e pentru netoți. Eu nici nu gândesc. Păcat că sunt nevoit să mănânc și să dorm. Ce-aș vrea mai ales ar fi să rămân așezat aici zi și noapte.

Bavink începea să găsească cazul interesant. Îl aprobă din cap. Japi își ținea în continuare șapca cu mâna dreaptă, sprijinindu-și brațul de bastingaj. Vântul sufla așa de puternic, încât Bavink fu nevoit să-și acopere nasul cu mâna ca să poată respira. Japi stătea așezat acolo ca la el acasă. Începu atunci să-i spună despre intenția sa de a mai rămâne câteva săptămâni la Veere, atât cât vor ține banii.

I se părea plăcut să pictezi, cu condiția să ai har. El n-avea așa ceva, și atunci era mai bine să nu facă nimic. Imposibil, în orice caz, să exprimi lucrurile așa cum le simți. El n-avea decât o dorință: să lânzească întruna, să nu mai simtă nici foame și nici oboseală, nici frig și nici udeală. Aștia îi erau adevărații dușmani. Dintotdeauna și în fiecare zi, să trebuiască să mănânci și să dormi, să te adăpostești de frig, să fii muiat și pleoștit sau obosit. Uite, la balta asta, se simte foarte bine: se mulțumește să-și rostogolească valurile și să reflecte norii, schimbătoare și totuși mereu asemănătoare. Nimic n-o atinge.

În tot timpul ăsta, Bavink care ținea piept vântului, proptindu-se în bastonul său, aproba întruna, dând din cap. Nu-i chiar atât de nebunesc, își spunea el. Și în treacăt, îl întrebă pe Japi dacă se ducea și el mai departe spre Veere. Și așa începură să vorbească despre Zierikzee, despre Middelburg, despre Arnemuiden și toate locurile alea pe unde unul și altul au tot umblat, s-au oprit și așezat. Căci Japi mai făcuse, totuși, și altceva în viața sa,

în afară de a sta așezat pe malul apei la Veere. Și Bavink observă în curând că Japi era nu numai în stare de a se plimba, de-a se opri și de-a se așeza, ci și de-a privi. Și de-a turui ca o moară stricată. Și când au debarcat împreună la Zijpe, Japi, arătându-i cu degetul spre sud-vest, spre turnul gros din Zierikzee, pe care abia îl deslușeai la orizont, spuse: „Dikke Jan, bătrânul, răbdătorul, grosul Jan, mereu în picioare! Eram sigur. Ei, da, mereu în picioare!”

Și Bavink îl întrebă dacă se bucura mereu astfel. Și Japi îi răspunse: „Da”, nimic altceva.

Odată ajunși la Zierikzee, după ce coborâră din tramvai, Japi își clămpăni încălțările pe caldarâmul încins al unei străduțe fără pic de umbră, care se cocea și răscocea în plin soare, se întinse și spuse că viața era, totuși, al naibii de amuzantă. Apoi amenință soarele cu bastonul și spuse: „Soarele ăsta strălucește, dar o să se lase spre asfințit, n-o să se mai înalțe, e deja trecut de amiază, trebuie să coboare spre asfințit: diseară, o să fie din nou răcoare. Ce mutră ar face oamenii dacă n-ar mai coborî. E foarte plăcută căldura asta, nu? Hainele mi s-au lipit de corp. Aerul de mare mi se evaporă din guleraș.”

Și atunci se pare că nu trebuia să iei prea în serios povestea aia cu marea lăncezeală.

La masă, Japi fu mai mult decât guraliv. Vorbea cât trei, mânca cât șase. „Aerul de mare îți lipește burta de spinare”, se spune la Veere. Bău cât pentru alți șase și cântă în întregime melodia Nancy Brig. Pe scurt, era plin de neastâmpăr și gălăgios, iar Bavink se gândi că un tip ca el valora greutatea sa în aur.

Și era adevărat. După-amiază îl duse pe Bavink pe metereze și înconjurară împreună de trei ori Zierikzee. Gura nu-i mai tăcea deloc, iar bastonul său arăta în toate părțile, iar când oamenii locului se opreau și se uitau la el, se ducea drept spre ei, adresându-li-se cu „Domnișor”, întrebându-i de sănătate și bătându-i pe umăr, așa încât Bavink se ținea cu mâinile de burtă de-atâta râs. Japi era neîntrecut la chestia asta: a se lua la harță cu olandezii binevoitori și binecrescuți, care nu te suportă decât dacă pari la fel de tâmp și nesărat ca ei, care te iau în zeflema și vorbesc despre tine cu voce tare, de parcă de secole, preoții și pastorii nu s-ar fi străduit să educe poporul, până și în cel mai mic sat. Japi era un bărbat zdravăn ca un cal de tracțiune și nu șovăia a sări la bătaie, cu o asemenea forță și pricepere, încât până și cei mai răi bătărași trebuiau să se dea bătuti. La Zierikzee, nu ajunse pînă acolo. Zeelandezii nu sunt dintre cei mai enervanți. Japi obișnuia a spune: „Singurul lucru pe care-l regret e că la Walcheren n-ai și tu câteodată parte de o încăierare frumușică.”

*Tradus din neerlandeză de
Doina Ioanid & Jan H. Mysjkin*

Dialoguri esențiale

Alexandru Ecovoiu

Alexandru Ecovoiu (n. 1943) este autorul mai multor romane : *Călătoria* (Albatros, 1984), *Saludos* (EST, 1995, reed. Gramar și Polirom – premiul Uniunii Scriitorilor, premiul Observator München), *Stațiunea* (EST, 1997 – premiul Academiei Române), *Sigma* (Cartea Românească, 2002 – premiul Asociației Scriitorilor din București), *Ordinea* (Polirom, 2005), *După Sodoma* (Polirom, 2012 – premiul Filialei Bucuresti-Proza a Uniunii Scriitorilor), *Ambitus* (Polirom, 2018).

A semnat de asemenea și două volume de povestiri *Fuga din Eden* (Albatros, 1984), *Cei trei copii Mozart* (Cognitum, 2001).

Traduceri din scrierile sale au apărut în limba germană la editura Radu Bărbulescu – romanul *Saludos* (1998, reeditat în 2000) și *Cei trei copii Mozart* (2002), publicate ulterior și în Spania la Editorial Pre-Textos (2010) și, respectiv, Adama Ramada (2008). *Saludos* a cunoscut și o traducere în limba franceză publicată în 2000 de editura Fundației Culturale Române și una în limba sârbă la editura KOV, Serbia (2008).

Alexandru Ecovoiu

**ALEXANDRU ECOVOIU:
„VIAȚA ESTE UN SUSPANS PERMANENT”**

Nicolae Spătaru: *Ați debutat abia în 1984, cu două cărți: volumul de povestiri Fuga din Eden și romanul Călătoria, ambele apărute la editura Albatros. Cu ce v-ați ocupat până a vă apuca de scris?*

Alexandru Ecovoiu: De la muncă necalificată, la proiectare. Nimic atractiv. Nu am scris, ca Faulkner, pe roaba cu cărbuni, dar pe petice de hârtie, pe apucate, da. Noaptea munceam la prima mea carte, la a doua.

Nicolae Spătaru: *Romanul Saludos, publicat în 1995, s-a învrednicit de mai multe premii literare, naționale și internaționale; romanul Stațiunea a primit premiul Academiei Române; Sigma – premiul Asociației Scriitorilor din București; După Sodoma – premiul Filialei București Proza a Uniunii Scriitorilor ș.a. Ce înseamnă un premiu pentru un scriitor?*

Alexandru Ecovoiu: Un premiu este un semn că ești luat în seamă de o anume instanță literară. Important, dar nu decisiv în evoluția ulterioară. Validarea dată de timp este premiul absolut. Din păcate, vine – deseori – post...

Nicolae Spătaru: *Sunteți un scriitor care știe să cultive în textele sale suspansul. Ce strategii aplicați?*

Alexandru Ecovoiu: Viața este un suspans permanent. Mai ales, în zilele noastre. Particularizez, literar, în viziune personală.

Nicolae Spătaru: *Ce este talentul? În cazul dat: talentul de a scrie.*

Alexandru Ecovoiu: Talentul este – în aproape orice domeniu – o componentă a succesului. Însă fără muncă, doar o condiție insuficientă. Credeți că Saramago, de pildă, cu tot harul său extraordinar, ar fi ajuns de la mecanic auto la scriitorul bine cunoscut, fără extrem de multă străduință? Sau Hermann Hesse, de la ceasornicărie la *Jocul cu mărgelile de sticlă*? Două exemple care – prin contrastul dintre un statut inițial și cel al împlinirii – pot fi, cred, sugestive...

Nicolae Spătaru: *Sunteți atent la părerile colegilor de meserie atunci când vorbesc despre calitățile scrisului dvs.?*

Alexandru Ecovoiu: Bineînțeles. Fac o medie. Părerile le aflu din presa literară, locuiesc mai mult la țară. Internetul oferă o posibilitate.

Nicolae Spătaru: *Ați fost tradus și publicat în mai multe țări. Din câte știu, cel mai mare succes l-ați avut la publicul cititor de limbă spaniolă. Cum vă explicați acest lucru?*

Alexandru Ecovoiu: În Spania am traduse patru cărți. Am primit propuneri din partea editurilor, după ce au apărut fragmente în presa literară din Spania, Columbia, Mexic. Cărțile respective sunt difuzate în tot spațiul latino-american. Joaquin Garrigos, un nume de mare prestigiu în domeniu, este traducătorul. A zis că sunt o descoperire a sa în Est, o posibilă explicație a prezenței scrisului meu în spațiul de limbă spaniolă...

Nicolae Spătaru: *Ce cred personajele dvs. despre scriitorul Alexandru Ecovoiu?*

Alexandru Ecovoiu: Dacă ar exista o astfel de posibilitate, ar însemna să iasă o altă carte...

Nicolae Spătaru: *Pe parcursul narațiunii, mai „umblați la soarta” personajelor dvs., sau le lăsați așa cum le-ați conturat de la bun început?*

Alexandru Ecovoiu: Tot așa cum timpul influențează o parte din acțiunile mele. Pe parcursul scrierii unei cărți, ani, intervin tot felul de experiențe de viață. Unele, metamorfozate, se transferă personajelor, mai mult sau mai puțin.

Nicolae Spătaru: *Cum se raportează literatura română la celelalte literaturi europene? Este o temă vastă, și totuși...*

Alexandru Ecovoiu: Literatura română este europeană. Dar nu suficient cunoscută. După cum spuneți, este o temă prea vastă...

Nicolae Spătaru: *Ce ar trebui să facă autoritățile abilitate pentru ca literatura română să fie cunoscută mai bine în lume?*

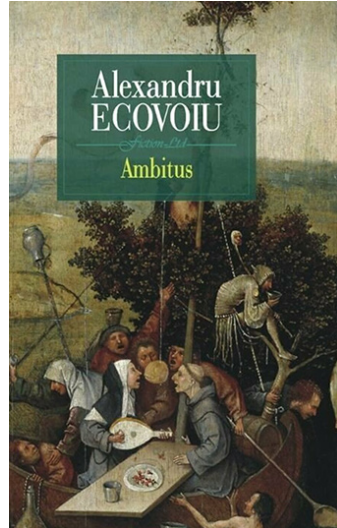
Alexandru Ecovoiu: Cred că editurile pot face cel mai mult.

Cartea este un produs. Sunt foarte multe edituri... Nimeni nu poate să citească tot ceea ce se editează. Dar aparițiile importante, mai devreme sau mai târziu, produc o undă. Un semnal pentru alt spațiu cultural. Cererea vine în funcție de ofertă.

Nicolae Spătaru: *Este proza un gen marginalizat în România? Dacă da, de ce?*

Alexandru Ecovoiu: Deloc. Proza ocupă un loc bine stabilit. Festivalurile de poezie, comparativ, permit, prin specific, ca numărul participanților – care și recită – să fie, relativ, mare. De aceea, astfel de manifestări au o frecvență apreciabilă. O lectură, pentru a fi relevantă, în cazul prozei, necesită timp... Numărul celor care se produc fiind, astfel, mic... Dar, în rest, proza are o poziție statornică în spațiul literar...

Nicolae Spătaru: *În anul 2019, ați participat la ediția a II-a a Festivalului internațional de proză „Quadrat”, organizat de Fondul Culturii Scrise din Moldova. Ce impresie v-a făcut orașul Chișinău, locuitorii lui și, bineînțeles, scriitorii din Basarabia?*

Alexandru Ecovoiu: După mai mult de douăzeci de ani, am găsit Chișinăul mult schimbat. Se construiește, serviciul public este mulțumitor, curățenie, cafenele îmbietoare. Oameni calzi, primitivi. O viață culturală vie, lumea citește, merge la teatru... Festivalul de proză la care am fost invitat este un exemplu. M-am revăzut cu scriitori importanți. Cu alții, nu. Mi-aș fi dorit. Am primit din partea unora dintre participanți câteva cărți interesante, pe care le-am citit la revenirea acasă. Una dintre acestea este un volum de proză scurtă semnat de dumneavoastră.

Nicolae Spătaru: *La ce lucrați în prezent?*

Alexandru Ecovoiu: Lucrez la un roman despre care voi vorbi doar după ce va fi gata...

Nicolae Spătaru: *În ultimele decenii a scăzut drastic influența scriitorului asupra societății. Puteți enumera câteva cauze?*

Alexandru Ecovoiu: Vremurile s-au schimbat mult. Cred că important este să nu influențeze societatea prea mult asupra scriitorului. Un autor trebuie să fie, pe cât posibil, obiectiv. Apartenențele

de orice fel – politice, sociale, profesionale – duc la subiectivism. Politica și jurnalismul au îndepărtat mulți scriitori cu har de actul creației. Și, din păcate, pe unii dintre aceștia și de o anume etică.

Nicolae Spătaru: *Care e întrebarea pe care ați dori ca cineva să v-o adreseze?*

Alexandru Ecovoiu: O întrebare dorită, dacă ar fi să formulez una, ar avea un caracter retoric. Evit. Uneori, răsturnând puțin lucrurile, spun: *Am un răspuns, am un răspuns! Puneți-mi o întrebare!*

Nicolae Spătaru: *Ce părere aveți despre cititorul român?*

Alexandru Ecovoiu: Topul vânzărilor de carte este relevant. Cartea străină predomină. Din fericire, încă sunt destui cititori interesați de autori români. Totul ține de ofertă, de promovare, de nivelul de educație. Cititorul român e un barometru. Dacă te citește este un semn bun. *Timp frumos!*

Nicolae Spătaru: *Cu mulți ani în urmă, într-o discuție, mi-ați mărturisit că nu faceți nimic altceva decât beletristică. Că nu aveți timp și pentru ale genuri literare. Cum se face că ați acceptat să oferiți acest interviu pentru revista de proză „Quadrat”?*

Alexandru Ecovoiu: Nu am schimbat nimic. Am precizat public, anterior acelei discuții, faptul că răspunsurile la un interviu nu le consider un act de creație. Chiar și atunci când acestea sunt date în scris. Revista de proză „Quadrat” este o publicație de un nivel deosebit, iar în primul număr am avut onoarea să îmi fie publicat un fragment de roman.

Nicolae Spătaru: Vă mulțumesc.

Eseu

Tatiana Ciocci

UN „FEMINIST CONTEMPLATIV”: SU TONG

Știam că există scriitori feminiști, dar nu i-am întâlnit niciodată. Cu atât mai puțin, mă așteptam să-i descopăr în China. Cartea lui Su Tong, „Soții și concubine” (2015), a căzut, ca mărul lui Newton, pe solul incredulității mele. Cea de a doua reacție, după mirare, a fost bănuiala că în spatele numelui Su Tong s-ar putea ascunde o femeie, chiar dacă scurta prezentare biografică de pe manșonul cărții vorbește explicit despre un bărbat. Dar în China am învățat să nu cred niciodată în adevărul lucrurilor adevărate. Și cum Dicționarul Larousse al literaturii mondiale (2000) nu a ajuns cu mondializarea până în Asia, am fost nevoită să întreprind o mică cercetare pe atotștiutorul Google. Pozele de pe internet confirmă identitatea biologică a scriitorului, însă profilul bio-bibliografic nu reiese cu mult mai nuanțat decât cel oferit de redactorii de la Polirom, unde a apărut traducerea cărții.

Despre scriitorii chinezi s-ar putea spune, ca despre confracții lor din Europa medievală, că suferă de anxietatea biografică. Un exces de circumspecție, sau poate un cod retoric național, îi împiedică să furnizeze mai multe date din viața lor privată decât ar fi necesar pentru a întreține aura enigmatică și în continuare exotica a culturii chineze.

Ce știm, așadar, despre acest nou-venit în rândurile, tot mai compacte, ale prozatorilor contemporani? Pre numele său adevărat, Tong Zhonggui s-a născut în 1963, la Suzhou, un oraș cu o istorie de peste două mii cinci sute de ani, unde mai pot fi văzute și azi vechile manufacturi de mătase și broderii. Pe marginea biografiilor exogene, există, în Europa, o lungă tradiție descriptivă care trimite realitățile străine la o referențialitate culturală recognoscibilă, asociindu-l, bunăoară, pe Li Po cu un „Byron al Chinei”, sau producțiile dramatice Za ju ale epocii Ming cu teatrul de varietăți. Nu știu dacă o convertire a codului topografic ar spori gradul de familiaritate cu lumea lui Tong Zhonggui, dar voi menționa, totuși, că datorită situării sale în delta a trei râuri și a multiplelor canale care îl străbat, orașul Suzhou este supranumit „Veneția orientală”. Numele de creație Su e format, prin reducere, de la acest toponimic, ce ar trebui să redeștepte în imaginarul occidental vremurile de glorie ale Serenissimei, care importa din Suzhou mătășurile și broderiile atât de jinduite de marile case regale și aristocratice ale Europei. Și dacă analogiile spațiale nu sunt îndeajuns pentru a micșora distanța focală față de „străinătatea” scriitorului, poate descifrarea etimologiei onomastice i-ar spori gradul de familiaritate cu modul de gândire al cititorului european. În cultura continentului asiatic, numele nu este omul, ci expresia apotropaică a speranței părintești că numele-amuletă îl va feri pe purtătorul său de pericolele lumii văzute și ale celei nevăzute. Descifrarea numelui Tong Zhonggui (Tong „copil”, Zhong „loial”, gui „scump”) sugerează intențiile părintești de a îndepărta, mai curând, teroarea umană, decât pe cea a duhurilor rele. Mai târziu, când scriitorul își va alege un nume de creație, va renunța la „loialitate”, indiferent cui i-ar fi fost promisă aceasta, rămânând un simplu „copil din Suzhou”.

La ai săi 57 de ani, Su Tong este autorul a șapte romane și a două sute de nuvele, fiind al doilea cel mai mult tradus scriitor chinez după Mo Yan. În pofida acestei prolifice cariere literare, celebritatea în lumea occidentală nu-l copleșește decât numai după ce Academia Americană de Film nominalizează producția cinematografică „Raise the Red Lantern”, o adaptare după „Soții și concubine”, la una dintre cele douăzeci și patru de premii Oscar. Probabil, girul valoric dat de academicienii de la Los Angeles i-a determinat pe redactorii de la The Guardian să-l plaseze pe Su Tong în fruntea „avangardei literare chineze de la sfârșitul anilor 1980” [1]. Lăsăm fără comentariu relevanța termenului „avangardă”, care trădează neputința de a ne imagina ceva în afara contextului istoriei „noastre”, pentru a cădea de acord cu opinia columnistului Rick Gekoski, potrivit căreia „Su este un maestru al implicării și o lec-

tură atentă a operei sale revelează mai mult despre starea Chinei moderne decât mult mai explicitii (și de regulă, expatriații) scriitori chinezi” [1]. Mai mult decât atât, despre personajele lui Su Tong s-ar putea spune că încarnează, la fel ca cele flaubertiene, întreaga mediocritate futilă și banală a lumii lor, dacă și această afirmație nu ar face partizanat conceptual și dacă scriitorul însuși nu ar fi afirmat că numele Flaubert îi este cunoscut, dar nu l-a citit niciodată. Surprinzător e că Su Tong a ținut să clarifice relația sa cu scriitorul francez la întâlnirea cu cititorii români, despre care aflăm din cele două mici secvențe plasate pe Youtube, zădărniciind astfel tentativa noastră de a-l supranumi un „Flaubert al Chinei”. Tot din aceeași sursă mai aflăm că Su Tong are o anumită reprezentare mentală a României, datorată vizionării filmelor românești, care înlocuiau, în anii copilăriei sale, cinematografia americană. „Mirosul de cerneală”, mai spune prozatorul chinez, „este cel mai frumos miros din lume” și, afirmând acest lucru, contrazice una dintre cele mai înfricoșătoare închipuiri despre China de azi, care le-ar disputa americanilor întâietatea mondială în domeniul tehnologiilor. S-ar putea că, într-adevăr, Su Tong nu-și scrie textele cu un ordinat de ultimă generație, dar faptul în sine e mai puțin relevant decât sugestia pe care o conține. „Mirosul de cerneală” ne duce cu gândul la străvechea tehnică a picturii quóhuà, executată, caligrafic, cu o pensulă înmuiată în cerneală neagră pe un fundal de o albeață mută, în care văzutul și nevăzutul, ascunsul și manifestul sunt aparențe înșelătoare ale lumii sensibile, așa cum bine o știu femeile din lumea narativă a lui Su Tong: „Floarea nu este floare, omul nu este om. Floarea este omul, omul este floarea” sau „omul este fantomă și fantoma este om”.

Cele patru povestiri despre viața femeilor chineze par a fi executate în această tehnică a disimulării, a vagului, a sugestiei abia surprinse în pigmentii de culoare, prin care autorul nostru feminist înfățișează publicului cititor acest subiect intens tabuizat și mitizat în arta și cultura tradițională. „Soții și concubine”, povestirea care dă și titlul general al culegerii, aruncă o privire insolentă în intimitatea vieții conjugale, unde poligamia bărbaților chinezi a dăinuit nederanjată timp de secole, susținută de un cod intern de legi, ierarhii și obiceiuri memorabile, din care imaginarul occidental n-a reținut decât figura morganică a concubinei (a gheișei, în versiunea japoneză), aureolată de o sexualitate elaborată, permisivă, docilă și pe deplin gratificată de rolul ei decorativ de obiect al fantasmelor și dorințelor erotice masculine. După Su Tong, din acest mit colcăitor de poftă, propagat, în special, de cinematografia hollywoodiană, n-a mai ră-

mas decât pielea îmbătrânită și flască a realității eliberate de vrajă.

„Soții și concubine” este istoria unei tinere de nouăsprezece ani care, după falimentul și sinuciderea tatălui, este vândută unui cincua-genar bogat și mediocru, în casa căruia îi este rezervat locul celei de a patra soții. Instrucțiunile cu privire la noua ei soartă le primește de la mama vitregă, de la care află că în familia unui bărbat înstărit nu poate fi decât o „soție mică”, adică o concubină, cu toate avantajele, privilegiile și onorurile „mici” rezervate acestui „titlu cu mai puțină fală”. Cronologic, evenimentele narațiunii ar putea fi plasate în primele decenii ale secolului trecut, cel puțin atât se poate deduce din cele câteva detalii ce fac referință la prefacerile revoluționare ale acelor vremuri: înainte de a se căsători cu Chen, Songlian urmase un an de cursuri universitare, purta haine occidentale, îi ceruse stăpânului ei o întâlnire la un restaurant occidental și se simte magnetic atrasă de „costumul alb, în stil occidental” al lui Feipu, „stăpânul cel tânăr”. Toate aceste aluzii la pătrunderea

„noului” în cultura și mentalitatea feudală chineză funcționează nu atât ca indicatori temporali, cât, mai curând, ca substanțe de contrast, menite să investigheze patologiile din interiorul „idiei poligame”. Percepută și aleasă de stăpânul Chen tocmai pentru că „se deosebește de femeile obișnuite”, Songlian își aduce diversitatea în lumea dezolantă și pustie a „femeii tradiționale”, al cărei unic rost de a fi se reduce la devoțiunea alcovului conjugal și producerea moștenitorilor, de dorit, de sex masculin. Songlian nu este încă un personaj feminin subversiv, din tagma celor conștiente de propria lor feminitate și dotate cu lentilele măritoare ale normelor și modelelor dominante într-o cultură eminate patriarhală. Diversitatea ei este una generațională (e ultima și cea mai tânără dintre soțiile lui Chen) și condiționată de cunoașterea entuziasmului și a visului, procurată de scurta ei stagiune universitară, atât de brutal întreruptă de gestul sinucigaș al tatălui. Fără a fi aplecată asupra examinării sinelui, ca orice Frumoasă Adormită în așteptarea sărutului resuscitant al Prințului, Songlian urmărește cu o privire „rece și indiferentă ca o coală de hârtie” scenele alienante ale teatrului domestic. Curtea stăpânului Chen e asemănătoare unui sanatoriu

de boli nervoase, unde plutește „un aer fantomatic”, zilele „mohorâte de toamnă”, cu „cer întunecat și ploaie mărunță”, sunt urmate de zile cu ninsori, când grădina devine „tristă și pustie, acoperită cu o manta albă ca blana de iepure”, iar între aceste două (doar două!) anotimpuri „duhnind a plante putrede” nu există nimic, în afară de ura, gelozia, violența și superstițiile dezgustătoare ale celor patru femei condamnate la o existență solitară și absurdă. Dacă există o psihologie feminină, ea este scrisă cu cerneală invizibilă (e vorba, totuși, de femei asiatice, care vorbesc în „cuvinte cu perdea” și „nutresc gânduri ascunse”) și trebuie căutată în acest estetism al naturii sau în teatralizarea ecourilor victimizării și ale torturilor morale suportate.

Rivalitatea femeilor pentru deținerea corpului și a simpatiei soțului-stăpân provoacă situații de violență nediferențiată: soția a doua îi servește celei de a treia un decoct de ierburi care provoacă avortul, aceasta, la rândul ei, plătește un străin ca s-o snopească în băți pe fiica răufăcătoarei ei și ambele conspiră împotriva primei soții, bătrână, dar legitimă, pe care o urăsc și îi doresc moartea. Aflată la coada ierarhiei familiale și decăzută din favorurile soțului, Songlian nu-și poate proiecta ura decât asupra servitoarei, suspectată de implicare în sordida afacere de gineceu. Ceea ce uimește în povestirea lui Su Tong, la fel ca și în romanele lui Mo Yan, este spectacolul impasibil al cruzimii. Când descoperi că servitoarea îi făcuse farmece de moarte, desenând cu sânge chipul ei pe o bucată de hârtie igienică ce plutea în vasul de toaletă, Songlian o forță s-o înghită, privind-o „cu răceală, fără să aibă vreo satisfacție”: „Nu te mai plânge de cruzimea mea. Stă scris că trebuie să te porți cu ceilalți așa cum se poartă ei cu tine. Și ce este scris nu este minciună” [2, p. 64]. Nu știm dacă eroina noastră se referă la Sutarele budiste, la învățăturile lui Confucius sau la vreo lege a Talionului din religiile asiatice, dar caracterul aprig, necruțător și feroce al femeilor chineze, care frapează în toate romanele contemporane, ar putea fi expresia unei psihologii abisale formate de-a lungul a câtorva milenii de umilință și supunere unui patriarhat infinit mai brutal și mai inuman decât cel european. Spre deosebire de arhetipul moralei bazate pe legea reprezentată de Creator, Stăpân sau Tată, a cărei transgresare implică o ipotetică și prezumptivă pedeapsă (cu moartea), patriarhatul chinez se sprijină pe verdictul capital și fără drept de apel, care condamnă la moarte femeile învinuite de adulter. Stăpânul Chen nu ar fi fost decât „un moș searbăd” dacă în grădina lui nu ar fi existat acel „puț al morților”, în jurul căruia plana misterul și groaza morții a trei femei din generația anterioară, și dacă

cea de a treia soție nu ar fi fost obligată să-și plătească infidelitatea la fundul acestei fântâni.

Situat sub un copac de glicină (plantă originară din China și asociată, prin antonomasie, exuberanței și exotismului asianic), „puțul morților” e o prezență fantomatică, ireală, aproape suprarealistă, care aduce în narațiune ceva din scenografia ororii din filmele lui Hitchcock. Suprafața „apei stătute, de culoare neagră-albăstrie” a puțului, în care se reflectă ciorchinii mov de glicină, emană un eter somnolent, cu efecte șamanice de paralizie și pasivitate psiho-motorică (glicina mai e și un neuro-transmițător care contribuie la inhibarea sistemului nervos central), exercitând o fascinație irezistibilă asupra lui Songlian, a cărei imaginație începe să prefigureze vedeniile propriului ei sfârșit. Privită obsesiv, adâncimea insondabilă a puțului îi livrează lui Songlian alegoriile spaimelor ei existențiale: „M-am uitat înăuntru și am văzut două femei plutind, una semăna cu mine, cealaltă semăna tot cu mine” [2, p. 27]. Printr-un oximoron absurd, „puțul morților” este întruchiparea vie a legii patriarhale, iar transgresarea acestei reguli îndelung codificate nu poate evita sentimentul confuz de frică, vinovăție și tentație auto-punitivă. Songlian este „diversă” și această diversitate va lua, în cele din urmă, forma nebuniei. Su Tong povestește istoria acestei victime inocente făcând să iasă la suprafață o realitate greu de receptat și încă și mai greu de conceput. Tânăra concubină introduce criza în lanțul neîntrerupt al victimelor familiei Chen, și anume acestei voci narrative îi încredințează autorul întrebarea esențială cu privire la această formă istorică de instrumentalizare a femeii: „Eu nu înțeleg ce este femeia până la urmă, ce este ea considerată? E ca un câine, ca o pisică, ca un pește roșu, ca un șoarece? Poate fi asemănată cu orice, numai cu un om nu” [2, p. 46].

O altă povestire, „Viață de femeie”, dezvăluie teribila realitate a relațiilor inter-feminine. Narațiunea seamănă întrucâtva cu „Amantele” Elfriedei Jelinek și puțin contează dacă personajele se numesc brigitte, paula și susi, sau Xian, Shi și Xiao, dacă numele lor sunt scrise cu majusculă sau cu minusculă, subliniind „natura” nediferențiată a femininului, atâta timp cât povestea lor e una și aceeași, indiferent de spațiu și de timp: răul feminin de a trăi. Su Tong pătrunde, de această dată, în temnița secretă a urii dintre mamă și fiică, o temă apărută pe agenda romanului occidental abia la sfârșitul anilor șaptezeci ai secolului trecut, când o serie de scriitoare feministe au decis să simbolizeze această relație absentă din cultură, în configurațiile ei „reale” de asemănări, excluderi, tăceri, alianțe, confuzii identitare sau sinergii erotice. Contrar paradigmei psihanalitice freudiene, care explică ura tacită a fiicei față de mamă

și repudierea universului depotențat al maternității prin metafora atotcuprinzătoare a „invidiei falosului”, femeile lui Su Tong nu cunosc altă formă de interacțiune decât ura deschisă, profundă și nestăvilă, izvorâtă parcă din străfundurile unei nefericiri transcendente.

Cuprinse într-un segment temporal concret, 1938 – 1987, Povestea lui Xian, Povestea lui Zhi și Povestea lui Xiao urmăresc transmiterea, din generație în generație, pe linie maternă, a acestui rău fundamental de a fi femeie. De la mamă la fiică și de la bunică la nepoată, nu există un alt cuvânt de adresare reciprocă decât „cățea”. Evoluția acestor trei generații de femei (care în realitate sunt cinci, dacă o luăm în calcul pe mama lui Xian și pe fiica lui Xiao) pe durata unei jumătăți de secol e menită să pună în evidență un proiect vital încrămențit în existență. Senzația de prefixare într-un destin creat o dată și pentru totdeauna provine din „istoricizarea” concretă a evenimentelor narațiunii: undeva, pe un ecran paralel, în primăvara lui '39, japonezii intră în oraș, Mao Zedong inițiază Marele Salt Înainte, revoluția culturală își desfășoară programul de reeducare prin muncă, dar niciunul dintre aceste majore evenimente din istoria chineză nu par să afecteze existența larvară a acestor femei închise în coconul propriei nefericiri. Dacă există, totuși, o evoluție în psihologia comportamentală a acestor câtorva generații de femei, ea realizează saltul de la sinucidere la tentativa de omor: în prima generație, mama lui Xian se sinucide ca răspuns la gestul monstruos al fiicei de a se acupla cu amantul ei, iar în ultima generație, Xiao, abuzată sexual de tatăl vitreg și părăsită de soț pentru o altă femeie, planifică o răzbunare sângeroasă cu un satâr de tranșat carnea. În contraponderea romanelor care problematizează imensul tragism al istoriei chineze din secolul trecut, povestirea lui Su Tong este un adevărat document sociologic care „dă voce” acestor victime insignifiante, mute și anonime ale opresiunii sexuale.

Povestirea lui Su Tong nu urmărește scopuri de didascalie sau de „educație sentimentală” feminină, ea se rezumă la o filmare cu încetinitorul a unei colectivități umane în care socializarea feminină traduce disprețul, conotația negativă și inferioritatea ce planează asupra corpului feminin de secole. Xian este un personaj derivat din tiparele „frumoaselor adormite”, o tânără care visează la o viață de vedetă a marilor ecrane, abandonându-și viața și corpul unui regizor viciat și, desigur, escroc. Părăsită imediat cum rămâne însărcinată, eroina acestei drame tipic feminine își narativizează astfel spulberarea iluziilor de a se sustrage destinului: „De-a lungul anilor, se obișnuise să creadă că sarcina aceea neașteptată fusese la originea nenorocirii ei. De asemenea, nu putea să-l ierte pe patronul Meng pentru greșeala de atunci, când nu a vrut nici în

ruptul capului să folosească acel prezervativ de proveniență americană, fapt care i-a distrus mai apoi viața” [2, p. 85]. Zhi, fiica bastardă, pornește pe calea emancipării prin muncă, se căsătorește cu un tânăr membru de partid, însă, paradoxal, deteriorarea „naturii” ei feminine începe tocmai odată cu eliberarea din constrângerile „speciei”. Inaptă reproductiv, ea acceptă să înfieze o fetiță, dar efectele obscure ale maternității nega-te se repercutează asupra sănătății psihice. Furioasă pe propriul ei corp și destin, nesigură și geloasă, ea face o tentativă de sinucidere, sfârșind într-o deprimare la limita demenței. Concluzia ei despre rostul trecerii prin viață este aceasta: „Mama m-a născut ca să-i port soarta nenorocită, o urască de moarte! Sunt o fiică nelegitimă, inițial nu trebuia să vin pe această lume. Prin urmare, sunt sortită să nu mă pot bucura de aceleași drepturi ca ceilalți” [2, p. 114]. Xiao, ultima din această stirpe de femei nefericite, crescută în indiferența mamei și avansurile libidinoase ale tatălui vitreg, reproduce infernul afectiv în propria ei familie. Victimă și agresor în același timp, ea este conștientă de ordinea injustă a lumii: „De ce nu sunt și eu bărbat? Nu-mi place viața de femeie. Voi, bărbații, habar nu aveți ce greu este să fii femeie! Ca femeie, nu trebuie neapărat să te măriți, însă ai nevoie de bărbat, așa că în cele din urmă tot te măriți. Nu știi de ce este așa. Prin urmare, eu le desconsider pe femei și mă desconsider și pe mine” [2, p. 128].

„O altă viață de femeie” este o altă variațiune pe tema alienării feminine. Situată într-un decor tipic eclectismului chinez contemporan, unde vestigiile trecutului coexistă cu noile realități sociale, narațiunea se dezvoltă pe două linii paralele de subiect, populate de figuri feminine din „epoca burgheză” și din cea comunistă. La etajul superior al fostei cândva faimoase prăvălii a familiei Jian, se desfășoară existența abulică a fiicelor îmbătrânite și celibatate ale proprietarului, iar la parterul transformat, după naționalizare, într-o dugheană de condimente, colcăie viața trivială și patetică a celor trei vânzătoare de murături și sos de soia. Despărțite de placa subțire și fisurată a tavanului, cele două lumi paralele nu au, în aparență, niciun punct de tangență între ele. Educate să se poarte „după cum se cădea unei femei tradiționale”, surorile Jian par încremenite într-un timp istoric demult apus, petrecându-și viața cu „ghergheful în mână și brodând”, claustrate în atmosfera statică a muzeului lor de umbre: „La ora 12, limbile ceasului împărțeau monotoniea unei zile în două jumătăți, prima jumătate era dimineța apăsătoare, iar a doua jumătate era după-amiaza și mai apăsătoare și mai lungă” [2, p. 158]. Oroarea profundă față de vulgaritatea lumii exterioare capătă forma grotescă a izolării în spațiul protector al solitudinii, populat de fantezmele părinților defuncți

și de propriile corpuri anihilate prin multiple și obsedante refuzuri. Legătura patologică dintre cele două surori devine pregnantă pe măsură ce „dincolo”, în universul proletar al magazinului de condimente, se joacă dramele unor relații interumane nu mai puțin morbide. Prin refuzul său de a se mărita până la vârsta de 56 de ani, motivat de spaima „pângării corpului”, sora mai mare dezvoltă o nevoie maladivă de a-și proteja sora mezină, transformând-o în obiectul pasional al pulsionilor ei distructive. Dar nimic din acest registru de autoritate perversă, desprins din educația tradițională și, de aceea aparent anodin, nu prevestește deznodământul cu adevărat clinic al acestei istorii de rasism camuflat și invidie. Deocamdată, normele morale superioare ale clasei le țin la distanță de bâlciul hiperbolic, stupid și scandalos al femeilor de la parter. Surorile Jian ignoră comportamentul lor libertin, încurcăturile amoroase, strigătele, înjurăturile și amenințările cu moartea sau cu tăierea limbii, proferate de cele trei vânzătoare. Ele par să ignore chiar și războaiele lor intestinale, animate de invidie și ură congenitală, care au condus, în cele din urmă, la masacrarea, cu satărul, a uneia dintre ele de către soțul înșelat. Criza va izbucni abia atunci când sora mai mică, cedând insistențelor lui Gu Yaxian, se va căsători cu un învățător văduv. Episodul descinderii surorii majore în dugheana de murături, îmbrăcată în haine de doliu (după sora pierdută) și înarmată cu o foarfecă destinată tăierii „limbii spurcate” a pețitoarei Gu Yaxian, marchează începutul unui delir persecutoriu vecin cu nebunia. Incapabilă să pună amenințarea în act, această victimă a „pedagogiei negre” a unor convenții sadice și exigențe imposibile, va canaliza asupra ei însăși întreaga energie distructivă acumulată de-a lungul vieții. Ceea ce frapază însă până și imaginarul consumatorilor de „Serial Killer”, obișnuiți cu diversitatea scenelor de violență perversă, este rafinamentul neobișnuit al metodei de sinucidere: „Jian Shaozhen își înfipsea în vene nenumărate ace de brodat. Rămăsese așa lângă gherghof, așezată pe un scaun de mahon care căpătase luciul de atâta frecat, așteptând să i se scurgă sângele până la ultima picătură, păstrându-și liniștea până la sfârșit” [2, p. 191]. Dar cea mai fascinantă imagine a nebuniei a putut fi descoperită abia după moartea ei: portretul lui Gu Yaxian, cusut cu ațe de mătase, cu o foarfecă înfipă în dreptul gurii, acolo unde se presupune că ar fi trebuit să fie „limba ei spurcată”.

BIBLIOGRAFIE

1. <https://www.theguardian.com> (30 martie 2011)
2. Su Tong, *Soții și concubine*, Iași: Polirom, 2015.

SCAN Lit

Diana Vrabie

LA NOAPTE SAU DESPRE CEEA CE ÎNSEAMNĂ „A TRĂI DUPĂ AUSCHWITZ”

Romanul *Cette nuit*, semnat de Joachim Schnerf, publicat în 2018 la Editura Zulma, a apărut de curând la Editura Eikon din București, în traducerea Floricăi Ciodaru-Courriol, cu titlul *La noapte*.¹ Excelentă mediatoare între culturile română și franceză, Florica Courriol facilitează pentru publicul român accesul la noutăți editoriale de anvergură, având în vedere faptul că romanul a beneficiat între timp de premiile „Orange du Livre”, „Cercle Chapel”, „Jérôme Cahen”. Anterior, traducătoarea „a adus acasă” autori francezi și elvețieni, precum Florence Noiville, Thérèse Obrecht, Slobodan Despot, Catherine Lovey, Jean-François Haas, Anna Felder și, respectiv, a făcut vizibilă literatura română în Franța prin traducerea creațiilor Hortensiei Papadat-Bengescu, Rodicăi Draghinescu, Martei Petreu, Magdei Cârnelci, ale lui Iulian Ciocan, Ioan Popa, Cătălin Pavel, Horia Ursu, Bogdan Costin, Tudor Ganea, Mihail Sebastian, colaborând cu mai multe edituri prestigioase

¹ Joachim Schnerf, *La noapte*, traducere din limba franceză de Florica Ciodaru-Courriol, București, Editura Eikon, 2020

și predând câțiva ani buni limba română la Universitatea Lyon 3.

Joachim Schnerf, autorul romanului *Mon sang à l'étude*, ne aduce o nouă revelație literară prin această proză emoționantă, concepută la persoana întâi, în care suntem invitați să descoperim cultura evreiască în cadrul unei familii. Suntem în dimineața Paștelui evreiesc, în care un bătrân simpatic, ușor fatalist, Salomon, rămas de curând văduv, urmează să organizeze singur Paștele în familie, contând pe cele două fiice ale sale. El reinspectează reuniunile familiale anterioare, când soția și mama copiilor săi, Sarah, era încă în viață, prilej de reverberații nostalgice, de bilanțuri existențiale, de tristeți inerente, de bucurii cotidiene. Într-un ritm hipnotic el evocă trecerea timpului, doliul, absența, solitudinea. E pentru prima dată de-a lungul unui mariaj de jumătate de secol când Salomon va întâlni Paștele cu fiicele, ginerii și nepoții, în absența soției sale. Amintirile se leagă halucinant, conjugând emoții de început, nașterea copiilor, a nepoților, concilierea fiicelor, escapadele ginerilor, toate conferind culoare acestei povești de familie, din care răzbat cele mai autentice emoții umane. Secvențele existențiale și aspectele cele mai intime apar în lungi confesiuni, care sparg linia de acțiune, venind cu planuri temporale diferite și cu redimensionări din urmă și din adânc. Memoria este lăsată să curgă nestingherită, recuperând episoade de semnificații diferite, de la cele legate de deportarea sa la Auschwitz, împreună cu părinții săi, de unde numai el a scăpat cu viață, renăscând din ultimul cerc al iadului, până la cele legate de prima seară pascală în familia soției. După ce a trăit ceea ce nimeni nu ar trebui să trăiască vreodată și ceea ce nimeni nu poate comunica pe deplin, Salomon depășește această experiență, reușind să-și întemeieze o familie și să ducă o viață cât se poate de normală, livrând toată energia sa solară asupra oamenilor. Acum, după moartea soției, el urmează să-și accepte singurătatea, proiectând cu înfrigurare sărbătoarea în noul format, cu „marea absentă”. Reconstruiește virtual scenariul, încercând să găsească substitute pentru acțiunile făcute anterior de soția sa, potrivește imaginativ ordinea evenimentelor și ceremonialul sărbătorii, anticipând reacțiile care vor veni de la fiecare: „Înainte de a recita Rugăciunile de Mulțumire, mă voi preface că sunt obligat să caut jumătatea de azimă sub fața de masă, dar ea nu va mai fi acolo. Surprins, – chipurile! – mă voi face că sunt deosebit de întristat. „Fără Mața, cum să terminăm noi Seder-ul?” Mă voi adresa apoi nepoților, poate știu ei unde este Afikoman-ul. Și în ciuda vârstei, vor râde din toată inima, ca în fiecare an, vor ridica brațele spre cer și vor veni cu

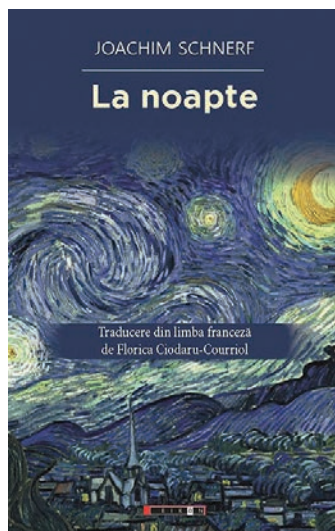
mine să urmărească îndeaproape ancheta. Eu voi repera firimiturile ce conduc până la turtă, evitând piste false sugerate de Tania și Samuel” (p. 80).

Trecuți prin experiența Auschwitz, supraviețuind ca prin minune, cei doi soți dețin o memorie specifică, de tip Auschwitz, care la Salomon e impregnată de un umor concentraționar aparte, o terapie, mai degrabă, în ideea camuflării durerii vibrante, în care frica, temerile cele mai profunde se amestecă cu aluziile auto-persiflante, zeflemitoare și cu atât mai necesare: „Struthof al tău, de fapt, o cură făcută în Vosges finanțată de siguranță... iar dușurile de la Bergen-Belsen, un lux, comparate cu termele de la Baden-Baden...” (p. 23). Glisarea între umor și lacrimi reprezintă chiar esența umorului iudaic de sorginte concentraționară. Referințele la Holocaust sunt deghizate în glumele de un umor șocant, care îi tensionează uneori pe ceilalți membri ai familiei. Sarah, pe care o exasperează orice aluzie la atrocitățile lagărelor, denotă totuși delicatete și tact, activând o „amnezic” necesară: „Dar pe urmă mă iertă, ca de fiecare dată. Niciodată nu putuse fi supărată pe mine mai mult de câteva ore, sfânta mea amnezică” (p. 25). E de ordinul evidenței că atrocitățile și actorii acelor timpuri inumane continuă să-i urmărească pe cei doi, dar lecția lor de viață e reductibilă la o filosofie umană superioară: „a-ți iubi semenii și a avea încredere în ei după experiența Auschwitz”. Credințele milenare, dramele secolului al XX-lea se reflectă în stilul de viață și modul de gândire al celor doi soți: „Sărbătoarea de Pesah este vizibilă pretutindeni, cutiile de Mața au invadat apartamentul iar scaunele nu așteaptă decât căderea nopții ca să suporte familia noastră reunită” (p. 45).

Salomon și Sarah au educat două fiice, Denise și Michelle, ființe diametral opuse, care nu se suportă reciproc. Denise este introvertita vulnerabilă care se scufundă în alcool când este în prezența surorii ei mai mici. Michelle e colerica cu un temperament isteric care terorizează toată lumea, începând de la Patrick, soțul ei, și încheind cu cei doi copii, Tania și Samuel. Naratorul evocă cu umor și tandrețe defectele și slăbiciunile acestora, reconstituind imaginea familiei: „Printre adulți era o femeie angajată pentru dialogul culturilor (Sarah), un zurliu ce ținea în dormitorul său un portret al lui Ariel Sharon (Pinhas), o adeptă a denunțării complotului politico-mediatic, presupus a-i susține pe palestinieni (Denise), o membră a Mișcării pentru Pace (Michelle), și un membru al asociației de Prietenie între Alsacieni și Loreni (Patrick). Fără ca acesta să aibă vreo opinie clară asupra Ori-

entului Apropiat și, aparent, nici suflet. Și mai eram eu, arbitrul, care încerca pe cât putea să dezamorseze crizele în caz de forță majoră” (p. 75). Pe parcursul reflecțiilor sale, protagonistul manifestă o mare afecțiune pentru fiecare membru al familiei sale, dar, în același timp, denotă o imensă luciditate față de felul lor de a fi. Profilurile personajelor, bine ancorate în generația pe care o reprezintă, se perindă ca pe un ecran cinematografic, proiectând un *roman al familiei*: „Familia asta pe care Sarah o îndrăgea atât de mult. Denise și Pinhas al ei, afabulatorul ăsta meditarenean cu care nu a avut copii. Apoi Michelle și Patrick care au adus pe lume doi adorabili demoni. Tania, cea mai mare, rebela. Și Samuel, acum de doisprezece ani, cu figură de bebeluș, trăsături pure, Sarah adora să-i mângâie mânuța ridată prin toate colțurile când venea s-o ajute la bucătărie. Așezat totdeauna între mine și ea, la *Seder*. Ca să asculte Izgonirea din Egipt și gata să-mi pună o întrebare cu orice ocazie. Fiindcă așa se petrec lucrurile, seara de *Pesah* este noaptea când se transmite tradiția celor tineri, noaptea întrebărilor. Și a descoperirii doliului” (p. 26).

Explorarea relațiilor umane oferă soliditate romanului pentru că autorul denotă dexterități deosebite în scrutarea manifestărilor omenesti în momente speciale: doliu, naștere, drame, dureri, resentimente, surprinzând cu profundă acuitate relația cu Istoria și radiografiind nuanțat marea Iubire – cea pe care Salomon o trăiește pentru soția sa, Sarah, chiar și dincolo de moartea ei: „Sarah. Îmi place să-i șoptesc numele, să-l murmur în gând pentru a împiedica uitarea să dea târcoale, pentru a ține uitarea la distanță. Mi-o învelesc în covoare, în perdele, îi dezmembréz imaginea pentru ca niciun nazist să nu o poată ridica întregă. Înlocuiesc abat-joururile cu irisul ochilor ei albastrui, pernele cu mâinile ei mângâietoare” (p. 23). *La noapte* e un roman tulburător, povestit cu multă sensibilitate ce relevă istoria unei iubiri, cu toată gama de nuanțe: tandrețe, prețuire, admirație, respect, dar este și istoria unui doliu, descins din pierderea iubirii și a sensului vieții. Dincolo de ceea ce fac și ce trăiesc personajele, prinse în regia autorului, observăm plăcerea de a scrie proză. Fraza calcă atent, pa-

ginile se armonizează, fiecare scenă este construită ca parte vizibilă a unui întreg. Joachim Schnerf deține o știință compozițională care valorifică, în egală măsură, amănuntul și ascunderea lui, crearea unei scene-cheie și schimbarea, pe parcurs, a cheii de înțelegere.

Sub ochii lectorului se desfășoară o extravagantă comedie umană cu un repertoriu constant de-a lungul anilor când, conform tradiției, se reunesc pentru a sărbători Paștele: Denise care își reprimă tristețile în alcool, Patrick care este supus problemelor intestinale irepresibile, nepoții care se tachinează reciproc. Nimic din toate aceste inconveniente nu poate anula ceremonialul sărbătoririi Paștelui, care se desfășoară după un ritual precis: „Soția mea cerea ca toată lumea să fie atentă în momentul enumerării celor zece plăgi, pasaj decisiv înainte de Ieșirea din Egipt. Ca și bunica lor, copiii jubilau în clipa când trebuie să-ți înmoi degetul în paharul de vin și să arunci în fața ta o picătură de sânge la citirea relelor făcute egiptenilor. Michelle și Denise, acum Tania și Samuel” (p. 61) Această tainică liturghie, înregistrată și descrisă până la cel mai apropiat cuvânt din Haggadah, „o carte cu rugăciuni și lamentații, care povestește despre luptă, despre exod, cu întrebări și speranțe” (p. 12) se încheie cu celebra formulă „Anul viitor la Ierusalim”, care a fost timp de aproape douăzeci de secole o dorință imposibil de atins. Paștele evreiesc este, înainte de toate, un mod de a retrăi exodul din Egipt în prezent. Mai multe planuri se intersectează în simbolistica Paștelui evreiesc: sacrul și profanul, universalul și particularul, eternul și efemerul, trecutul și prezentul, comunitatea și individul, într-o unitate autentică și emoționantă.

Joachim Schnerf ridică la o dimensiune universală destinul individual al lui Salomon și mediul iudaic, aducând o reverență îndelungatei suferințe a iudaicilor, dar și consecvenței lor. Autorul reușește să amestece Marea istorie în viața de zi cu zi și să confere unui destin individual valoare de simbol. Este un roman plin de umanitate care ne învață cum se poate trăi asumat și responsabil, radiind iubire pentru semeni, chiar și după lecția dură de la Auschwitz.

Grigore Chiper

FUGA DE REALITATE SAU FORȚA DE RECICLARE A EI

Cu *Zilele după Oreste* (2019), Vitalie Ciobanu se întoarce la proză, de data asta, la proza scurtă. Volumul său era cumva așteptat, întrucât scriitorul publicase în ultimii ani mai multe nuvele din ceea ce apare inclus în volum.

Recunoaștem și aici, ca și în romanul său de debut, promovarea intensă a ideilor și vobutele stilului său inconfundabil, stând alături de stilistica eseului. Spre deosebire de *Schimbarea din strajă* (1991), în volumul de proză scurtă autorul se ocupă de istoria recentă. Chiar dacă Vitalie Ciobanu împinsese departe hotarele romanului istoric, totuși genul îi impusese anumite limite insurmontabile, de aceea probabil autorul a hotărât să se axeze pe anii din urmă și să-și permită astfel, dincolo de libertățile mai mari, o abordare politică, un punct de vedere asupra crizelor umanității și asupra artei contemporane.

În cartea recent editată se resimte vâna de romancier, tentația de a dezvolta unele subiecte până aproape de ultimele lor consecințe. Cel puțin două proze se pretează la o astfel de interpretare: *Un taxi de noapte* și *Croaziera*. Putem doar să ghicim dacă aceste bucăți sunt germene sau romane abandonate. În tot cazul, un volum de proză ca cel al lui Vitalie

Ciobanu câștigă prin excepționala varietate, când fiecare cititor, chiar și cel pretențios, își poate găsi piesa preferată. În ciuda varietății, toate textele au un punct unde se intersectează: intruziunea fabulosului și a SF-ului sau rezolvarea unei coliziuni prin trimitere la o piruetă neașteptată.

Cele șapte proze, fiind datate, cuprind o perioadă de aproape douăzeci de ani. În felul acesta, avem ocazia să asistăm la evoluția prozatorului, a intereselor sale pentru diferite arii problematice, captate dintr-o perspectivă inedită. Activitatea sa de ziarist îl ajută să se expună asupra a ceea ce se întâmplă cu societatea noastră în care trăim, dar și cu omnia, a cărei parte suntem, fără ca cele două zone – literatura și jurnalismul – să se suprapună decât într-o arie conceptuală.

Prima proză, care a și dat titlul cărții, ne introduce în epoca unor mari și fundamentale transformări sociopolitice (scriitorul nu ne oferă nicăieri prea multe detalii ca să putem localiza sau data narațiunea cu mai mare exactitate, preferând un caracter general uman al întâmplării). Oreste, fost profesor de estetică, trebuie să se adapteze la noile realități, de aceea, pentru a supraviețui împreună cu mama sa în etate și bolnavă, deschide un magazin de vechituri. Dar Oreste nu este doar tipul slab adaptat la viața nouă, el ia în serios „sloganurile generoase ale zilei – libertate, toleranță, justiție, civism, ecologie, drepturile omului” și chiar încearcă să le propage străinilor pe care îi întâlnea în cale. Apoi, brusc, perspectiva narativă se întoarce și în față este împins un individ dubios, care se dădea drept „elevul preferat al lui Oreste” și care povestește despre ultimele clipe ale lui Oreste, căci într-o bună zi magazinul a ars, iar Oreste și mamă-sa au dispărut fără urmă. În scurt timp, cazul este uitat și lumea trăiește mai departe, numai că viața lor va lua o buclă nouă și implacabilă, numită și „zilele după Oreste”. Astfel, povestea lui Oreste, descrisă la început cu lux de amănunte, se subțiază treptat, devenind o parabolă, din care nu lipsesc insolitul și aleatoriul ca mijloace de construcție a unui text epic. Toate personajele sunt înzestrare cu trăsături emblematice pentru tipul de societate răsărit la orizont.

Dezavuarea mecanismelor politice cu care se operează la scară națională și internațională este reluată în *Taxiul de noapte*. Proza începe realist, prezentând o întâlnire dintre Radu Baltazar, scriitor, și conducătorul unui taxi, oprit evident pentru a ajunge acasă, într-un colț îndepărtat al orașului. Pe drum cei doi discută de la egal la egal. Taximetristul află despre problemele de creație cu care se confruntă pasagerul său la momentul de față. Radu Baltazar se găsește de fapt într-o criză de creație și atunci taximetristul îi propune o ieșire din impas. Scriitorul acceptă provocarea. Taximetristul îl duce pe pasagerul său la o vilă situată într-o

pădure. Ceea ce bănuia Radu Baltazar se adevărește, că taximetristul este mai mult decât ceea ce pare. Acesta din urmă nici nu neagă afirmând că face parte dintr-o organizație mai largă. Vila este dotată cu numeroase monitoare. La o simplă apăsare de buton, pe monitoare derulează diferite scene din viața politică, se poate vedea de fapt ceea ce nu apare nicăieri în comunicate sau presă – totul este demonstrat pentru a crea scriitorului dezgust. Tocmai în acest moment taximetristul formulează întrebarea cheie: „Veniți cu mine, domnule Baltazar?”

Personajele lui Vitalie Ciobanu sunt împinse rând pe rând într-o capcană în care ar putea să cadă sau sunt puse în situația să facă o alegere decisivă. În *Taxiul de noapte* avem o situație faustică în care protagonistul trebuie să ia o decizie: devine luptător în numele unor idealuri, utilizând mijloace mai puțin elegante, sau rămâne la instrumentele sale, deși ineficiente, acum chiar căzute în inactualitate?

Pentru a-și salva personajele de impasul suprem în care ajung, Vitalie Ciobanu apelează la soluția fantastică (ca în *Croaziera*), onirică (ca în *Taxiul de noapte*) sau insolit-misterioasă (ca în *Zilele după Oreste*). Oreste nu poate exista în continuare cu un magazin falimentar, cu o mamă bolnavă și cicălitoare, opiniile sale democratice intră în contradicție cu societatea obtuză. Radu Baltazar, odată ce ar fi răspuns întrebării provocatoare finale a taximetristului, ar fi trebuit să declanșeze o nouă narațiune, cu final poate mai imprezibil pentru el.

În centrul povestirii *O după-amiază cu Llosa*, se află Alexandru Palade, un intelectual respectat la nivel național și chiar internațional. Reputația lui s-a creat în baza operei lui Llosa, al cărui traducător și comentator avizat este. Pe de o parte, se simte un artist împlinit, cunoscător perfect al operei marelui scriitor de la Lima, pe de altă parte, propria operă, lăsată undeva în umbră, rămâne pentru totdeauna într-o fază de proiect nerealizat. Acest plan este exprimat de soția sa, care îl admonestează, amintindu-i de propriile scrieri, abandonate în cele din urmă, chiar dacă Alexandru Palade nu dă semne vizibile că ar avea, în acest sens, vreo frustrare. Și aici Vitalie Ciobanu ia în dezbateră o problemă

Vitalie Ciobanu, *Zilele după Oreste*, Ed. Humanitas, București, 2019

a artistului autohton, reliefată sub o altă perspectivă decât, să zicem, în *Taxiul de noapte*, unde dilema scriitorului este ilustrată mai mult sub un aspect de alegere morală. În *O după-amiază cu Llosa*, scriitorul de pe plaiurile mioritice apare doar ca o copie fidelă a maestrului adevărat, în cazul de față a celebrului scriitor și politician peruvian. Modelul Llosa nu este ales întâmplător, întrucât autorul *Conversației la Catedrală* îmbină aspectele politic și artistic, importante în economia cărții și chiar pentru vederile literar-estetice ale lui Vitalie Ciobanu. Ceea ce spune Alexandru Palade despre Llosa i se poate atribui și prozatorului nostru: „Llosa combină, cum n-am mai văzut la niciun alt prozator latino-american, stilul clasic al povestirii sau romanului de aventuri cu problemele de stringență actualitate, fără ca această alăturare să deranjeze, să coboare nivelul” (p. 94-95). Deși nu se insistă expres asupra impedimentelor care conduc la o limitare a scriitorului local, a nerealizării lui funciare, purtând un caracter de damnat, obstacolele decurg din întreaga problematică a cărții, concentrată într-o singură întrebare cu multiple variații: ce s-a întâmplat cu noi de am ajuns în acest punct mort?

În ultimele nuvele, *Croaziera* și *Globul de cristal*, elementul fantastic se îngroașă, devenind procedeu de construcție și de existență a prozei.

Croaziera începe la fel realist, fiind descris un grup de tineri artiști. Cadrul sociopolitic este în mare parte ignorat și sunt scoase în lumină doar preocupările câtorva tineri care trăiesc cu anumite valori, ducându-ne cu gândul la perioada de la începutul anilor '90 ai secolului XX, și care încearcă să facă o artă underground. Și aici în centru este situat un personaj, Justin, doar că acesta strălucește mai mult prin absența sa decât prin prezență. Povestirea debutează cu primirea de către Damian și Monica, liderii grupului neformal, a unui video nesemnăt din Germania, în care ceea ce apare acolo este filmat de o manieră stranie. Damian și Monica conchid că secvențele sunt de la Justin. Acesta a frecventat o perioadă grupul, dar a rămas nesatisfăcut de activitatea lui și a decis să plece în străinătate. Damian și Monica sosesc la Regensburg, de unde le-a parvenit video-ul și unde au o cunoștință, și încep să îl caute pe Justin. Din acest moment „vânătoarea” capătă trăsăturile unui joc detectivist cu trăsături horror „de-a pisica și șoarecele”. Realitatea dispare și nu se mai știe cine este pisica și cine șoarecele. Dincolo de faptul că trăsăturile realiste ale unei boeme de la Chișinău și numeroasele pagini dedicate Regensburgului, cu goticul său neatins, sunt redată cu multă acribie, interesul scriitorului se focalizează de la un anumit punct pe o distorsionare a realității și pe prezentarea unei irealități în termenii auten-

ticismului, concept dezbătut în mai multe bucăți ale acestui volum. Teza supremă este că nu verismul trebuie să primeze într-o operă, ci autenticitatea ei. Înainte de a relata despre dispariția enigmatică a lui Justin, prozatorul introduce o scenă, menită să pregătească cititorul pentru ceea ce va urma în propria narațiune. Autorul povestește despre un film, cu actori care au existat în realitate, iar filmul a fost proiectat într-un orașel real și el. Doar că ceea ce s-a întâmplat la finele filmului depășește cadrul realității: unul dintre actori trage în direcția sălii. „Când filmul se termină și se aprind luminile, răsună țipetele ascuțite ale unor femei, care descoperă alături de ele un bărbat mort, cu capul lăsat pe spate. Rândul 14, locul 9” (p. 139). Pledoaria pentru principiul autenticității nu se încheie aici: prozatorul invocă scena (p. 128) când frații Lumière au filmat pentru prima dată un tren, care vine înspre sală, iar oamenii sar speriați și debusolați de pe scaune. Astfel, asistăm nu doar la narațiune, ci și la o fundamentare a ei.

Nu știu dacă Vitalie Ciobanu a pus la baza acestei relatări un caz real și tragic, petrecut în 2012, la o periferie a Denverului, când la premiera filmului lui Christopher Nolan, *The Dark Knight Rises*, un criminal pe nume Holmes (inspectorul din filmul repovestit de Vitalie Ciobanu se numește Hopkins) deschide focul asupra spectatorilor, omorând 12 persoane.

Principiul autenticității, apărut și promovat de Vitalie Ciobanu în variantă proprie, este descris de Justin: „Nu, literatura este altceva decât viața, deși nu se poate lipsi de ea. Suntem născuți să trăim, nu să existăm într-o carte scrisă de cineva sau într-un film. E o realitate paralelă, mai bună sau mai rea, nu știu. Dar e altceva” (p. 149). Anume în această realitate paralelă nimeresc Damian cu Monica și, în general, toate prozele sunt secundate de acest fundal al imaginației sfidând legile realității.

Vorbind despre modele, de la care Vitalie Ciobanu se revendică direct sau indirect, *Taxiul de noapte* și *Croaziera* amintesc de o literatură occidentală, al cărei vârf de lance este Dan Brown, în timp ce *Globul de cristal* trimite de departe la *Sărmanul Dionis*: bătrânul scriitor vs. meșterul/maistrul Ruben (bătrânul dascăl, în *Scrisoarea III*), globul de cristal sau globul ocular vs. începutul nuvelei eminesciene când protagonistul închide un ochi și își vede mâna redusă etc.

Valoarea *Zilelor după Oreste*, pe lângă impecabilitatea limbajului său unic recunoscut, constă în a împinge narațiunea dincolo de niște hotare tradiționale și a apela la tipare universal recunoscute și în vogă de a face astăzi literatură.

Calina Trifan

UN ORAȘ PROMIS

Proza noastră este în trend ascendent și trebuie să recunoaștem că în ultima vreme se impune tot mai mult cea scrisă de femei. Faptul ne bucură, căci până mai ieri proza scrisă de femei era privită ca ceva marginal. Schimbarea de atitudine, sperăm, vine dinspre recunoașterea valorii actului scriptural, și nu e dictată doar de politici gender. Contează rezultatul: literatura.

Și cu toate astea, vizavi de un debut în proză suntem mai reticenți decât de unul în poezie. De ce? Din simplul fapt că poezia înregistrează vibrațiile exuberanței, ale tinereții, pe când proza – pe cele ale experienței de viață. Și totuși, o voce tânără întotdeauna suscită interes, animă, provoacă.

Din numărul apreciabil de cărți de debut editate în anul 2019, surprinde plăcut și prin titlu, dar și ca produs tipografic și chiar tactil, *Orașul promis*. Volumul poartă semnătura Valentinei Șcerbani și a apărut la editura *Tracus-Arte* din București. Romanul (deși narațiunea ni s-a părut la juma distanță dintre roman și jurnal) beneficiază pe coperta a 4-a de aprecierea pertinentă a lui Dumitru Crudu, din care citim că „ceea ce se anunță a fi un roman realist sau post-realist se transformă într-o narațiune alegorică. Situat între Carlos Fuentes și Ovidiu Nimigean, romanul Valentinei Șcerbani redă, într-un limbaj îmbibat de poezie, povestea unei pierderi. Un roman pur și simplu răscolitor.” Aceste cuvinte încurajatoare de însoțire ne fac cu ochiul, sună ca o invitație la lectură.

Cartea, dacă e să rezumăm în două fraze, e despre neputința omului inert de a accepta viața și de a respinge moartea, teama, singurătatea. Canavaua e o îmbinare de real și fabulație. La pragul de viață și de creație, autoarea încearcă teme dar și mijloace deloc ușor de realizat. Dar ea s-a ambiționat și le-a dus până la capăt. Poate de aceea și firul poveștii pe alocuri este încurcat, încât îl pierde (uneori) nu doar cititorul, ci și naratoarea. Sigur, dacă nu e ceva gândit, intenționat. Atunci când nenorocul și se pune de-a curmezișul, viața chiar devine ilogică: „Fata din roman, Ileana, nu prea are între ce să aleagă. Pentru că orice ar alege e rău și orice ar face e și mai rău. De aceea e și condamnată la inacțiune, devenind prizoniera unui destin nemilos. De care nu e capabilă să se rupă și pe care nu poate să-l schimbe, cu toate că face câteva încercări în acest sens, adevărat că timide.” În starea asta de semi-inconștiență vis-à-vis de decesul mamei, „sirota pri jivom otte” și încă „într-un muzeu al singurătății”, Ileana, protagonista, uită, într-un fel justificat, de orașul promis. Dar nu au avut de ales nici mătușile care au preluat-o. Povestea lor nu e cu nimic mai fericită decât a orfanei.

Toate cele patru femei (a patra nu apare „în carne și oase”: „M-am gândit la mama. La fața ei albă, la mâinile reci, la pieptul ei cald, la ochii căprui, la trupul ei trecător, la toată viața noastră, la orașul promis, la zorii zilei, la soarele apus.”) meritau (toate) o viață mai bună, dar, fiind abandonate, s-au ales cu Toltre și cu agresivitatea vulgară care nu doar le umple, dar și le otrăvește viața. Bărbații, în narațiune, sunt doar amintiți și, bineînțeles, schițați în tonuri gri, precum o meritau.

Cum *Orașul promis* este un roman elaborat de o debutantă, e firesc să aibă pe lângă tare, și greșeli inerente începutului. Observațiile le fac doar din respect pentru scrisul adevărat. Fiindcă nici oniricul, nici formula de construcție, care lasă părțile libere, nu salvează greșelile de limbă și alunecările de sens („după o vreme de secetă, pe alocuri, pământul era destul de vârtos”. „Ploile mari fac grâul copt să încolțească în spic”, a spus mătușa mea, făcându-ne loc prin lanul de grâu”) – nota bene! în luna noiembrie. Mai multă atenție la detalii și la corectitudinea limbii! Ca să reușești în acest domeniu e necesar să ascuți laudele, dar mai ales: „să tragi profit din criticile de bună-credință”. Așteptăm ca Valentina Șcerbani să ne confirme supoziția că *Orașul promis* e doar preludiul viitoarelor realizări.

Dumitru Crudu

DOUĂ ROMANE DE PAUL GOMA

TORTURA BRUTELOR

Obiectul romanului *Gherla-Lătești* este tortura și teroarea la care a fost supus Paul Goma, pentru a renunța la convingerile sale și a pactiza cu regimul. Acestea au fost uriașe. Dar, cu toate acestea, romancierul a rezistat și în finalul cărții va pleca din pușcărie cu aceleași idei cu care a intrat.

Rețin însă o scenă foarte dură. Gardienii, după ce-și istoviseră un prizonier (altfel cum să le spui unor oameni care erau la cheremul unor brute?) în bățai, secerându-l din picioare cu directe de stânga și de dreapta, îndelung exersate pe alți deținuți, au încercat să-l violeze în grup. E o scenă de-a dreptul terifiantă. Doi gardieni cu pantalonii pe vine alergând după un deținut ca să-l prindă și să-l violeze și acesta, nevrând să le satisfacă hatârul, fuge prin camera de tortură, cu gardienii după el, înfuriați și întărâțați la culme că acesta le-a scăpat din mâini.

Tortura fizică, psihică, fiziologică și sexuală este la ordinea zi-

lei în Gherla. Tortura ca un mijloc de îngenunchere și de umilință. În urma ei, deținuții trebuind să se teamă și de propria umbră. Frica. Teama. Groaza. Panica. Supunerea. Iată ce trebuiau să simtă deținuții zi de zi, dacă nu chiar clipă de clipă. Și asta în timp ce mardeiașii nici nu știau prea bine de ce-și caftesc prizonierii.

Umilințe absurde. Una mai absurdă ca alta. Gardianul Vasea nu le permite să stea pe pat, nici culcat și nici în fund. Impunându-i pe celulari (adică pe deținuți) să meargă continuu. Mereu și mereu să umble. Toată ziua să fie în mișcare.

Drept urmare, când e acesta de gardă, toată lumea roiește prin celulă. Până și bolnavii, așa epuizați cum sunt. Cu toate că e un ordin absurd, nimeni nu încearcă însă să protesteze. Dar în celula aia sunt fruntași ai partidelor istorice, intelectuali subțiri și oameni cu o minte brici. Obosiți să mai protesteze, obosiți să se mai opună, ei sunt gata să înghită orice, doar-doar ca să fie lăsați în pace.

De aia, îi și deranjează că Paul Goma nesocotește ordinul gardianului și se așează pe pat. Văzându-l așezat pe pat, înlemnesc și se bungheșc cu toții spre ușă. Oare ce-o să întreprindă bruta de Vasea? Apoi încep să-l înjure, încercând să-l convingă să renunțe. „Renunță, dacă nu vrei să suferim cu toții din cauza ta”, îl beșteleșc aceștia. Nu gardianul căuta să-l convingă să renunțe, ci ceilalți deținuți.

Disidența, curajul, voința, personalitatea îți sunt puse la încercare oră de oră, în cele mai neînsemnate situații, susține Goma în acest roman excepțional. Și ne mai spune un lucru extraordinar: marile cedări sunt o consecință și o operă a concesiilor mici și neînsemnate pe care le facem zi de zi.

UN MARE ROMAN

Cât timp va mai fi considerat un volum de mărturii și va fi prezentat peste tot ca atare, cartea *Culoarea curcubeului 77 (cutremurul oamenilor)* de Paul Goma va avea doar de suferit în ceea ce privește o receptare adecvată. Și iată de ce. Această carte a lui Paul Goma e mai mult decât un volum de mărturii, fiind un roman în adevăratul

înțeles al cuvântului cu tot ceea ce presupune calificativul respectiv. Ba mai mult decât atât, e unul dintre cele mai înnoitoare romane din literatura română contemporană, în care ca personaj principal se produce chiar autorul, iar toate celelalte personaje sunt persoane reale. Așa ceva s-a făcut rar în literatură. O performanță similară a mai realizat doar Ernesto Sabato, în romanul *Abadon exterminatorul*, unde, de asemenea, autorul devine personaj principal. O altă performanță a romanului e că a lucrat cu realitatea imediată, care tocmai s-a întâmplat, fierul ei fiind încă încins.

Romanul lui Goma redă atmosfera din timpul creării acelei mișcări anticomuniste de pomină din primăvara lui 1977, în timpul căreia oamenii mari (scriitori, pictori, regizori, profesori) s-au purtat ca niște oameni mici, meschini și lași, iar oamenii mici (muncitori, șomeri, piețari) s-au purtat ca niște oameni mari, dând dovadă de eroism și solidaritate, ca în acea secvență tulburătoare când Paul Goma fu salvat de vecinele sale de bloc din mâinile unui boxer fioros, manipulat cu abilitate de securitate.

Ziceam că volumul lui Paul Goma e un roman. E un roman în care documentul e un punct de plecare autentic pentru a putea pătrunde în adâncurile sufletului uman. Pe Paul Goma nu-l interesează faptele exterioare, ci ceea ce se întâmplă cu psihicul omului. Acolo avea loc adevăratul spectacol, în străfundurile conștiinței. Din acest punct de vedere, scriitorul ne prezintă două războaie, dacă nu chiar trei, pe care le purtau cei care se solidarizaseră cu Paul Goma: un război cu sistemul și securitatea și alte două războaie cu apropiații lor și cu ei înșiși. Romanul nu înregistrează doar creșterea și extinderea mișcării, dar și ce furtuni a putut provoca aceasta în sufletele oamenilor, atât ale celor mici, cât și ale celor mari. Paul Goma ne arată foarte bine ce se întâmplă cu persoanele care au semnat Charta 77. După un timp, unii renunță. Renunță în urma unor procese de conștiință chinuitoare, fiind învinși de propriile frici, dar și de fricile familiei, fiind învinși de ei înșiși. Doar pentru câteva secunde au fost eroi, după care au redevenit ceea ce au fost dintotdeauna: niște lași, revenind peste câteva zile la Paul Goma, noaptea, pe furiș, pentru a-l ruga să-i șteargă din listă. Romanul nu relatează numai povestea unor eroi, dar și a unor lași, când oamenii au realizat ce au făcut și s-au îngrozit. S-au îngrozit de consecințele gestului lor și au dat înapoi.

„Nebărbieriți, cu pleoapele umflate, cu ochi injectați”, aceștia, peste câteva zile, îl caută pe Paul Goma pentru a-l ruga să-i taie din listă. Din galeria răzgânditorilor (hai să inventez și eu un cuvânt în spiritul lui

Paul Goma, dacă nu l-o fi inventat deja chiar Paul Goma și eu nu știu), din care mai face parte și Ion Negoitescu (până la urmă, și el și-a retras semnătura), se distinge de departe un oarecare Rusu, care, și el, îl caută tulburat la telefon pe Paul Goma, care înțelege „din glasul lui că ceva nu era în regulă”. Vrea și el să fie scos de pe listă, dar nu pur și simplu să fie șters cu pixul, ci semnătura „s-o decupeze cu foarfeca”. Altfel, soția și cumnata nu-l vor crede.

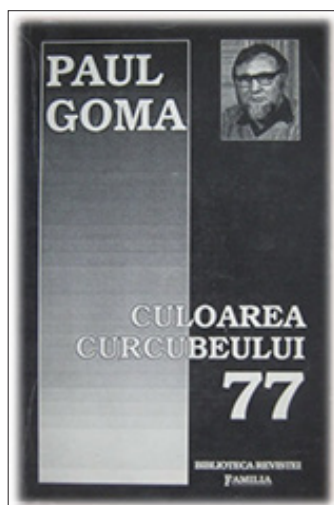
Trebuie să le demonstreze că s-a retras din lista lui Goma, iar cea mai bună probă ar fi chiar peticul de hârtie cu semnătura sa. Și Paul Goma îi satisface dorința, și-i decupează semnătura din listă.

În timpul celor câteva zile care s-au scurs după ce tovarășul Rusu s-a solidarizat cu Paul Goma, acesta a dus un adevărat război cu sine însuși, un război total, din care, în cele din urmă, a ieșit învins. Frica de securitate, frica de consecințe îl nimiciseră și îl anulară ca individ, transformându-l într-un laș și într-o lichea.

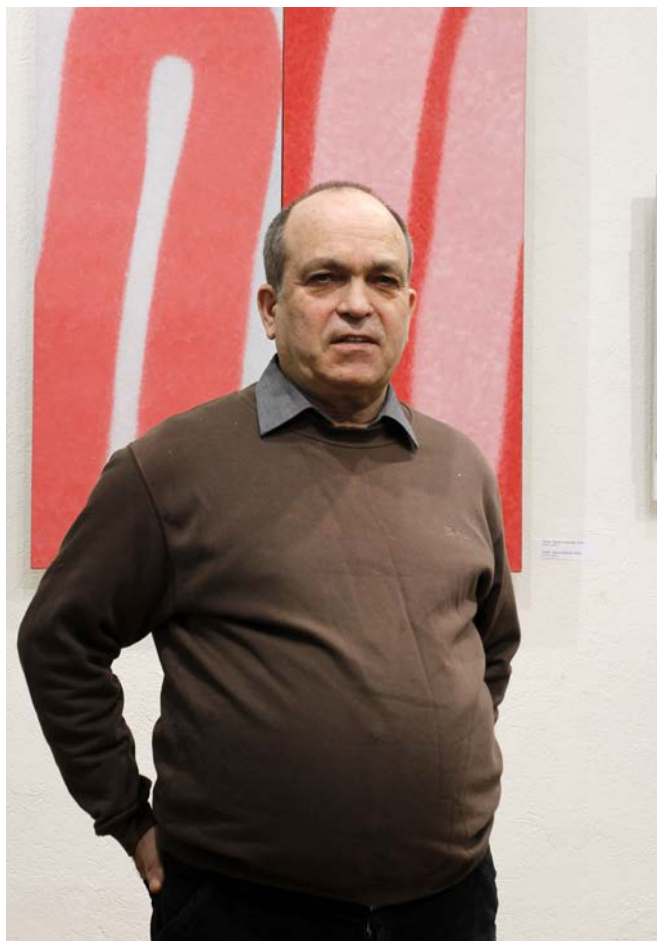
În cazul multor oameni, aceste frici au născut balauri, balauri de care nu au putut scăpa decât după ce s-au retras din listă. Iar unii au sfârșit prin a deveni ei înșiși niște balauri.

Pentru a-și păstra intactă poziția socială, pentru a-și păstra funcțiile și privilegiile, unii dintre colegii, cunoscuții sau prietenii lui Paul Goma, rup orice legătură cu el, iar cei din Uniunea Scriitorilor îl exclud din rândurile breslei. Cu toate acestea, personajul-narator Paul Goma nu se prezintă ca un fel de Făt-Frumos. Nu îi este frică să-și scoată la iveală îndoielile, temerile, fricile sau obsesiile sale. Își pune oglinda în fața ochilor nu numai în clipele de eroism, dar și în momente de slăbiciune și nesiguranță.

Goma are o încredere totală în literatură. El îndură cele mai inimaginabile torturi, în numele unui viitor roman în care vrea să descrie toate suferințele pe care le-a trăit și pe torționarii care l-au umilit. Adică în numele acestui roman excepțional: *Culoarea Curcubeiului*, pe care l-a scris și despre care am încercat să spun și eu câteva cuvinte.

Paletă

MIHAI ȚĂRUȘ

**REVISTA QUADRAT
ESTE ILUSTRATĂ DE PICTORUL**

S-a născut la 10 decembrie 1948 în comuna Sinești, raionul Ungheni. A absolvit Școala de Arte Plastice pentru copii A. V. Șciusev, Colegiul Republican de Arte Plastice Al. Plămădeală din Chișinău și Academia de Arte Plastice din Sankt-Petersburg. Prima expoziție personală are loc la Casa savanților din Sankt-Petersburg, 1981. După o școală riguroasă și experimente cromatice, organizează, în anii 1996-1997, expoziții personale ample la Chișinău și București și elaborează primul catalog personal. În anii următori participă în diverse proiecte, lansează site-ul Mihai Țăruș. Timpul în tablou, editează alte cataloage, are o stagiere la Cite Internationale des Arts, Paris.

EXPOZIȚII PERSONALE

Palatul Savanților, Leningrad, 1981; Casa scriitorilor din Leningrad, 1991; Sala UAP, Chișinău, 1996; Mihai Țăruș, Galeria Parlamentului României, București, 1997; Soitto vareilla (Variațiuni), Kotka, Finlanda, 1998; Timpul în tablou, Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău, 1999; Semne, Centrul expozițional C. Brâncuși, UAP, Chișinău, 2001; Mihai Tarus, Cite Internationale des Art, Paris, 2001; Incifrare-semne, Centrul expozițional C. Brâncuși, Chișinău, 2003; De la figurativ la nonfigurativ, Sankt-Petersburg, 2005; Spațiu ambiental, Tarus-Astrein, Galeria Gildia masterov, Sankt-Petersburg, 2006; Mihai Țăruș – pictură, Policor, Sankt-Petersburg, 2006; Mihai Tarus, OSCE, Chișinău, 2007; Asamblaj pictural, Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău, 2008; Coforma, OSCE în Moldova, Chișinău, 2010; Okno v drugoi mir, Cafeneaua Podval Brodeacei sobaki, St.-Petersburg, 2011; Jivopisi kak vesna, galereea Gildia masterov, St.-Petersburg, 2011; Exerciția spiritua-lia, Țăruș-Astrein, Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău, 2012; Dominanta culorii, Țăruș, Astrein, galereea ArtObiekt, Sankt-Petersburg, 2013; Resursele semnului, Muzeul Artei Nonconformiste, Pushkinskaia10, St.-Petersburg, 2013; Compact pictura, Centrul expozițional C. Brâncuși, Chișinău, 2014; Mihai Țăruș – pictură, Muzeul Țarskoseliskaia kolekția, Pușkin, 2015; VizitkaTarus@SPB.ru, Galereea 12 iulia, St.-Petersburg, 2017; Fluctuații în timp, Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău, 2018; „În artă ca și în viață... Mihai Țăruș + Larisa Astrein... mereu înainte”, Galereea Artefice, St.-Petersburg, 2020.

PREMII / DISTINCȚII:

Titlul onorific Maestru în artă al Republicii Moldova, 1999;
Premiul UAP România, expoziția-concurs Saloanele Moldovei, 2001;
Bursa de Excelență a Fundației Soros Moldova, 2002;
Premiu municipiului Bacău, Expoziția Saloanele Moldovei, 2003;
Premiu UAP pentru pictură, Republica Moldova, 2004;
Medalia de argint a Academiei de pictură a Rusiei, 2007;
Medalia de aur, expoziția M.C.A./ Cannes-Azur 2009, Cannes, Franța, 2009;
Medalia de aur, expoziția M.C.A./ Cannes-Azur 2010, Cannes, Franța, 2010;
Diploma expoziției Petersburg-2010, St.-Petersburg, 2011;
Premiul Ministerului Culturii al Republicii Moldova, Expoziția Saloanele Moldovei, 2012;
Medalia de aur, Tvorceskii Soiuz Hudojnikov, Moscova, 2013;
Premiul Centrului Cultural Vrancea, România, 2017;
Medalia Comemorativă Mihail Greco, UAP Chișinău, 2018;
Diploma, (Bustul „Autoportret”), Salonul de toamnă, Chișinău, 2019.

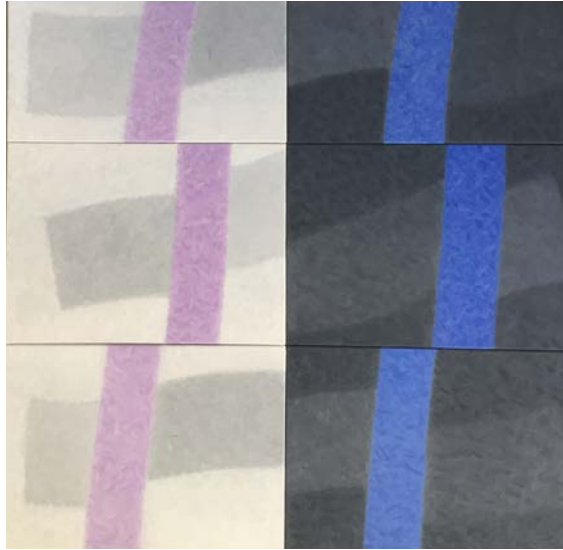

Spațiul culorii argintii, aurii, 2020, u/p, 70x100 cm.

Bob, 2020, u/p, 95x75 cm.

Structuri cosmice, 2020, u/p, 150x140 cm.

Fractale punctate, 2020, u/p, 120x120 cm.

Formula spațiului torsionat, 2019, u/p, 90x80x4 cm.

Vara anului 2019, 2019, h/cart, 60x82 cm.

Aleea și casa Vrabie, 2019, u/p, 40x100 cm.

Pe două unde, 2019, u/p, 40x60 cm.

Compact pictura-2, 2020, u/p, 90x70x3 cm.

Ecran, vara, 2020, u/p, 115x60 cm.

Spațiul culorii roz, 2020, u/p, 70x100 cm.

Spațiul culorii mov, 2020, u/p, 75x110 cm.